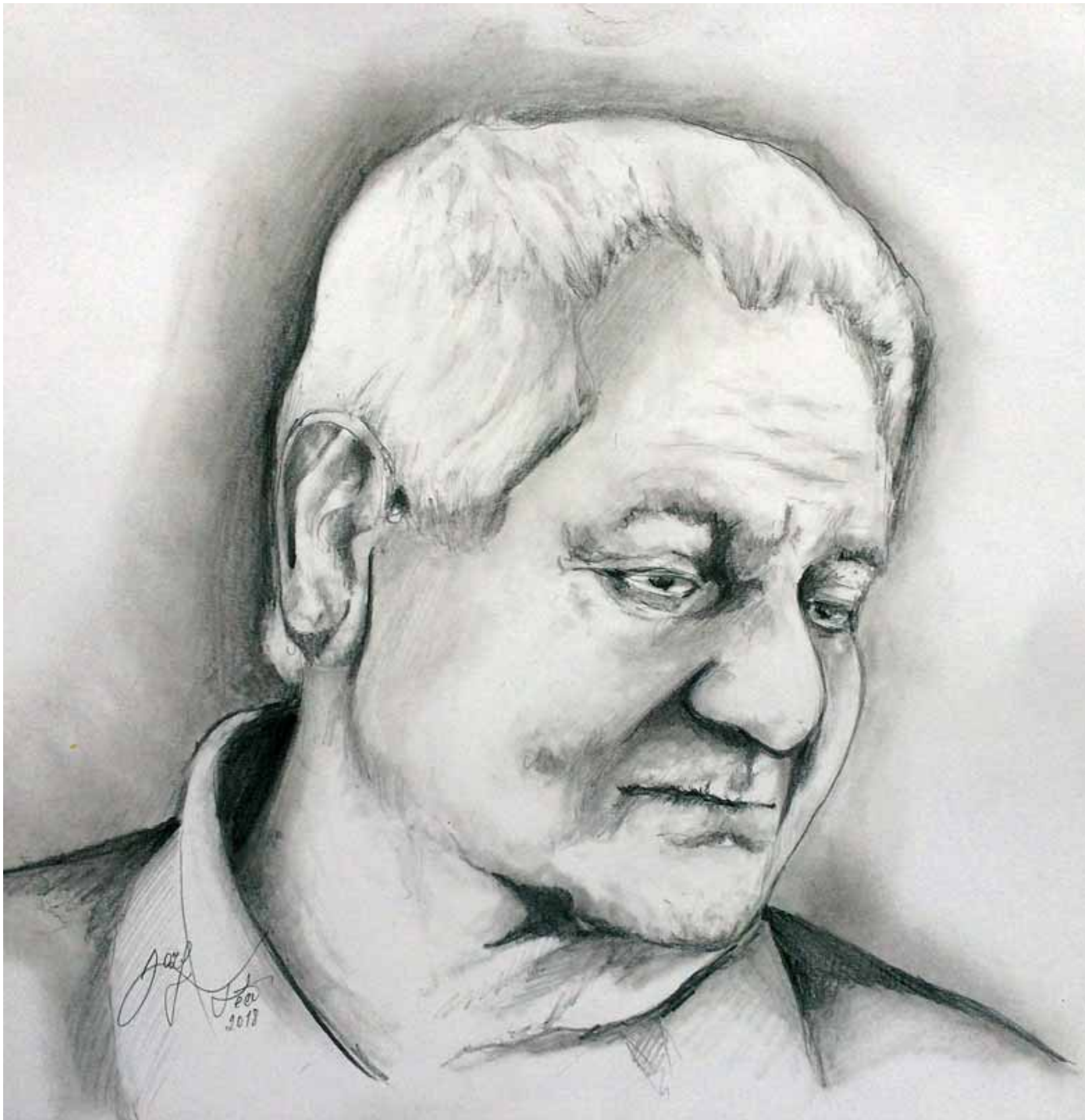

♦ Gustáv Karika. Ilustrácia: Jozef Fečo

JUDr. Gustáv Karika (1930 – 2016)

Keď sa hovorí o zamestnaní Rómov, zväčša si predstavíme manuálne, robotnícke profesie, prípadne Rómov, ktorí si zarábajú hudbou alebo remeslom. V ďalšej kresbe Jozefa Feča si v krátkosti predstavíme povolanie, ktoré nie je časté ani v dnešnej dobe. Gustáv Karika sa narodil v rómskej osade na Myjave a bol jedným z prvých právnikov rómskeho pôvodu v bývalom Československu. Pôvodne sa vyučil v odbore strojný zámočník. V roku 1950 sa stal poslucháčom

Vysokej školy politických a hospodárskych vied v Prahe, ktorú dozoroval vtedajší generálny tajomník Ústredného výboru KSČ Rudolf Slánský (1901 – 1952). Po poprave Slánskeho v decembri 1952 pokračoval Karika v štúdiu na Karlovej univerzite, kde ukončil odbor správne právo. Od roku 1954 pracoval ako referent pre národnosti na Krajskom národnom výbore v Košiciach, neskôr ako sudca v Poprade a v Starej Ľubovni. V apríli 1969 bol spolu s MUDr. Já-

nom Cibulom, Antonom Facunom a Dr. Alojzom Pompom zakladateľom Zväzu Cigánov – Rómov na Slovensku. Po jeho zániku v januári 1973 pracoval ako podnikový právnik v strojárskych závodoch v Novej Dubnici. Bol právnikom v niekoľkých ďalších firmách a rómskych mimovládnych organizáciách.

Dokumentačno-informačnému centru rómskej kultúry v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove sa podarilo zrealizovať jeden z po-

sledných rozhovorov s Gustávom Karikom. V rozprávaní, ktoré bolo zaznamenané 12. mája 2014 v jeho bydlisku v Novej Dubnici sa postupne venuje biografickým aj faktografickým témam – od rodiny, cez vzdelávanie, kariéru až po dejinné udalosti, ktoré formovali náš geopolitický priestor od čias druhej svetovej vojny až po súčasnosť. Rozhovor nájdete na webe www.portalsvk.sk.

Roman Čonka,
šéfredaktor Romano nevo lil

♦ Ondřej Poduška. Foto: Roman Čonka

Národný demokratický inštitút Slovensko má nové vedenie. Akým oblastiam sa teraz venujete?

Národný demokratický inštitút pokračuje v podpore aktívneho zapájania Rómov do politického života, v programe Rómskej politickej participácie. V nedávnom období sme monitorovali a podporovali účasť rómskych kandidátov v krajských voľbách a teraz sa chystáme zamerať na blížiac sa voľby do obecných zastupiteľstiev. Zároveň pokračujeme v podpore formálneho vzniku siete starostov, ktorí sa hlásia k rómskemu pôvodu, ale aj obcí, kde sú vo väčšej miere zastúpení Rómovia v obecných zastupiteľstvách.

Snažíme sa podporovať ženské aktivistky, Rómky, ktoré chcú meniť podobu svojich komunít predovšetkým na lokálnej úrovni. Venujeme sa aj podpore náboženských menšín alebo náboženských spoločenstiev na Slovensku, ktoré sa usilujú o zvýšenie tolerance k náboženským menšinám, ale aj k menšinám ako takým a o zvýšenie celkovej tolerance v slovenskej spoločnosti.

Otvárame menší program zameraný na podporu lokálnych alebo regionálnych aktivistov, ktorí chcú trochu oživiť svoje spektrum aktivít o to, čomu sa hovorí participatívny prístup v lokálnom aktivizme. Budeme podporovať asi päť-šesť lokálnych komunít alebo lídrov v miestnych komunitách v tom, aby dokázali efektívnejšie pracovať s vedením obce a lepšie presadzovať záujmy svojej komunity.

Snahy o sieťovanie rómskych starostov už boli aj v minulosti. Čomu sa bude venovať združenie rómskych starostov?

Pokúšali sme sa dať dohromady rómskych starostov začiatkom roku 2017 po tom, čo sa na prelome minulého a tohto roku objavili informácie, že ministerstvo vnútra chce nejakým razantnejším spôsobom zvýšiť počet policajtov v takzvaných nebezpečných alebo kritických lokalitách. Pátrali sme po tom, o ktoré lokality sa jedná. Zistili sme, že niektoré z tých obcí sú vedené rómskymi starostami. Začali sme sa kontaktovať s tými starostami a baviť sa o tom, či oni vnímajú zvýšenú mieru kriminality zo strany rómskej populácie v obci. Na základe prvých kontaktov sme sa potom rozhodli, že by bolo zaujímavé podporiť vznik formálnej siete obcí, ktoré vedú rómski starostovia alebo obcí, kde majú Rómovia silnejšiu pozíciu v miestnom zastupiteľstve. Boli by sme radi, keby tieto obce dokázali jednotným spôsobom komentovať verejné vyhlásenia, ktoré paušálne dehonestovali rómsku komunitu na Slovensku ako celok, ale i prácu jednotlivých rómskych starostov vo svojich komunitách. Žiadny z tých starostov necítil výraznejší nárast kriminality vo svojich obciach. V podstate to vnímame ako zvýšený tlak zo strany ministerstva na Rómov, ktorí vedú nejakú obec a sú predstaviteľmi obce.

O socialna buřarne kada berř imar kerde kontrola andro jekh ezeros čore fameliji. Andro kořicko regijonos tel o eňa buřakre řivesa ile tranda řhavoren, andro Preřovsko regijonos deř. Baro řil řaj ole řhavoren murdarđas. Arakhenas nekh buter le řhavoren, save řadinenas andro osadi. O socialna buřarne musaj sa ste viřhinel e sig řastipanskri ambulancija ki o varesave řhavore. O odboris vař e socialno arakhipen le řhavorengro u e socialno kuratela pařal, hoj kana pes o řživipen andro fameliji lařharela, o řhavore avena pale, na musaj te ařhel andro inřtituciji. E řerutni pre kada odboris, e Marija Marcinova phendás, hoj o socialno bilařho than nane automatikanes hoj o manuřa na řřanen te kerel pař o řhavore. No varesave fameliji na řřanen, vaj na kamen te kerel miřtes le řhavorengre. Oda hin, kana imar kampel o socialno buřarno te kerel peskri buři.

Sociální pracovníci skontrolovali od začátku roka tisíc rodín zo sociálne slabšieho prostredia. V Kořickom kraji odobrali za deväť pracovných dní tridsať detí, v Preřovskom kraji desať. Dôvodom bolo obzvlášť mrazivé počasie, ktoré ohrozovalo deti na živote. Zachraňovali najmä podchladené deti z osád. Niekoľkokrát museli sociálni pracovníci pre deti volať aj rýchlu zdravotnú pomoc. Odbor sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately verí, že ak zlé podmienky pominú a nebude dôvod nechať deti v starostlivosti zariadení, budú sa môcť vrátiť k rodi-

čom. Riaditeľka tohto odboru Mária Marcinová podotkla, že sociálne slabšie prostredie, alebo osada neznamená automaticky neschopnosť postarať sa o dieťa. No niektoré rodiny nevedia alebo nechcú zabezpečiť základné podmienky pre zdravý vývoj dieťaťa. Tento fakt je dôvodom na konanie sociálnych pracovníkov.

O manuř andal e policajno inřpekciya imar phukađas pro policajtos, savo sas o řerutno andre akciya andro gav Vrbnica michalovsko okresiste andro aprílis 2015. O kriminalno procesos pal o bilařhipen so kerđas o policajtos agorinde, soske e evidencija na del dosta materijalos, hoj pen te arakhel kos as o konkretna policajta u so kerde. E Silvia Keratova andal o medijalno odboris pro ministerstvos vař o andrune buřa oda phendás vař o TASR. Angle oda lav řiňas o phukaviben e advokatk, savi terđol pař o Roma. E advokatk vař o Roma řiňas e birajipnaskri organizacija Poradňa vař o themutňikane the manuřikane řařipena.

Vyřetrovatel policajnej inřpekcie obvinil policajta, ktorý velil zásahu v obci Vrbnica v michalovskom okrese v apríli 2015. Trestné stíhanie vo veci zneužitia právomoci verejného činiteľa bolo prerušené, pretože na základe dôkaznej situácie nebolo možné vzniesť obvinenia voči konkrétnym policajtom. TASR o tom informovala Silvia Keratová z tlačového odboru kancelárie ministra vnútra.

Ondřej Poduška: Kampane na Facebooku mohli byť silnejšie a zasiahnuť viac voličov

Formovanie trvalo asi rok. Čo ďalej?

V priebehu roku 2017 sme zorganizovali päť stretnutí, ktoré vyústili v to, že sa starostovia nielen z Prešovského a Košického kraja, ale aj z Banskobystrického kraja dohodli, že formálna inštitúcia, ktorá by reprezentovala obce vedené rómskymi starostami, by mala mať na Slovensku svoje miesto. V podstate sme využili existujúce združenie obcí, ktoré bolo založené už asi pred desiatimi rokmi a nachádzalo sa v takej spiacej fáze. Na pracovných stretnutiach sme facilitovali zmenu stanov tohto neaktívneho združenia.

Do takto reštaurovaného Záujmového združenia obcí Roma a Slovakia postupne oficiálne vstupujú jednotlivé obce formou uznesenia obecného zastupiteľstva. Nemôže tam vstúpiť starosta ako fyzická osoba, ale vstupuje obec ako právny subjekt. Očakávame, že 12 – 15 obcí by mohlo do konca tohto roku oficiálne do združenia vstúpiť.

Zmyslom práce združenia – okrem vzajomnej podpory obcí vedených rómskymi starostami – by malo byť práve to, že ako reprezentanti rómskej komunity zvolení v oficiálnych voľbách, by mali reprezentovať rómsku menšinu alebo rómsku komunitu na Slovensku a vyjadrovať sa k aktuálnym spoločenským témam.

Máme za sebou voľby do samosprávnych krajov. Trénovali ste kandidátov?

V období od augusta do začiatku novembra sme realizovali desať tréningov pre rómskych kandidátov a ich volebné tímy. Usilovali sme sa podporiť formovanie predvolebnej stratégie kandidátov a dať dohromady plán práce pre jednotlivé volebné tímy. Podarilo sa nám do školení zapojiť viac než 200 účastníkov. Do tréningov sme zapojili 23 kandidátov v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji. Jednalo sa o kandidátov niekoľkých politických strán, ale aj o nezávislých kandidátov. Spolupracovali sme s Jozefom Červeňákom, ktorý kandidoval za Rómsku iniciatívu Slovenska v okrese Rožňava a na župana Košického kraja. V Banskobystrickom kraji to boli hlavne kandidáti za Stranu rómskej koalície, v Prešovskom kraji kandidáti pod hlavičkou strany Nový parlament. V Košickom kraji to boli hlavne kandidáti zo strany Šport do Košíc a na východ.

Ako hodnotíte kampaň dvoch kandidátov na županov?

Obmedzením ich kampane bol nedostatok finančných prostriedkov, ktorý zabránil, aby boli viac viditeľní vo svojich krajoch. Vojtech Kőkény, ktorý kandidoval v Banskobystrickom kraji verejne priznal v deba- te v Slovenskej televízii, že jeho cieľom nebolo uspieť v politickom boji, ale zviditeľniť rómskych voličov. A tiež upozorniť samotných rómskych voličov na to, že sa blížia tieto voľby, ktoré boli pre Banskobystrický región kľúčové.

Má Národný demokratický inštitút k dispozícii údaje, do akej miery sa podieľali rómski voliči na zmene vedenia v Banskobystrickom kraji?

Toto sa mi ťažko odhaduje. Zdá sa, že účasť rómskych voličov na župných voľbách nebola až taká vysoká, ako sa očakávalo v súvislosti s kampaňou pána Kőkényho. V Banskobystrickom kraji došlo k paradoxnému javu – napríklad v okrese Rimavská Sobota, kde pán Kőkény kandidoval za župana aj poslanca, získal na župana asi 1 500 hlasov, ktoré bohužiaľ boli neplatné. Došlo tam k nepochopeniu jeho odstúpenia, a zároveň do určitej miery tam môže hrať vplyv aj nízka gramotnosť voličov, ktorí síce mali pred sebou za plentou informáciu, že pán Kőkény odstúpil, ale keďže ho videli na volebnom lístku, tak ho pravdepodobne zakružkovali. Ako to bolo v ďalších okresoch Banskobystrického kraja sa neodvážim tvrdiť.

Bude inštitút ešte analyzovať volebnú účasť Rómov?

Chcem sa o to pokúsiť. Budem mať diskusie s neúspešnými kandidátmi a zisťovať, aké sú príčiny ich neúspechu.

Košický kraj. Jozef Červeňák sám priznal, že nejde vyhrať, ale hľadať partnera pre spoluprácu. Je to štandardný postup kandidáta na župana?

Ja si myslím, že je to legitímny postup, ktorý pán Červeňák mohol zvoliť. On má skúsenosti z volieb, ktoré boli pred ôsmimi rokmi. Tam skončil v prvom kole na treťom mieste, získal cez 5 000 hlasov. Predpokladám, že vnímal svoju pozíciu v rámci Košického kraja ako pomerne silnú. Rozdiel medzi pánom Rašim a pánom Trnkom bol

Proti tomuto rozhodnutiu podala advokátka poškodených sťažnosť. Vyšetrovanie naďalej pokračuje. Právne zastupovanie poškodených osôb sprostredkovala mimovládna organizácia Poradňa pre občianske a ľudské práva.

Nevo kařtuno phurd imar hino mařkar o deřuřtar romane fameliji u o gav Milpoř. Ochtovardeř the řtar manuřa, olendar penda řhavore beřen avka, hoj o deřuduj metri sas mařkar lende the o lařho drom andro gav. Beřen pro than bi e elektrika u paňi. Stanislav Vospalek, o řerutno andre regionalno kancelaria andro zorarde manuřeskro kher spiřsko novesiste vař o phurd potindás peskre lovenca. řigitinelas leske the o pastor andal e apořtolsko khangeri Sibiniste Marián Kaleja. Milpoř hino o gav andro okresis Sabinov, kaj beřen řov řel the ochtovardeř manuřa.

Nová drevená lávka spojila řtrnář rómskych rodín s obcou Milpoř. Presne dvanásť metrov delilo 84 ľudí, z toho 50 detí od možnosti bezpečne sa dostať do obce. Žijú na samote bez elektriny a tečúcej vody. Na výstavbe dreveného mosta sa podieľal Stanislav Vospálek, bývalý riaditeľ regionálnej kancelárie úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Financoval ju sám z vlastných zdrojov. S realizáciou pomáhal pastor apořtolskej cirkvi v Sabinove Marián Kaleja. Milpoř je obec v okrese Sabinov so 680 obyvateľmi.

v podstate minimálny – bolo to iba o niečo viac ako 800 hlasov. Keby jeden z týchto kandidátov získal oficiálnu podporu pána Červeňáka, ktorý by v jeho prospech teoreticky odstúpil, tak ten rozdiel mohol byť výraznejší, alebo výsledok opačný.

Máme voličský potenciál na to, aby sme uspeli na poste župana v Košickom alebo Prešovskom kraji?

Teoreticky áno, ale ten kandidát by sa nesmel podľa môjho názoru opierať iba o hlasy rómskych voličov. Musel by to byť kandidát, ktorý by svojou kampaňou dokázal osloviť aj majoritu a pravdepodobne, rómsky aspekt jeho kandidatúry by nemohol prevyšovať všeobecne politický rámec toho programu.

Čiže zatiaľ nemáme v žiadnom z týchto troch krajov tolko rómskych hlasov, aby kandidát nemusel hľadať podporu aj inde?

Počet hlasov je možno dostatočný, ale je veľmi nízka účasť Rómov. Všeobecne na Slovensku je nízka účasť v krajských voľbách. Takže kandidát – Róm, sa nemôže spoliehať na to, že ho zvolia iba Rómovia.

Kde hľadať príčiny nízkej volebnej účasti Rómov? Kde je vyššia voličská účasť – u marginalizovaných Rómov, alebo viac volí rómska stredná vrstva?

Keď budem generalizovať, tak sa nám zdá, že účasť v marginalizovaných komunitách je ešte nižšia, ako účasť voličov z miest alebo z lokalít, v ktorých sú Rómovia na tom lepšie, ako v najchudobnejších osadách.

V okrese Prešov kandidoval pán Červeňák, poslanec z Chminianskych Jakubovian za Nový parlament. A v podstate z tejto obce, ktorá je známa tým, že má veľmi silnú rómsku komunitu, sa mu podarilo získať 71 hlasov. Takže napriek tomu, že v obci je známy a bol tam zvolený za obecného poslanca sa mu nepodarilo namotivovať dostatočný počet voličov, aby mu dali svoju dôveru aj do krajského parlamentu.

Všeobecne je to asi tým, že krajské štruktúry sú nečitateľné pre ľudí a nie sú vnímané na každodennej úrovni tak, ako obecné úrady, prípadne národná rada.

Ako pristupovali k volebnej kampani rómski kandidáti? Vedeli, do čoho idú?

Myslím si, že kandidáti chápali, aká je funkcia kraja alebo VÚC a aké sú možnosti a kompetencie poslancov VÚC. V programoch, s ktorými jednotliví kandidáti prichádzali sa samozrejme vo veľkej miere objavovala sociálna oblasť a nadväznosť na kompetencie VÚC v sociálnej oblasti. Vzdelávanie bolo veľmi kľúčové pre mnohých kandidátov, predovšetkým stredné školy a zvýšenie uplatnenia rómskej mládeže na úrovni stredných škôl, a tiež doprava. Tá rezonova-

la v programoch veľmi často, pretože mnoho z rómskych komunít je vzdialených od hlavných dopravných uzlov a stav komunikácií, ktoré k nim vedú, je vo veľmi žalostnom stave. A samozrejme, väčšinou nie sú na nejakom prioritnom zozname jednotlivých krajských úradov, takže na tom kandidáti stavali svoje programy.

Čo sa týka ich plánov práce v prípade zvolenia, tak v tých krajoch, kde bol väčší počet rómskych kandidátov (napríklad v Prešovskom kraji kandidovalo sedem ľudí za Nový parlament, ale bolo tu aj ďalších asi desať kandidátov, ktorí išli s podporou iných strán, prípadne ako nezávislí kandidáti), sa objavovali v priebehu predvolebnej kampane nápady na to, že zvolení rómski kandidáti by následne na úrovni krajského parlamentu mohli založiť nejaký neformálny klub a spoločne presadzovať témy, ktoré by smerovali k rozvoju rómskych komunít na krajskej úrovni. A to isté sa objavilo aj v Košickom, aj v Banskobystrickom kraji.

Ako sa viedli kampane? Prevažoval osobný kontakt alebo kandidáti stavili na sociálne siete?

Podľa nášho pozorovania všetci kandidáti vsadili na priamy kontakt s voličmi. V mnohých lokalitách bežali aj menšie predvolebné mítingy, prípadne kampaň od dverí k dverám, kde kandidáti a ich dobrovoľníci pomáhali šíriť informácie o kandidatúre. A čo sa týka sociálnych sietí, tak sa nám zdá, že nastal nárast využitia Facebooku pre podporu kampaní. Aj napriek tomu, že konto na Facebooku má veľká časť rómskej populácie, tak tie možnosti, ktoré sociálne siete dávajú, neboli využité v plnej miere. Kampane na Facebooku mohli byť silnejšie a zasiahnuť viac voličov.

Je po voľbách do VÚC. Čo bude robiť Národný demokratický inštitút?

Chceme sa zamerať na analýzu kampaní a na analýzu volebného neúspechu. Pretože žiadny z rómskych kandidátov nebol zvolený ani za poslanca VÚC, chceme hľadať príčiny, kde je tá chyba, a prečo sa nepodarilo dostať dostatočný počet voličov k volebným urnám a akým spôsobom to v budúcich voľbách zmeniť. Samozrejme, že budúce voľby do VÚC sú ešte ďaleko, budú až o päť rokov, ale o rok nás čakajú komunálne voľby, kde účasť voličov býva podstatne vyššia, a tu je možné sa z tých kampaní poučiť a v podstate sa začať usilovať o to, aby kandidáti – Rómovia, do obecných zastupiteľstiev prešli.

Je možný nárast rómskych starostov na Slovensku?

Nám sa zdá, že áno. Potenciál tu je a počet rómskych starostov a starostiek sa môže zvyšovať.

Kandidát	Strana	Okres	Počet hlasov
Štefan Vavrek	Most-Híd	Rimavská Sobota	2 704
Martin Rác	nezávislý	Ilava	2 563
Ivan Hriczko	Šport do Košíc	Košice	2 105
Jarmila Vaňová	Šport do Košíc	Košice	1 906
Aladár Bari	Most-Híd	Rimavská Sobota	1 774
Vojtech Kókény	SRK	Rimavská Sobota	1 584
Vladimíra Dunková	Šport do Košíc	Spišská Nová Ves	1 498
Vojtech Szajko	SRK	Rimavská Sobota	1 447
Marián Vanci	Šport do Košíc	Trebišov	921
Marián Nistor	Šport do Košíc	Michalovce	897
Alexander Horváth	Most-Híd	Košice	888
Albín Cina	NP	Bardejov	805
Jozef Červeňák	NP	Prešov	789
Stanislav Kaleja	Most-Híd	Sabinov	754
Roman Gorol	EDS	Vranov nad Topľou	694
Milan Bužo	EDS	Vranov nad Topľou	685
Daniela Huňáková	SMS	Vranov nad Topľou	679
Rado Ščuka	NP	Poprad	649
Štefan Mirga	SZSZO	Nitra	602
Jozef Dužda	RIS	Prešov	573
Marek Duda	NaJ	Poprad	553
Zoltán Balog	nezávislý	Lučenec	546
Ervín Kompuš	NaJ	Košice	541
Karol Billy	RIS	Bardejov	522
Rastislav Duduš	NP	Kežmarok	467
Ján Horváth	nezávislý	Košice	458
Michal Huňák	EDS	Vranov nad Topľou	394
Rudolf Hangurbadžo	SNS	Kežmarok	371
Štefan Kandráč	NP	Trebišov	342
Marek Pešta	NP	Sabinov	321
Jozef Bari	SRK	Lučenec	306
Július Grulyo	nezávislý	Košice	306
Peter Ferenc	OKS	Humenné	291
Emília Šmaťová	Most-Híd	Humenné	255
Luboš Sliško	Šport do Košíc	Sečovce	243
Tomáš Kaleja	Most-Híd	Sabinov	237
Július Čipčala	SRK	Lučenec	232
Gabriela Tamášová	SRK	Revúca	230
Lukáš Šandor	EDS	Humenné	225
Jozef Červeňák	RIS	Rožňava	218
Oľga Klincová	SRK	Detva	206
Jozef Harvan	SRK	Brezno	206
Miroslav Kroka	NP	Vranov nad Topľou	196
Ján Sendrei	SRK	Poltár	190
Helena Laliková	KSS	Rožňava	188
Ján Katriňák	RIS	Vranov nad Topľou	172
Ivan Dunka	Šport do Košíc	Gelnica	171
Jozef Horváth	RIS	Svidník	167
František Ferenc	NP	Levoča	86

Je dostatok rómskych žien v politike?

V krajských voľbách ich bolo podľa nášho odhadu sedem. Nie je to až taký malý počet, ale samozrejme my by sme boli radšej, keby ten počet bol vyšší. Tam asi hrá hlavnú úlohu individuálna odvaha jednotlivých kandidátok postaviť sa pred verejnosť. Potešujúce je, že medzi kandidujúcimi ženami sa objavili aj veľmi mladé Rómky, ktoré sa nebáli predstúpiť pred verejnosť. Napríklad v Spiš-

skonovoveskom okrese kandidovala pani Vladimíra Dunková, ktorá je terénnou sociálnou pracovníčkou v Žehre. Podobne vo Vranove nad Topľou kandidovala Daniela Huňáková, ktorá je pracovníčka v komunitnom centre. Je to mladá žena, má niečo málo cez dvadsať rokov. Takže tam je možnosť a nádej, že sa potenciál alebo počet kandidujúcich žien bude zvyšovať.

Text a foto: Roman Čonka. Tabuľka: NDI

E nevi trastuñi rañi Theresa Mayová phendás, hoj andre Britanija ela zoralo brexit, u kerena striktna uštara ki o imigranta the andro maškarthemutno biznis. So pes odoj ačhela le Slovaķenca? Bare averipena użaren pro neve dženen andre Britanija. Te odoj, dži kana e Britanija definitivno na mukhela e unija na bešena buter sar pandž berša, ela len pharo procesos kaj te chuden o čačipen te ačhel. O rajipen mangel te del sajekh čačipena savorenge, no kamel te keel e kontrola keci manuša andal e unija avena andro them. O ministros vaš o avruna buta the europakre buta Miroslav Lajčak stredone kada kurko pal o rajipnaskro kidipen diñas e reakcija pro lakre lava. Phendás, hoj mište hin, hoj e premierka kamel te likerel le manušen andre Britania, oda hin avka, sar o slovatiķo rajipen mangelas.

Nová železná lady Theresa Mayová rozhodla, že Briti pójdu cestou tvrdého brexitu a zavedú prísne podmienky pre imigrantov aj pre medzinárodný obchod. Čo všetko čaká tamojších Slovákov? Veľké zmeny čakajú prisťahovalcov, ktorí sa na ostrovoch ocitli v posledných rokoch. Ak tam nebudú v čase definitívneho odchodu z EÚ žiť viac ako päť rokov, čaká ich tvrdé vyjednávanie o zotrvaní v krajine. Naopak, tí, čo už majú päť rokov za sebou, budú môcť žiadať o trvalý pobyt. Vláda chce dosiahnuť rovnaké práva pre všetkých, zároveň však prevziať kontrolu nad tým, koľko ľudí bude môcť prísť z EÚ na jej územie. Minister zahraničných vecí a európ-

ských záležitostí Miroslav Lajčák v stredu po rokovaní vlády SR v reakcii na jej prejav uviedol, že dôležité je potvrdenie zachovania postavenia občanov Európskej únie v Británii, čo je v súlade s podmienkami slovenskej vlády.

O potiñiben vaš e jekh butakri ora andre Europakri unija resel dešutrin euro u biš centi, pre Slovaķiko pes poťinel štar euro saranda centi. Sako šovto manuš andre Europakri unija so phirel andre buti chudel frima love. Ola informaciji andas o europakro štatisticko kher Eurostat. Slovaķiko hino andro potiñiben vaš e buti maškar o teluno jepaš thema, ke amende dešueña butarne chuden ajci frima love.

Priemerná hodinová mzda v Európskej únii je 13,20 eura, na Slovensku je to 4,40 eura. Každý šiesty zamestnanec v EÚ zarába nízku mzdu. Tieto údaje zverejnil európsky štatistický úrad Eurostat. Slovensko je v rebričku krajín pod priemerom, 19,2 percenta pracujúcich u nás patrí do tejto nízkopríjmovej skupiny.

O kašakro foroskro policajtos Ján J. sas pro kris vaš o mariben. O phukaviben phenel, hoj chuťilas andro trin murša, save avenas avri andal e bari sklepa pre Moldavsko ulica. Leskro motivos sas o nacionalno, etnicko u rasovo na kamiben. O konfliktos pes ačhiľas pandžto decembroste duje ezera the dešuštar pro parkovisko angle sklepa. O foroskro policajtos, sas an-

dro civilna gada, džungales košelas trin muršen, vičhinelas, hoj andre lende ruginela. Phenelas pre lende, hoj hine cigana, o rumuna so čoren andro Kaufland. Paľis, phenel o phukaviben, demačas le manušeske, so sas andal o Ekvádor andro šero, rozmardas leske o kana, demačas the leskre slovatiķo kamaratos. O phukaviben hino imar pro okresno kris duj Kašate. O policajtos phenel, hoj ñič na kerčas, no te pes sikavela hoj he, phandena les pro šov čhona dži o trin berša. O manuša so len mardas na sas Roma, ale sas andal e Nikaragua u Ekvador.

Košický mestský policajt Ján J. bol obvinený z trestného činu výtržníctva. Podľa obžaloby mal sloвне i fyzicky napadnúť trojicu mužov odchádzajúcich z obchodného domu na Moldavskej ulici. Skutok mal spáchať z motívu národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti. Ku konfliktu došlo 5. decembra 2014 na parkovisku obchodného domu. Mestský policajt, v tom čase v civile, podľa obžaloby vulgárne nadával trom mužom a vyhrážal sa, že ich rozkope. Označoval ich za Cigánov a Rumunov, čo kradnú v Kauflande. Následne mal napadnúť úderom do hlavy občana Ekvádoru, čím mu spôsobil poruchu sluchu, udel aj jeho slovenského kamaráta. Prípad je na okresnom súde Košice II. Obžalovaný tvrdí, že je nevinný, v prípade dokázania viny mu hrozí trest odňatia slobody od šiestich mesiacov do troch rokov. Poškodení občania pochádzali z Nikaraguy a Ekvádoru.

(red), preklad: E. Godlová

O Roma andre filmovo luma

♦ Salma Hayek ako Esmeralda vo filme Zvonár od Matky Božej. Zdroj: reprofoto / film

O Roma hine buterval o šerutne charaktera andre fikcija, andro knižki, literatura, arakhas amen pro čitre andro galeriji, andro socijalna projekta sam o objekta, vaj sam andro filmi. U o filmovo svetos ela e tema vaš amaro lekhaviben. Maškar o but filmi, kaj šaj arakhas le Romen pisinaha pal o šukar pandž kotora, pal o purane filmi, kaj o Roma hine andro epizodicka, charne ale na bisterde roli dži ki o buter moderna filmova thrilera vaj horori, kaj hin buter pal o Roma. Romale, likerem tumare kalapi the romňen, džaha sig u dur!

Pro jektho than vakeraha pal o filmes **Jánošík**, kaj andro berš jekh ezeros bišujekh kerďas o americko Slovakos Jaroslav Siakel. Kalo parno filmes vakerel e legenda pal o legendarno čor Juraj Jánošík, e rola khelel Theodor Pištěk. Prekal kada filmes pes o Slovatiko dochudľas pro dešto than

maškar o thema, kaj pes chudľas te vazdel e kinematografija. Andro filmes e kamera hiňi ajsi americko, o vakeriben hino paralelno u šaj arakhas the varesave elementi sar andro westernos. U he, the andro kada filmes hine o Roma, vaj feder te phenas, jekh Romaňi džuvľi, savi andre karčma čhivel boršos le Jánošíkoske tel o phindre, ov perel tele u o slugaďa les chuden. Kadi rola khelďas e Saša Dobrovodská. Me paťav, hoj sigeder vaj na, varesar vareko le Jánošíkos the avka chudľahas, no na musaj mange sako te paťal. Phenem, hoj te na sas odi phuri romňi andre karčma, Jurkos dži adadives šaj phirdas pal o svetos u čordas le barvalendar... Ko džanel.

Kamav tumendar te phučel: džanen, so oda hin o **ruvikano manuš**? Te na, vareso tumenge pal oda phenava. O manuša paťan, the e mitologija avka phenel, hoj

o ruvikano manuš hino ajso, savo pes varekana, nekh buter kaľa raťate, kana o čhonor hino pherdo, parovel pro ruv, oda kerel so o ruv, the murdarel sar ruv. Vareso ajso phenel the o okultizmus – ruvikano manušestar prekal e magija, čhon vaj demonicko zor ačhel ruv, kana pes parovel, pre ňisoste peske na leperel, na birinel, u zorales sovel. Phenel pes, hoj o ruvikane manuša hine but puraňi rasa, savi bešel pre kada svetos, kanastar sas kerdo. Oda paťaben, hoj pen o manuš šaj parovel pro ruv hino but purano. Nekh buter pes ajso paťal pal o manuša, save dživen aver sar e majorita. U adaj pes dochudľam ki oda, soske vakeras pal o Roma the ruvikane manuša andro jekh magazin. But džene paťanas, varesave mekh sa paťan, hoj vaš o Roma hiňi e magija normalno, vaš oda angomis but dženen labarde sar drabarnen. Vaj ruvikane manušen. Andro bišto šelberšipen pes vaš oda imar na laba-

relas, andre Amerika pal amende chudle te kerel o filmi.

Cry of the Werewolf, vaj sar pes phenel romanes, O ruveskro roviben. O filmes, savo andro berš jekh ezeros saranda the štar kerďas o režiseris Henry Levin prekal o lekhaviben khatar Griffin Jay. O filmes khelenas the tel o nav E ruveskri čhaj. O purane plagati pal o filmes phenenas the ajse titulki: Sar e džuvľi kamelas o kamiben. Sar o ruv kamelas rat. Vaj pisinde: Mekh ňikana tumenge o jilo na marelas avka sig. Mekh ňikana tumenge e rat avka na šudrolas. Mekh tumare jakha ajso vareso na dikhle. No, a o manuša daranas. Pal soste sas o filmes?

Vakerel e paramisi pal e romaňi princezna, savi hiňi andal e famelija kaj e jektho džeňi sas e Mária La Tour. Lakro nav hino Celeste u hin la jekh špeciialno talentos. Šaj pes čerinel la džuvľatar pro ruv, u oda kana ča kamel. Sajekh, sar lakri daj. Jekhvar pes dodžanľas, hoj vareko arakhľas o than, kaj pašľol e Marija La Tour. Vaš oda musaj vareso te kerel. E hrobka hino o suntto than vaš lake the lakri famelija. Celesta musaj te kerel oda, so kerel o ruv, oda hin te murdarel, te čhingerel, te phagel sakones, ko oda than arakhela. Andre hrobka hine garude ajse buťa, save phiren ča lake u lakra romaňa famelijake. Phenav o čačipen, mekh oda filmes na dikhľom. Ale kamav, sig. Čačes.

Mekh ačhaha andre Amerika sikrica. Na džanas o čačo gendo, no phenel pes, hoj minimalno jekh milijonos Roma odoj bešen. The te hine nekh buter asimilovana, nekh bareder populaciji hine andre teluňi Kalifornija, opruno zapados the vichodos, andro Teksas the andro bare fora sar Chicago vaj St. Louis.

O romane otroka pen chudle andre Amerika imar le Krištofoha Kolumbusoha andro berš jekh ezeros štaršel eňavardeš the duj. Andal o Španielsko bičhavenas le Romen sar otroken andro lengre koloniji imar jepaš dešueftato šelberšipnastar. Paš o berš jekh ezeros ochtošeli the penda andre Amerika avle but Romaňičala andal e Anglija. Vichodno Europatar o Roma denašenas andre Amerika kana agorinelas o dešueňato šelberšipen, kana e Rumuňija mukhľas le otroken. Nekh buter Roma khatar amende gele andre Amerika kana chudle o eňavardešta berša u e trastuňi fala perade.

O Jekhetane americka thema na den o šajipen te registrinel e romaňi narodnosca. Nekh buter prindžaren le Romen sar lavutaren, hercen, le manušen andal o šoubiznis. So o Američana paťan pal o Roma hin, hoj o Roma bares likerem peskre fameliji, the o tradiciji. Olestar hin imar ča cikno uštar ki

Rómovia vo svete filmu

Rómovia sú vďačnými objektmi fikcie rozličného druhu, či už v literatúre, maliarstve, sociálnych projektoch alebo vo filme. A práve filmový svet bude námetom dnešného rozprávania. Z množstva filmových počinov som do prvej časti vybrala pekných päť – od najstarších, kde sa Rómovia vyskytujú v epizodických, krátkych ale nezabudnuteľných úlohách, až po súčasné filmové trilery či horory, kde je ich už viac.

Jánošík

Na prvom mieste je film Jánošík, ktorý v roku 1921 natočil americký Slovák Jaroslav Siakel. Čierno-biely film zobrazuje nášho legendárneho zbojníka Juraja Jánošíka, ktorého hrá Theodor Pištěk. Toto filmové dielo zaradilo Slovensko na desiate miesto z krajín, kde sa začala rozvíjať kinematografia využívajúca americký spôsob práce s kamerou, paralelné rozprávanie a dokonca aj prvky westernu. Aj v tomto filme sú Rómovia, resp. Rómka, ktorá v krčme pomôže dolapiť hrdinu. Túto postavu stvárnila herečka Saša Dobrovodská. Jánošík by skôr či neskôr padol do pasce, ale niektorí nemusia súhlasiť. Vraj, keby nie Rómky v krčme, tak Jurko zbíja až podnes.

Vlkolak

V ľudových poverách a mytológii je vlkolak človek, ktorý sa za určitých okolností, najmä v hľbokej noci, keď je mesiac v splne, mení na vlka, správa sa ako vlk a zabíja ako vlk. Niečo také tvrdí aj okultizmus – vlkolak je človek, ktorý sa pomocou mágie, mesačných či démonických síl mení na vlka. Po premene si väčšinou nič nepamätá, je unavený a upadá do hlbokého spánku. Údajne sú vlkolaci prastarou rasou a obývajú zem už od počiatku vekov. Predstava, že sa ľudia môžu meniť na zvieratá je veľmi stará. Väčšinou sa spája s národmi, ľuďmi, ktorí žijú iným spôsobom života ako väčšina. A tu sa dostávame k tomu, ako súvisia Rómovia s vlkolakmi. Pre mnohých sú Rómovia ľudia, ktorí bežne ovládajú mágiu. V minulosti to mnohým našim predkom prinieslo skúsenosť s upaľovaním na hranici. V dvadsiatom storočí sa už neupalovalo, naopak, v Amerike o Rómoch začali točiť filmy.

Vytie vlkolaka

Cry of the Werewolf – film, ktorý v roku 1944 natočil režisér Henry Levin na námet Griffina Jaya bol tiež uvádzaný pod názvom Dcéra vlkolaka. Dobové plagáty ho uvádzajú aj takýmito titulkami: Ako žena túžila po láske. Ako vlkolak túžil po krvi. Prípadne: Ešte nikdy vám srdce tak rýchlo nebúchalo. Nikdy vám krv v žilách tak netuhla. Vaše oči ešte nikdy nevideli takú hrôzu. No a diváci sa báli. O čo

v tomto diele išlo? Film rozpráva príbeh rómskej princezny z rodu Márie La Tour. Volá sa Celesta a má zvláštnu schopnosť. Dokáže sa meniť na vlkolaka, kedy sa jej zachce. Presne tak, ako kedysi jej matka. Jedného dňa sa dozvie, že objavili hrobku Márie La Tour, čo ju prinúti konať. Hrobka je pre ňu a jej rod posvätným miestom. Celesta musí použiť svoje vlkolačie schopnosti a zabiť, roztrhať, zničiť každého, kto to miesto objaví. Hrobka totiž skrýva tajomstvá, ktoré patria iba jej rómskemu rodu.

V Spojených štátoch amerických ešte chvíľu ostaneme. Odhaduje sa, že tam žije minimálne jeden milión Rómov. Aj keď sú väčšinou asimilovaní, najviac ich je v južnej Kalifornii, na severozápade, v Texase, na severovýchode a v mestách ako Chicago a St. Louis. Rómski otroci sa dostali do Ameriky už na lodiach Krištofa Columba v roku 1492. Španielsko posielalo Rómov ako otrokov do svojich kolónií od polovice sedemnásteho storočia. Okolo roku 1850 prišli do Ameriky veľké počty Romaničalov z Anglicka. Z východnej Európy sa Rómovia sťahovali hlavne na konci 19. storočia, keď bolo zrušené ich otroctvo v Rumunsku. Zo strednej a východnej Európy Rómovia migrovali do Ameriky najviac začiatkom deväťdesiatych rokov, po páde železnej opony. Spojené štáty americké neponúkajú možnosť evidovať si rómsku národnosť. Najviac sú Rómovia vnímaní ako hudobníci, zabávači, herci, čiže lu-

o pataben, hoj o Roma dživen sar o klani, o gangi, keren e kriminalita, hine sar varesavi mafija. Pal kadi tema hino kerdo the o filmes Romano kralos.

King of Gypsies vaj **Romano kralos** andro berš jekh ezeros eftavardeš ochto kerdas o režiseris Frank Pierson prekal e knižka khatar o Peter Maas. Andre kadi americko produkcija khelel e šerutni rola Eric Roberts, ole beršende mekh terno manuš. Khelel odoj pherdo prindžarde herci, sar Judd Hirsch, Susan Sarandon vaj Brooke Shields. Vaš e rola andre kada filmes chudľas Eric Roberts e nominacija vaš o Somnakuno globus.

O filmes hino pal o kriminalno dživipen pherdo mari-ben, savo dživel jekh romaňi famelija andro New York. O kralos andre famelija hino Žarko Stepanowicz. Pro mula-no vadōs del peskri koruna the pozicija le vnukoske Dejvoske. Dave, save but mištes kheldas Eric Roberts, nane olestar baro lošalo, na but kamel te avel ov o kralos, o šerutno. O phuro kralos kamel pre pozicija les, na leskre dades. Dejvoskro dad pes vičinel Groffo, u Groffo nane lačho manuš. Akana hino cholamen, hoj na ov chudľas pativ purane kralostar. Na del peske smirom u vaš oda, hoj hino baro intriganos, kerel o intrigi the pro peskro čhavo. Ajse intrigi, hoj les kamel te murdarel. Ieskro čhavo Dejv hino normalno asimilovano Američanos, bešel pro Manhattan u hino buter nujorčanos sar Rom. Ešebe diťhol avka, hoj nekh buter kamel te del peskro romano tronos the koruna le dadeske, no hin andre leste vareso, so les sakovar cirdel pale ki o leskre manuša, ki o Roma. Lokhes, na lošales, bi o baro kamiben, no the avka, Dejv džal andro konfliktos peskre dadeha, u avri khelel.

O filmovo bašaviben kerdas o David Grisman, but koto-ra bašavel o prindžardo romano lavutaris Stephan Grapelli. Sajekh, andro cikneder roli arakhaha romane hercen vaj lavutaren, aver Roma sas pro plac sar konzultanta, save si-khavenas le filmaren pal o Roma.

Esmeralda hiňi o simbol. O šukariben, e magija, o na prindžardo, savoro oda romanticko, so pes džanel pal o Roma. Esmeralda amen anel andro romantizmus. Den pozoris, na e romantika. A na, na vakeras pal e meksicko telenovela. Romantizmus, oda hino o literarno štilos, savo chudľas varekana ki o jepaš dešuochtoto šelberšipen. Me paťav, hoj romantizmus dživel, dživel peskro dživipen the akana, sakovar peske arakhel dromora andre literatura, vaj andro filmes. So kamelas nekh buter sas sloboda the lačhipen savorenge. Pisinelas pes pal o manuša, save na sas sar sako aver. U ko hino buter aver sar ola normalna, rajkane manuša kaj na pro svetos, sar o Roma? He, hin tumen čačipen. Ňiko.

O harangoskro ke Devleskri Daj. Pro svetos prindžardo romanos savo pisindas o francuziko lekhavno Victor Hugo, sas lestar kerdo filmes buterval, sakovar o filmes reslas manušengro kamiben. O romanos dine avri jekhtovar andro berš jekh ezeros ochtošeltranda jekh. E romanticko paramisi pes ačhel andro Paríž andro berš jekh ezeros štaršel ochtovardeš the duj. He, hino čačes romanticko, bares komplikovano u o manuša penge na achalōn. Hino the pal o bilačhe dikhipena, rasizmus the stereotipi, so o manuša paťan pal o Roma. U e Esmeralda aňi na sas romaňi. Sar oda šaj? Phenaha peske akana.

E paramisi hiňi nekh buter pal e Esmeralda, e terňi dešušove beršengri romaňi čhaj, savi khelel, hiňi ajsi šukar the talentimen, hoj pre late o manuša andro Paríž dikhen sar pro sunto čitro. Khelel avri la cikňa kozicaha so pes vičinel Džali, u so duj džene hine popularna. O Parížana phun-

drade mujenca dikhen pro fantasticko kheliben savo sika-vel e eksoticko šukar čhaj. Avka the o mňichos Frollo. U vaš oda, hoj the ov hino ča murš, ačhel baro kamado.

Frollo paš peste likerel u bararel le čhaves bi e famelija, savo pes vičinel Quasimodo. Quasimodo hino baro džungalo, puklato, aňi na diťhol sar čačo manuš. Vaš o Frollo o Quasimodo hino sar leskro čhavo, paťal leske u mukhel les te cirdel o harangi andre khangeri vaš e Devleskri Daj.

Aver charakteros andre paramisi hino o terno foroskro slugadiš Phoebus, savo arakhľas la Esmeralda kana la kamelas o Quasimodo te čorel, pomožindas lake u Esmeralda pes kamadas andre leste.

Mekh adaj hin jekh aver džeňi. Vičinen la Čorori u odi džuvľi dživel phandľi andro jekh purano kher imar dešušov berša. Ačhel korkori vaš oda, hoj anglo dešušov berša lake o phirde Roma čorde la čha pal savi lake ačhilas ča e cikňi ľoli kamašľori. La Esmeralda hin sajekh kamašľori, figinel lake pre men.

He, mište phenen. E Esmeralda hiňi e čhaj, savi lake čorde. E romaňi savi na ulilas romaňi, ačhilas romaňi avka, sar sikhľilas. O purano mitus pal o Roma, so čoren le čhavoren, vaš oda, hoj šaj len nane dosta lengre čhavore, pes adaj sikavel šukares, zorales.

Avka, o Quasimodo kamel la Esmeralda, Frollo kamel la Esmeralda, e Esmeralda kamel le slugadiš Phoebus u o Phoebus kamel te lel romňake aver džuvľa.

O mňichos Frollo daravel la Esmeralda, murdarel le Phoebus. Esmeralda figinena vaš o murdaripena, savo na kerdas u o Quasimodo murdarela le Frollos.

Quasimodo našľol u pal o but berša arakhen leskre kokala maškar o kokala le manušengre, saven murdarde vaš o bilačhipena so kerde. Arakhľas peskra Esmeralda u like-relas la andre angali, the te ča andro meriben.

Jekh maškar o filmova produkciji hiňi e animovano verzija le beršestar jekh ezeros eňavardeš the šov khatar o Disneyoskro študijo. Oda tranda the štarto disneyoskro filmes sikavel nekh buter oda, so pes ačhel le Quasimodoske, sar pes musaj te marel vaš o peskro than maškar o manuša, pro svetos. Paťav, hoj the kadi animovano paramisi, the te hiňi sikra phareder, elas mište te dikhel.

O manuša penge buterval bičhaven e energija, varekana pozitivno, varekana negativno. O hamišagos, e choli, nervozita, o na kamiben. Kana pes oda kerel bi godakro, u anel o negativna buťa, vakeras, hoj manuša penge na lačhes kamen. Ajsa zoraha savi hin le manušes, so amenge na lačhes kamľas, pre amende šaj avel o nasvalipen, no the o meriben. Sajekh ulavas amari energija aver dženenca, o saste manuša den peskri dživipnaskri energija, zor le nasvale, phure vaj na zorale dženenge. Šaj, hoj prindžaren varekas, paš savo tumen mište šunen, ko tumen sakovar vazdel opre, del o phiko. Varesave manuša džanen, hoj len nane dosta dživipnaskri zor u keren provokacija averenge avka, hoj o manuš ačhel cholamen u čoren lenge lengri zor. Varekana len vičinas the energeticka upira. O vražišagos, oda hin vareso zoraleder. Godaha kerdo negativno uštar pro manuš, oda pes musaj te kamel te kerel, te džanel vaš soske. Sar kana vareko amenge murdarel amare kamle dženen u kamas leske oda te del pale. Pal oda, pal o ajso potiňiben hino the o horor, pal savo akana vakeraha.

Thinner vaj Šučuv avri pro kokalos. Avka varesar pes vičinel aver, ke amende frima prindžardo filmes le beršestar jekh ezeros eňašel eňavardeš the trin. Kovleder manuša me den pozoris, akana vakeraha pal o horor. E knižka savi sas anglo filmes pisindas baro majstros, Ňiko aver sar Stephen King. U pal soste hino.

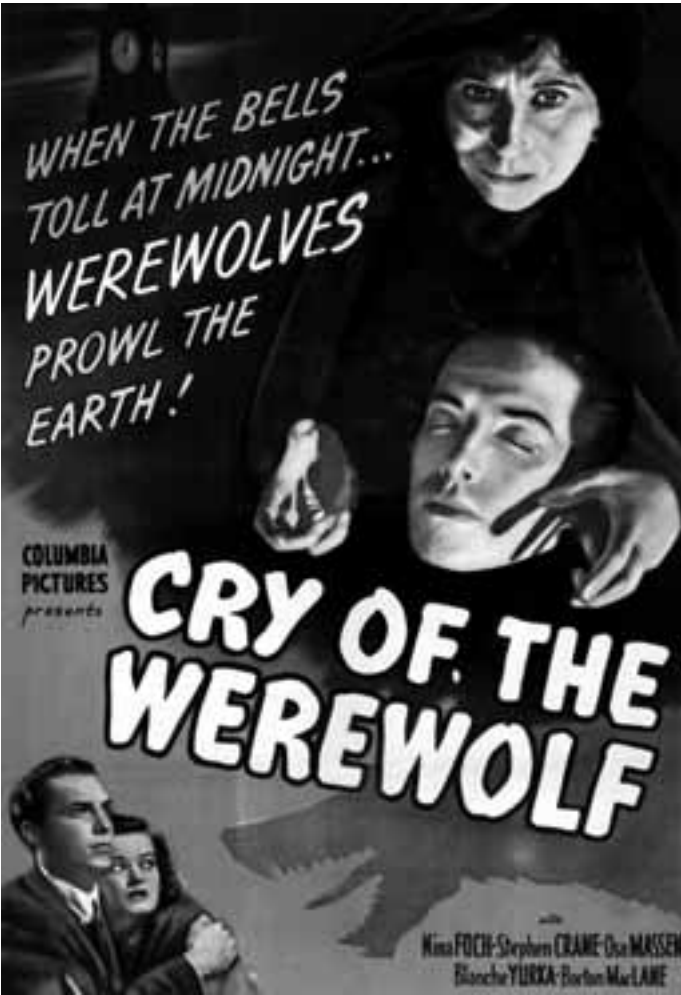
najradšej vzdal v prospech svojho otca, no v jeho povahe je niečo, čo ho stále priťahuje naspäť k národu, z ktorého pochádza. Aj keď váhavo a neochotne, predsa len sa pustí do konfliktu s otcom a napokon vyhráva. Filmovú hudbu zložil David Grisman a veľa skladieb nahral slávny rómsky muzikant Stephan Grapelli. Rovnako aj vo vedľajších úlohách nájdeme rómskych hercov či hudobníkov a ďalší Rómovia sa zúčastnili natáčania ako odborní poradcovia.

Esmeralda

Stala sa symbolom krásy, tajomnosti a všetkého toho romantického, čo sa spája s Rómami. Práve s Esmeraldou sa dostávame do obdobia romantizmu. Pozor, nie romantiky – nebudeme hovoriť o mexickej telenovele. Romantizmus je obdobie v literatúre, začína sa približne v polovici 18. storočia a môj súkromný názor je, že vlastne ani neskončil, žije si svojím vlastným životom a stále si nachádza nové cestičky aj v dnešnej tvorbe. Jeho hlavnou myšlienkou bola a stále je túžba po slobode a spravodlivosti. Hrdinami boli tí, ktorí vytrčali z davu. A kto už môže trčať z normálnej, usporiadanej spoločnosti kdekoľvek na svete viac, ako Rómovia?

Zvonár u Matky Božej

Svetoznámy príbeh z pera francúzskeho spisovateľa Victora Huga bol filmovo spracovaný viackrát, takmer

Billy Halleck pes vičinel o šerutno charakteros. Hino thulo, na pativalo advokatos, hin les e romňi Heidi u e čhaj Linda, u nekh buter rodel o love avka, hoj cirdel le mafijanen avri andal e bertena. Andro than kaj bešel hino o karneval, jarmok savo keren o Roma. Normalno hin, hoj but džene pal lende na vakeren šukares, sar andro sako foros, the odoj hin varesavo rasizmus. Jekhvar raťate džal o advokatos le motoriha khere, na dikhel pro drom u murdarel la phura Romňa, so džalas andal e sklěpa. Le advokatos hin nekh feder kontakti andro foros, vašoda pes leske nič na ačhel, na len leske aňi e šofersko legitimacija. Kana džal khatar o sudno kher, avel ke leste o phuro Rom, thovel leske o vast pre muj u phenel šučuv. Jekhvarestar, pro aver džives, Billy chudel te šuťol, drastikanes. Billy daral, džal pal o phuro Rom u mangel les, hoj lestar te lel tele o košiben. E romaňi famelija phenel, hoj oda na kerela, o košiben pre leste ačhela, u na mukhen peskro the kana Billy pre lende bičhavel brutalno mafijanōs. Pro agor o phuro Rom phenel le Billyske, hoj leske odkerela. Lel ieskro rat u mišinel la andre jahodovo bokeľi. Ko la bokelatar chala, oda manuš merela sig. O rom phenel le advokatoske, hoj ča avka o košiben perela tele. Billy lel e bokeľi khere, u del la romňake, vaš oda, hoj lake na paťal, hoj la nane o pirano. Gondolinel, hoj sovel le doktorihā. E romňi hiňi tosara muľi. Billy imar rado, hoj dživel, avel tosara andre kuchňa u dikhel, hoj ieskri čhaj, e Linda chalās bokelatar. Imar darandľilas u kamľas the ov te chal, hoj te merel, kana dikhel, o doktoris avel avri andal o čakro kher. Billy pre leste dikhel, u akharel les te chal e bokeľi pro tosarakro...

O Roma hine andro but filmi. Paťav, hoj pen dodžanľan sikra buter pal varesave filmi, varesave roli the charakteri, u hoj tumenge o romano magazinōs palis andas vareso nevo, interesantno. Andro dujto kotor vakeraha pal o neve, akanutna filmi, kaj sam the amen, o Roma.

Andre romaňi čbib thoda: Erika Godlová

dia od šoubiznisu. Američania pripisujú Rómom vernosť rodine, rodinnú súdržnosť a dodržiavanie tradícií. Od toho je len krôčik k predstave klanovej, rodovej spoločnosti, kriminalite a takmer až mafiánskym praktikám. Tejto téme sa venuje aj ďalšie z dnes popisovaných filmových diel.

Kráľ Cigánov

V roku 1978 film natočil režisér Frank Pierson podľa knihy spisovateľa Petra Maasa. V tejto americkej produkcii hrá hlavnú úlohu vtedy mladý herec Eric Roberts. Hrá v ňom celá plejáda medzinárodne známych hercov ako Judd Hirsch, Susan Sarandonová či Brooke Shieldsová. Eric Roberts bol za úlohu v tomto filme nominovaný na Zlatý glóbus. Film zobrazuje zločinecký život plný násilia, ktorý vedie skupina Rómov usadená v New Yorku. Rodine šéfuje kráľ Žarko Stepanowicz, ktorý na smrteľnej posteli odovzdáva moc a postavenie svojmu vnukovi Davovi. Dave, ktorého bravúrne zahral už spomínaný Eric Roberts nie je nadšený, kráľom sa stáva len neochotne, nechce byť novým vodcom. Starý kráľ sa však rozhodol preňho a nie pre jeho otca. Daveov otec Groffo je nespokojný, urazený a cíti sa ponížený až tak, že sa pokúsi zabiť vlastného syna. Groffo je jednoducho zlomyseľný intrigán. Jeho syn Dave je úplne asimilovaný Američan, žije na Manhattane a je viac Newyorčan, než Róm. Najprv sa zdá, že by sa svojho neviditeľného trónu

vždy s veľkým úspechom. Román bol prvýkrát vydaný v roku 1831. Jeho príbeh sa odohráva v Paríži v roku 1482 – je romantický a strašne zložitý, založený v podstate na nedorozumení. Ale aj na predsudkoch, rasizme a stereotypnej predstave o Rómoch. A pritom Esmeralda vlastne ani nebola Rómka. Ako je to možné? Hlavnou hrdinkou je mladá 16-ročná rómska tanečnica, ktorá je taká krásna a nadaná, že ju Parížania najprv zbožne obdivujú a ospevujú. Populárne sú jej tanečné vystúpenia s cvičenou kozičkou Džali. Parížania s otvorenými ústami sledujú fascinujúci tanec exotickej krásky. Mních Frollo tiež, a keďže aj on je iba človek, naskutku sa do nej zaľúbi. Frollo vychováva ako vlastného syna sirotu, znetvoreného hrbáča Quasimoda. Quasimodo je jeho sluha, syn, dôverník a pracuje ako zvonár v Chráme Matky Božej v Paríži. Ďalšou postavou je mladý mestský strážnik Phoebus, ktorý Esmeraldu raz zachránil pred útokom a ona sa doňho zaľúbila. A ešte je tu jedna osoba. Volá sa Chudôbka – žena, ktorá žije zavretá v starej veži už šesťnásť rokov. Dôvodom jej samoty je, že pred šesťnástimi rokmi jej potulný Cigáni uniesli dcéru a ostala jej po nej iba malá ružová topánočka. Esmeralda nosí rovnakú topánočku zavesenú na šnúрке. Áno, tušíte správne: Esmeralda je tá unesená dcéra, Rómka nie pôvodom ale výchovou. Starý mýtus o Rómoch, ktorí kradnú deti, lebo zrejme nemajú dosť svojich, sa tu ukazuje v plnej str. 6 >>>

Výsledky práce dobrovoľníčok zo Spiša verejne ocenili Rakúšania

Jaroslava Kotlárová a Drahomíra Poláková dosiabli v osadách Hájik a Levočské Lúky vlastnou dobrovoľníckou prácou taký efekt, aký sa nedarí slovenským inštitúciám. Napriek tomu, že miestne deti nemajú možnosť chodiť do škôlky, žiadne z ich už nemusí ísť do prvého ročníka špeciálnej školy. Tieto výsledky ocenili Rakúšania, ktorí im v roku 2017 udelili prvú cenu za projekt Agentky rovnosti. O ocenenie súťažilo 198 projektov.

Sympatický postoj

Päťdesiatnička Jaroslava Kotlárová z Hájika za Spišskou Novou Vsou je už viacnásobnou starou mamou. Myslí si, že aj samotní Rómovia z osád by sa mali pričiniť o to, aby ich deti nemuseli byť zaradené do špeciálnych škôl. Začala od seba a keď mala školo-povinné deti, zamestnala sa ako upratovačka v základnej škole, kam ich sprevádzala na vyučovanie. Popri práci vnímala atmosféru školy, komunikovala s pedagógmi, čítala knihy zo školskej knižnice. Denne sa venuje deťom z osady vo veku škôlkarov a menších školákov. Pred desiatimi rokmi jej stačil nevelký impulz, aby začala riešiť kľúčový problém svojej komunity.

„Mala som kamarátku, ktorá robila sociálnu pracovníčku na meste a ona ma pozvala na školenie. To bolo moje prvé stretnutie s naším manažérom pánom Bobákom. Písali sme si aktivity na celý rok, čo chceme robiť. Chcela som skúsiť prácu s deťkami, lebo na Hájiku nemáme škôlku,“ spomína prvotný nápad zo školenia, ktoré zorganizovalo občianske združenie Spolu – Slovensko. Vychádzala zo zlej skúsenosti z osady Hájik so šesťročnými deťmi, ktoré nevedeli slovenský jazyk, nepoznali farby, zvieratá, tvary – to, čo bolo dôležité vedieť počas zápisu do školy. Základné veci si Jaroslava Poláková trúfala malé deti postupne naučiť.

Získali všetci

„Chcela som to aspoň skúsiť, či budú výsledky. Prvý rok som mala šesť detí, to boli predškôláci. Učila som ich farby, ako sa majú správať, pozdraviť, ako to v škole vyzerá – robila som tam, tak som to vedela. Ďalej základné veci ako štvorec, trojuholník, čo vyžadujú na zápise. Išli sme s mamičkami na ten zápis a prvá ‚šupa‘ bola, že boli prijatí!“ opisuje Jarka Kotlárová svoj úspech. „Potešilo ma, keď sa Rastúka spýtali, či navštevoval škôlku a jeho mamička povedala, že nie. Rastík ju opravil, že áno, chodil som k tete Jaruške.“

Drahomíra Poláková vedie skupinu detí v osade Levočské Lúky pri Levoči. Hovorí, že spolu s Jarkou už robia s deťmi toľko rokov, že sú „babky“ už aj v občianskom združení. Ich prvé dievčatá sú dnes už mamičky. Dra-

huša a Jarka, ako si hovoria, sú dnes nerozlučné priateľky. Pomáhajú si a spoločne organizujú výlety, hry, letné tábory, vystúpenia detí na verejnosti aj doučovanie. „Dostali sme ocenenie od rakúskej SozialMarie za najlepší projekt,“ povedala Drahomíra Poláková s tým, že im výlet do hlavného mesta susedného Rakúska urobil veľkú radosť.

V lete 2017 prišli do Viedne na odovzdávanie cien pre sociálne inovácie od SozialMarie. Pozvali ich organizátori, pretože sa ocitli v tridsiatke najlepších zo 198 projektov. Víťazné očakávania nemali, ale tešili sa z toho, že môžu vycestovať, spoznať Viedeň. Keď pred plnou sálou divákov vyhlásili za najlepší projekt Agentky rovnosti, nechceli veriť, že dobre počujú. Ocenili dobrovoľníčky, ktoré sa snažia o dosiahnutie rovnosti medzi mužom a ženou, medzi majoritou a Rómami, o zlepšenie vzdelávania detí z vylúčených komunít.

Z predsudkov liečia svoje okolie

Vo svojich komunitách presadzujú rovnosť aj v manželských vzťahoch. „Ja rozhodnem, či môžem mať desať detí, ja rozhodnem, či môžem ísť do mesta, alebo sa so ženami porozprávať. Myslím si, že keď je žena šťastná, muž ju v tom podporí,“ presvedčivo vysvetľuje Jaroslava Kotlárová a pridáva vlastnú skúsenosť. „Nastahovala som sa sem pred štyridsiatimi rokmi. Vyrastala som v Spišskom Hrhove, tam nebola rómska trieda. Do školy sme chodili všetci spolu, aj na zábavy. Pre mňa bol problém prísť potom do osady.“ V začiatkoch to bolo pre ňu na Hájiku veľmi ťažké. Svokra riadila chod rodiny: „Manžel zarábal, doniesol výplatu a všetko brala ona, ja som peniaze ani nevidela.“ Mala šťastie na svojho muža, ktorý prijal jej potrebu rovnoprávnosti a jej aktivity dodnes podporuje.

Agentky rovnosti

Manažér projektu Agentky rovnosti Anton Bobák zo združenia Spolu – Slovensko zabezpečuje zdroje na výlety, detské tábory a vzdelávanie dobrovoľníčok. Bobák považuje vidiecke ženy za vhodnejšie kolegyně pri snahe dvíhať rómske komunity. Priznáva, že projekt nie je finančne veľký

ich nazývame aj energetický upíri. No kľatba, to je už vedomé negatívne pôsobenie na ľudí. Je v tom zámer, napríklad pomsta. Práve prekliatím z pomsty za ublíženie milovanej osobe sa zaoberá aj filmový horor s názvom Thinner.

Thinner

Uschni! Vychudni na kosť! Schradni! Takto by sa dal preložiť názov ďalšieho, u nás menej známeho filmu z roku 1996. Citlivejšie povahy nech sa pripravia, prechádzame totiž k hororom. Autorom knižnej predlohy tohto filmu nie je nikto iný, než známy majster svojho remesla Stephen King. Advokát Billy Halleck (Robert John Burke) vďaka svojej reputácii nepríde na súde ani len o vodičský preukaz. Po odchode zo súdnej sály sa ho dotkne starý Róm a uvalí naňho kľatbu. Halleck začne v nasledujúcich dňoch drasticky chudnúť. Na pomoc mu v poslednej chvíli prichádza jeho nedávny klient, newyorský mafián Richie Ginelli (Joe Mantegna). Filmovej adaptácie románu Richarda Bachmana Thinner sa ujal Tom Holland.

Hlavný hrdina Billy Halleck je obézny, bezcharakterný advokát. Má ženu Heidi a dcéru Lindu, živí sa prevažne vysekávaním mafiánov z problémov. V meste, kde býva, je jarmok, ktorý prevádzkujú Rómovia, čo sa samozrejme nezaobíde bez predsudkov miestnych obyvateľov a kopy rasistických rečí. Jedného večera pri nezodpovednej jazde zrazí autom a zabije

♦ Jaroslava Kotlárová sa učí s deťmi z osady Hájik v improvizovanej letnej škôlke. Foto: archív

a nie sú schopní platiť za prácu honoráre. Donorom projektu je Welthaus Graz z Rakúska a väčšina financií pochádza zo zbierok veriacich. „Zmyslom iniciatívy Agentky rovnosti je posilniť ženy a umožniť im robiť v lokalitách aktivity, ktoré si vybrali samé. Fungujeme tak, že nie ja určujem, čo budú robiť. Ja som dirigent a dirigujem to, čo si dohodnú,“ povedal Anton Bobák.

Limity dobrovoľníctva

Dobrovoľník je človek, ktorý je ochotný darovať svoju prácu, čiže venovať svoj voľný čas pre nejakú verejnoprospešnú činnosť. Za svoju pracovnú angažovanosť nedostáva odmenu. Dôležité ale je, aby aj dobrovoľník dostal nejaké benefity. Keďže to nie je mzda za vykonanú prácu, dostane často školenie zdarma, miesto v autobuse na zahraničnú cestu či dobrý pocit z verejného ocenenia. Odborníci z praxe upozorňujú na fakt, že človek nemá byť v tejto pozícii príliš dlhý čas. Ideálne je, ak dobre fungujúca organizácia pre svojich dobrovoľníkov po pol roku, maximálne roku nájde zdroj financovania ich práce. Inak o ich podporu zvyčajne príde. „Mám veľkú radosť z toho, čo robíme, no sú chvíle, kedy by som s tým už tresla. Vtedy poviem: Nájdite si druhých ľudí, ktorí to budú robiť. Ale viem, že ma deťky nenechajú z toho odísť, a ženy tiež nie,“ opísala svoje občasnú pocity vyhoria Drahomíra Poláková v roku 2015. Darovanou komoditou u dobrovoľníkov je voľný čas, ktorý majú hlavne mladí ľudia – študenti alebo dôchodcovia. Drahomíra Poláková aj Jaroslava Kotlárová sú výnimkou, pretože povýšili riešenie problému vo svojej komunite nad svoje osobné záujmy. Obe nezamestnané ženy robia dobrovoľnícky desať rokov a chcú pokračovať ďalej.

Nepočítajú svoj dar, darovali seba

Pokiaľ ľudia z neziskovky naozaj riešia problém, ktorý trápi miestnych ľudí, dokážu svojím projektom osloviť verejnosť

Rómkou, ktorá prechádzala cez cestu. V meste má však ako advokát dobré kontakty, a tak sa mu vlastne nič nestane. Keď odchádza so súdnej siene, pristúpi k nemu starý Róm a dotkne sa jeho tváre so slovami: „Uschni!“. Hneď na ďalší deň začne Billy drasticky chudnúť. Nájde starého Róma a prosí ho, aby zrušil kľatbu. Rómska rodina to odmieta a kľatbu nezruší, ani keď na nich Billy pošťve brutálneho mafiána. Napokon však starý Róm súhlasí, že advokáta oslobodí. Zamieša Billyho krv do jahodového koláča a upozorní ho, že kto z neho ochutná, rýchlo zomrie a kľatba sa zruší. Billy ponúkne koláč svojej žene. Podozrieva ju z nevery s lekárom, ktorý sa ho snažil zachrániť. Ráno je jeho žena mŕtva. Billy je spokojný, no keď vojde do kuchyne zistí, že z koláča ochutnala aj jeho dcéra. S hrozným pocitom viny sa rozhodne zjesť ho tiež, keď vtom vojde lekár, ktorého podozrieval, že je milencom jeho ženy. A Billy ho s úškrnom pozve na kúsok jahodového koláča. Tu sa stretávame s obrazom Rómov, o ktorých mnohí dodnes veria, že ovládajú temnú mágiu a kľatby. A veru aj my samotní sme mnohokrát náchylní uveriť, že to zlé a nepríjemné, čo sa v našich životoch udeje je výsledkom nejakého prekliatia a nie našich vlastných neuvážaných činov.

Dozvedeli sme sa o niekoľkých filmoch, úlohách a postavách, ktoré súvisia s Rómami. Verím, že ste sa pri čítaní nenudili a tešíte sa na pokračovanie.

Text: Erika Godlová

kráse. A tak Quasimodo ľúbi Esmeraldu, Frollo ľúbi Esmeraldu, Esmeralda ľúbi strážnika Phoebusa a Phoebus sa má oženit s inou. Mních Frollo zo žiarlivosti zabije Phoebusa, Esmeraldu obesia za jeho vraždu, ktorú nespáchala a Quasimodo zabije Frolla. Quasimodo zmizne a po rokoch nájdu jeho kostru spolu s kostrami popravených. Našiel svoju Esmeraldu a držal ju v náručí aspoň po smrti. Iným filmovým spracovaním je animovaná verzia z roku 1996 z produkcie štúdií Disney. Tento, v poradí ich 34. animovaný film, sa zameriava hlavne na Quasimoda a jeho boj o prijatie do spoločnosti. Určite aj táto animovaná rozprávka, aj keď je z tých temnejších, stojí sa pozretie.

Urieknutie, prekliatie, horor

Ľudia si často posielajú energiu, niekedy pozitívnu, inokedy zas negatívnu. Závišť, zlosť, podráždenie, nenávisť. Takéto nevedomé, negatívne vzájomné pôsobenie ľudí nazývame urieknutie. Podľa intenzity energie človeka, ktorý nás uriekol nás môžu postihnúť rôzne choroby, ba dokonca smrť. Pritom sa ale o svoju energiu stále delíme, zdraví podporujú svojou životnou energiou chorých, starých či unavených ľudí. Možno to aj sami poznáte – niekoho, kto vás povzbudí a podporí. Niektorí ľudia si však uvedomujú nedostatok svojej životnej energie a provokujú iných, aby sa rozčúlili a odovzdali im tak svoju vlastnú energiu. Niekedy

Zabudnuté kráľovstvo

Autor: Ernest Everhard (Braňo Oláh) / September 2006, fotografie: J. G. Mandel

Kapitola XIII. Prebudenie

Jediným mužom, ktorý v nočnom lese nevolal na slávu maharadžu Charšana II., bol Rádžera. Zlost ním lomcovala a škripal zubami pri myšlienke, že nenávidený sok je jeho kráľom. Až teraz si uvedomil, kde videl tie oči. Spomenul si, ako ho otec s veľkou slávou vzal na korunováciu maharadžu Dejdžanda II. Preplnené ulice Kanaudž, ľudia pestro a slávnostne oblečení hádzali pred nohy svojho nového kráľa a jeho sprievodu celé hory kvetín. Vzduch bol presýtený omamnou vôňou kvetín a voňaviek, ktoré rozprašovali do vzduchu maharadžovi sluhovia. Na slonovi sa viezol mladý kráľ Dejdžand, celý sa priam ligotal od množstva zlata a drahokamov. Za ním kráčali sluhovia, ktorí do davu štedro rozhadzovali zlaté a strieborné mince nového kráľa. V korunovačnom sprievode bol celý kráľovský dvor, na jeho čele sa na koňoch niesli jeho traja bratia. Najmladší z nich bol očividne ešte stále skormútený otcovou smrťou. Rádžera so svojím otcom stáli v prvých radoch s ostatnými šľachticmi, ktorí prišli vzdať úctu svojmu novému maharadžovi. Keď sprievod prechádzal popri nich, ohromený celou tou veľkolepou nádherou Rádžera nehodil veniec kvetín pred nohy prechádzajúceho kráľa. Vo chvíli, keď sa zbadal, už bolo neskoro, a tak svoj veniec hodil pod nohy prechádzajúcich princov. Najmladší z princov sa pozrel, odkiaľ priletel veniec, a vtedy sa ich pohľady stretli. Obaja boli ešte chlapci, no Rádžera bol fascinovaný tým smutno-krásnym, múdрым pohľadom malého princa. Vtedy si pomyslel: „Škoda, že nie som na jeho mieste. Aj ja by som chcel byť princom a nechať sa oslavovať!“ V srdci po prvýkrát pocítil závišť. Do dnešných dní si na ten pohľad nespomenul. Teraz ním lomcuje zlosť a nenávisť. Celou cestou ledva medzi sebou prehodili slovo. Rádžerovou myslou sa prehánala jediná myšlienka. „Keby som čo len tušil, aký protivník proti mne stojí, dávno by som ho zničil. Stačilo slovo-dve pred Abdulahom a navždy by som sa ho zbavil. Teraz by som však spravil chybu, keby som ho prezradil. Pretože jedine on dokáže stmeliť a viesť týchto šúdrov, pančamov a inú chamraď. Šľachtici, vojaci, skrátka všetky varny pôjdu za ním. Len s jeho pomocou si môžeme vybojovať slobodu. Rádžera si s trpkosťou v srdci uvedomil, ako veľmi potrebuje tohto nenávideného muža, ktorý kráča vedľa neho. „No potom, keď sa dostaneme domov, môžem sa ľahko postarať, aby sa maharadžovi stala nejaká nehoda. Nikto ma nebude ani podozrievať, pretože si nemôže byť istý, či rozzúrený sultán za ním nevyšle nájomného vraha. Ten hlupák ešte nevie, aký protivník si s ním zmeria sily. A potom, keď ho už viac nebude, kto, ak nie jeho najlepší priateľ Rádžera sa postará o mladú vdovu?“ Rádžera sa v mysli zastrájal svojmu sokovi a tešil sa svojej múdrosti, ktorá mu nakoniec dopomôže k Laxmí, a tým pádom aj k trónu. Veď Rádžera bude jedným z hrdinov, ktorí vyvedú svoj ľud z otroctva a privedú ho späť do vlasti.

Keď došli na Abdulahovo panstvo, pomaly sa začínalo brieždiť. Tíško vkĺzli do barakov. Na ich prekvapenie zistili, že takmer nikto nespí. Muži sedeli na svojich úbohých lôžkach a potichu vzrušene debatovali. Keď si všimli, že sa Charšan a Rádžera vrátili, všetci stíchli. „Čo sa stalo, že nespíte? Všetci myslíte na ženy a túžba vám nedá spať?“ v dobrej nálađe žartoval Charšan. Muži namiesto smiechu bezradne uhýbali jeho pohľadu a všetci mlčali. „Sámin, stalo sa veľké nešťastie. Amir zabil Rašída. Ráno ho pred všetkými popravili.“ Yash mu stručne oznámil túto zdruvujúcu novinu a smutne ovesil hlavu. Potom vyrozprával celý príbeh, ako sa to všetko odohralo. Charšan zostal touto správou ohromený a začal premýšľať, ako by mohol Amira zachrániť. „Keď vyvolám vzburu takto nepripravených, Abdulahovi vojaci nás zmasakrujú. Čo mám urobiť? Ako zachrániť Amira? Do väzenia sa nedostanem, prosím Abdulaha o milosť je zbytočné. Amir mu poslušni zastrašenie otrokov, aby si uvedomili, ako dopadnú, ak čo len

zdvihnú ruku voči svojim pánom. Som bezmocný a pritom som to bol ja, kto poslal Amira do kuchyne chrániť Laxmí a Nity. Ten čestný muž svoju úlohu splnil aj za cenu svojho života. No keby tam nebol, na to nechcem ani pomyslieť!“ preklínal Rašída a všetkých otrokárov, ktorí tak ponižujú jeho ľud. V jeho srdci sa rozblčal plameň nenávisti. Začal sa modliť k bohom, aby mu dodali silu a pomohli oslobodiť Amira, a potom celý jeho národ, ktorý buď vyvedie z otroctva alebo umrie.

Od samého rána slnko začalo pražiť na hlavy otrokov a vojakov, ktorí ich ostražito pozorovali. Tých netrepeživých, čo si začínali popod nos šomrať a preklínať svojich neúprosných pánov pre výstrahu zopárkrát švihli bičom, aby v zástupe udržali poslušnosť. Teraz sa už medzi všetkými Abdulahovými otrokmi rozniesla zvesť o tom, že jeden z nich zabil pánovho hosta, a teraz ho čaká poprava, na ktorú ich všetkých priviedli. Niekoľko stoviek otrokov bolo zhromaždených na veľkom hospodárskom dvore. Predstúpil pred nich Abdulah a s prísnyim výrazom pozeral na všetky tie tváre, v ktorých čítal nenávisť. Nenávisť, ktorú pociťuje otrok voči pánovi, čo mu vzal slobodu, dôstojnosť a nakoniec aj ľudskú podobu a urobil z neho hospodárske zviera. Pri myšlienke, že by sa títo otroci mali vzbúriť, sa ho zmocnil panický strach. „Musím všetky tie myšlienky na prípadnú vzburu zadusiť hneď v zárodku!“ Abdulah si hlasno odkašľal a zdvihol ruky, aby dal na známosť, že sa chystá prehovoriť. „Iste ste už všetci počuli, čo sa večera v noci stalo. Viete, že jeden z vás, otrok Amir, hanebne zavráždil môjho hosta a priateľa Rašída. Za túto podľú vraždu ho postihneme primeraný trest. Privedte ho!“ Dvaja strážcovia podopierali pod ramenami, lepšie povedané ťahali za sebou Amira. Jeho tvár bola dotčlená, nos zlomený a zdeformovaný. Namiesto očí mal len dve úzke, opuchnuté štrbiny. Potom mu strhli z tela roztrhané šaty celé od krvi, a tak ostal stáť len v dhóti. Zástup pri pohľade na jeho úbohý zjav zasyčal ako rozbúrené more. Z davu sa ozval zúfalý výkrik Nity, ktorú objímal Charšan. „Amir, muž môj, tu som, milujem ťa!“ Amir svojimi opuchnutými očami hľadal v zástupe svoju manželku. Keď ju našiel, srdce mu poskočilo radosťou. Celú noc ho Rašídovi vojaci surovo bili a keď stratil vedomie, obľiali ho studenou vodou a opäť pokračovali. Nič od neho nechceli. Už im povedal, prečo zabíjať toho muža – musel chrániť svoje dieťa. Veď každý rodič, ba každé zviera bude do posledných síl brániť svoje potomstvo aj za cenu vlastného života. Tak to chceli bohovia, ktorí to vložili do vienka všetkým živým tvorom a on urobil iba to, čo musel urobiť. Opäť a znovu dopadali na neho údery a jediné, čo si vtedy želal, bola túžba, nech sa to už všetko skončí. Zúfalo volal smrť, ktorá to utrpenie ukončí. No vo chvíli, keď ho vyvádzali z cely na popravu, zmocnil sa ho nevýslovný strach zo smrti, ktorú mal o chvíľu podstúpiť. Zúfalo sa mu chcelo žiť! Takmer začal svojich väzniteľov prosiť o zmlovanie. No vtedy začul hlas milovanej Nity. Jeho rodina sa za neho nesmie hanbiť, pomyslel na Laxmí a Sámina. Žiadne ponižujúce prosenie alebo plač nebude, takú radosť svojim vrahom neurobí. Z posledných síl sa narovnal, aby ukázal, že smrť bude čeliť bez strachu ako skutočný muž. „Nity, navždy ťa budem ľúbiť, stretneme sa v budúcom živote!“ to boli posledné slová, ktoré stihol vykríknut smerom k zástupu ľudí, kde bola jeho rodina. Strážcovia ho nešetrne odvádzali k mohutnému stromu. Okolo nôh mu obviazali povraz a vytiahli ho na konár, takže visel dolu hlavou. „Dobre sa dívajte! Takto skončí každý, kto čo i len zdvihne ruku voči svojím pánom. Ja vás živím, šatím, dávam vám bývanie a prácu a vy sa mi takto odplácate za moju dobrotu? Ak nebudete bezvýhradne poslúchať, dopadnete ako tento muž! Tak, ako spravodlivý, ale prísny otec trestá svoje neposlušné deti, tak vás budem trestať aj ja – prísne, ale spravodlivo. Vykonajte rozsudok!“ Abdulah sa tak vžil do svojej reči, že veril do posledného slova tomu, čo povedal. Teraz skutočne cítil v duši pocit ukrivdeného ot-

ca, ktorému sa za jeho dobrotu dostane len nevďačnosti. Dvaja muži sa ujali výkonu rozsudku a zobrali si korbáče. Začali Amira šľahať a vôbec nepočítali údery. Bili ho dovtedy, kým nestratil vedomie, potom ho obľiali vodou a opäť pokračovali. Z Amirovho tela striekala krv a odletovali kúsky mäsa. Jeho krik drásal všetkým uši. Nity nevydržala ten pohľad a stratila vedomie, Charšan ju držal v náručí, zatiaľ čo jej ženy ovievali tvár v snahe pomôcť a prebrať ju z mdlôb. „Nechajte ju, nech to radšej nevidí,“ prerušil ich Charšan. Znovu vyliali na Amira studenú vodu. Tentoraz to trvalo dlhšie, kým sa prebral. Jeden z katov pristúpil k nemu s dlhým, ostrým nožom, urobil dva nehlboké rezy, a potom z chrbta pomaly strhával dlhý pás kože. Z Amira vyšiel nefudský výkrik bolesti. To už Charšan nevydržal. Lomcovala ním nepredstaviteľná nenávisť a zlosť nad vlastnou bezmocnosťou. Zo zástupu sa ozval jeho mocný hlas. „Amir, pomstím ťa! To ti prisahám, nebudem môcť jesť, piť a neoddychnem si, kým sa nepomstím tvojim vrahom!“ Celý zástup zašumel prekvapením nad odvahou tohto koniara. Zopár ďalších hlasov sa nesmelo pridalo k Charšanovi a prisahalo pomstu bezcitnému otrokárovi. Stráže ani Abdulah si z toho nič nerobili, keďže nerozumeli jazyku otrokov. Mysleli si, že sa lúčia s popraveným Amirom. Keď kat chcel narezat ďalší pás kože, zistil, že Amir je mŕtvý. Dal znamenie Abdulahovi, ten rozkázal zvesiť Amirovo telo. Videl, že otroci sú vystrašení, a tak ho opustil strach a rozhodol sa, že im ukáže aj svoju dobrú tvár prísneho, ale spravodlivého pána. Zavolať si Sámina – ten rýchlo predstúpil. Bol len niekoľko krokov od Abdulaha. Hlavou sa mu prehnala myšlienka: „Som tak blízko od Abdulaha, že by som bez problémov mohol na neho skočiť a jediným chvatom by som mu zlámal väz ako suché steblo tak, ako ma to naučil generál Amithab.“ „Aby som vám ukázal svoju dobrú vôľu, dovoľím vám pochovať tohto zločínca podľa vašich rituálov a prepustím z väzenia tú otrokyňu, ktorá celú vec spôsobila. Nebudem ju ďalej trestať. Vo väzení som jej vymeral dvadsať palíc, to zatiaľ stačí. No ak sa ešte raz niečím previním, postihneme ju osud jej otca a to platí pre vás všetkých.“ Abdulah sa pozeral na Charšana a myslel, že v jeho očiach uvidí vďačnosť. No v očiach svojho koniara videl len nespútanú nenávisť, ktorá ho priam prepaľovala. Otočil sa a chvatne sa ponáhľal v sprievode svojej po zuby ozbrojenej stráže do bezpečia svojho domu. Charšanovi rýchlo pribehli na pomoc Kalpan, Yash a Rádžera, vyložili si mŕtve Amirovo telo na plecía a niesli ho cez zástup, ktorý sa pred nimi rozostupoval. Všetci sa modlili za dušu zomrelého, niektorí sa dotýkali zakrvaveného tela a po tvári sa im rinuli slzy ľútosti nad mŕtvym druhom, aj nad vlastným nešťastným životom. Nity sa napriek veľkému žiaľu vzhopila a s ďalšími ženami omyla a pripravila Amirovo telo na spálenie. Všetko prebehlo veľmi rýchlo, pretože ak všetky obrady a samotné spálenie neprebehnú v deň, kedy človek umrie, nemusí sa jeho duša opäť narodiť. Keď bola hranica pripravená a všetky modlitby vyrieknuté, pred zástup sa postavil Charšan. Vojaci a strážcovia boli v úctivej vzdialenosti od zástupu otrokov, aby sa nezúčastnili ich pohanských rituálov. „Dnes sme sa opäť presvedčili o krutosti našich nepriateľov, ktorí s nami nemajú žiadne zľutovanie. Jeden z nás bol zavraždený preto, že nechcel dopustiť, aby bola jeho dcéra znecutená. Ako správny otec a muž radšej umrel, ako keby sa mal nečinne dívať na to, ako sa ubližuje jeho dieťaťu. Darma na kolenách prosil násilníka, ten nemal pre neho ani jeho dcéru zľutovanie. Keď sa proti násiliu ubránil, urobili z neho vraha a pripravili mu bolestnú smrť. Dokedy ešte budeme trpieť násilie, ponižovanie a zločiny našich väzniteľov? Dokedy sa budeme nečinne prizerať, ohýbať chrbát a trpieť takéto poníženie a bezprávie?“ Charšan bezmocne spínal ruky k nebu, ako keby odtiaľ čakal odpoveď na svoju otázku. Potom uprel pohľad na zástup, ktorý ho s rastúcim nepokojom počúval. Tento muž v nich roznecoval dlho potláčanú túžbu po slobode a po pomste za všetky zločiny, ktoré na nich boli spáchané. Zo

zástupu sa ozývali súhlasné výkriky: „Už ani deň v otroctve! Pomstíme našich mŕtvych! Radšej smrť ako takýto život!“ Charšan sa spokojne díval do biednych, utrápených, no odhodlaných tvári ľudí, ktorí túžili po slobode a spravodlivosti. „Dnes nadišiel deň, kedy sa opäť staneme slobodnými ľuďmi, opäť budeme môcť narovnať svoje utrápené, zbité a unavené chrbty. Prebudíme sa s dlhého, strašného sna, a keď nadíde ráno privítame nový deň ako slobodní ľudia. Dnes v noci, muži Kanaudž, pomstíme Amira a všetkých našich mŕtvych, ktorí umreli rukou otrokárov. Všetci muži dostanú rozkazy po spolahlivých ľuďoch, takže všetci budú vedieť, ako to bude prebiehať. Dovtedy sa tvárte, že sa nič nedeje. Nech si stráže do poslednej chvíle nič nevšimnú.“ Ľudia v zástupe sa nepokojne zavlnili ako zrelé obilné lány pod náporom príjemného letného vánku. Mnohým mužom bolo na tvárach vidieť, že sa už nemôžu dočkať boja, na ktorý tak dlho čakali. Ženám tiekli po tvári slzy smútku, radosti ale aj strachu z nebezpečenstva, do ktorého sa ich muži, synovia, otcovia a bratia púšťali. „Nech nikdy viac neuvidím slnko, nech nikdy viac nejem chlieb a nepijem vodu, ak ťa dnes večer nepomstím, priateľ môj!“ po týchto slovách vzal Charšan pochodňa a zapálil pripravenú hranicu. Pri plameňoch, ktoré stravovali Amirovo mŕtve telo veľa mužov prisahalo pomstu svojim nepriateľom.

* * *

Prišla noc. Na oblohe svietil tenký kosák mesiaca a milióny hviezd, v ktorých bol vpísaný osud mužov, čo sa rozhodli dať do stávky svoj život a v rozhodujúcom boji si vybojovať slobodu a návrat do vlasti. Tá bola pre nich v tejto chvíli vzdialená ako hviezdy svietiace na nebesiach. Skromne oblečení, večne viac hladní ako najedení, ale odhodlaní vybojovať si slobodu. Muži v barakoch nespali, všetci boli zhromaždení v jednom veľkom kruhu. V strede stál Charšan a svojim mužom udeľoval rozkazy, na ktoré netrepezlivo čakali. Títo bývalí roľníci, obchodníci a remeselníci rôznych povolani sa odhodlane pripravovali na boj, ktorý rozhodne o ich živote alebo smrti. V ďalších barakoch to prebiehalo podobne. Charšan tam vyslal Rádžeru, Kalpana a bývalých vojakov, ktorí mali viesť svoje oddiely do boja o Abdulahovo panstvo. „Zaúčtujeme tesne pred východom slnka. Vtedy budú stráže najviac unavené a budú presvedčené, že sa už nič nemôže stať. Náš počet je štvornásobne vyšší, takže na každého vojaka sa vrhne skupina najmenej štyroch mužov a čo najťažšie ho zlikviduje. Vezme mu zbrane, a takto budeme pokračovať, kým nedobýjeme Abdulahov dom. Potom si otvoríme jeho zbrojnicu. Keď zvíťazíme, nech nikoho nenapadne zapáliť dom či stajne! Tým by sme privolali Abdulahovi na pomoc vojakov zo susedných statkov a miest. Nikto naokolo nesmie ani tušiť, že sme prevzali moc na Abdulahovom panstve, kým sa postupne nevzbúria všetci naši ľudia,“ trpezlivo vysvetľoval Charšan. Muži sústredene počúvali a súhlasne pokyvkávali hlavami. Nenechali na sebe znať napätie a obavy, ktoré sa ich postupom času zmocňovali. Jeden druhého povzbudzovali, navonok skalopevne presvedčení o víťazstve, ktoré ich čaká. Charšan sa prechádzal medzi mužmi a dodával im odvalu. S niektorými, na ktorých videl najväčšie obavy, žartoval: „Čo si taký zamyslený? Premýšľaš nad tým, ktorú z krásavíc v Abdulahovom hárme si máš vybrať?“ Muži sa zasmiali a napätie sa na moment stratilo. Vo chvíli, keď noc vstúpila do poslednej fázy a deň sa pomaly chystal, že preberie vládu nad nocou sa z barakov nečujne vykradli skupinky mužov, ktoré sa vrhli na prekvapené stráže pred barakmi. Skôr, než vojaci stihli vydať čo i len hlások, ležali na zemi mŕtvi. Ukoristené zbrane putovali z ruky do ruky, a keď dorazili pred Abdulahov dom, ktorý strážili tí najlepší z jeho mužov, boli už otroci celkom dobre ozbrojení. Strhla sa neľútostná bitka – prišli prvé obete v radoch vzbúrencov. Zdalo sa, že dobre vyzbrojení a skúsení vojaci získavajú prevahu, lenže práve v tej chvíli sa prejavila odvaha a odhodlanosť Charšanových mužov. Rádžera, Kalpan a ďalší bývalí vojaci zúrivo nasledovali svojho kráľa, ktorý si neľútostne razil cestu zovretými šŕkami nepriateľa. Na zem padali bezvládne telá na oboch stranách, no napriek odvahe Abdulahove stráže nemohli odolávať takej presile. Charšan na čele svojich verných vtrhol do domu. Nasledovali ho rozzúrení muži bažiaci po pomste. Tých niekoľko mužov, ktorí strážili pokoj svojho pána, bolo neľútostne zlikvidovaných. Keď Charšan vyrazil dvere do Abdulahovej spálne a vytrhol ho zo sladkého objatia súložnice z háremu, Abdulah nevedel pochopiť, čo robí v jeho spálni otrok, ktorý sa stará o kone. Kričal na strážu, no nikto sa mu neozval. Až potom si všimol zakrvavené zbrane v rukách otrokov. Uvedomil si, že nadišla jeho posledná hodina a neujde pomste rozbiesnených mužov, ktorí sa mu teraz odplatia za všetky krivdy a poníženia. Zbledol, padol na kolená a prosil ich o holý život. Sľuboval im, že z nich urobí boháčov, ak mu darujú holý život. Niektorí z mužov sa mu neľútostne posmievali a lámanou arabčinou ho vyzývali, aby ešte raz skúsil zavolať svoje stráže. Možno, že len tvrdí spa. Charšan ho nemilosrdne schytil za hustú bradu a ťahal von do temnic, kde on držal svojich neposlušných otrokov. Osobne musel odomknúť a vypustiť odtiaľ zúbožených väzňov. Tí, keď sa dozvedeli, čo sa stalo, od radosti im po zúbožených tvárach stekali slzy nevýslovného šťastia, ktoré môže prežiť len človek, čo všetko stratil, ba aj tú najmenšiu nádej a zrazu opäť získal to, po čom tak veľmi túžil a za čo sa bezvýsledne každý deň modlil. Teraz boli ich modlitby vyslyšané! Ich vychudnuté, špinavé telá padli na kolená, kostnaté ruky zapáli k modlitbe a vzdávali svojich bohom vďaka za to, že sa dožili dnešného dňa. Charšan nedočkavo hľadal celu, v ktorej bola ešte stále zavretá Laxmí. Keď ju uvidel, unavenú a zbitú ležať na bruchu na otiepke starej slamy, srdce mu za-horelo ešte väčšou nenávisťou. Kmásal Abdulaha za bradu – ten kvičal ako starý vypasený potkan. „Do rána ho zatvorte a prísne strážte!“ prikázal Charšan. Muži ho bez slova poslúchali. Už sa medzi nimi roznieslo, kto je v skutočnosti ten mladý muž, ktorý ich tak neohrozene viedol do boja za tak ťažko očakávanú slobodu. Z úst do úst letela správa, že za koniarom Sáminom sa skrýva ich kráľ Charšan II. Po víťaznom boji sa vo chvíli, keď vychádzalo slnko, rozliehal Abdulahovým panstvom víťazný pokrik otrhaných, otroctvom zúbožených mužov. Charšan mocne objímal Laxmí, nežne ju bozkával na vyplakané a krvou podliate oči. Ústa sa prislali na ústa, ako keby chceli zo seba načerpať životodarnú silu. Vtedy ich vyrušil Kalpan, ktorý sa poklonil a s prevínilým výrazom obrátil na Charšana: „Kráľ môj, ľudia vonku sa rozhodli všetkých zajatcov povraždiť bez toho, aby počkali na tvoje rozhodnutie. Čo mám so svojimi mužmi robiť?“ Kalpan sa hlboko uklonil a čakal na rozkazy. Bol pripravený v mene kráľa nastoliť poriadok aj za cenu, že bude musieť bojovať proti svojim súkmeňovcom. Charšan rýchlo vybehol von. Držiak Laxmí za ruku vyšiel na dvor, kde sa bývalí otroci mstili na strážach a dozorcoch za všetkých svojich mŕtvych, za utržené rany a poníženie. Rozhorčení muži v nesmierne zúrivosti už niekoľko svojich nepriateľov rozsekali. Na dlažbe ležali odseknuté ruky, nohy a hlavy. Ženy sa vrhali na dozorcov, kmásali ich za vlasy a škriabali im tvár v snahe vykriabkať im oči. Celým nádvorím sa rozliehal besniaci krik mstiacych sa, aj krik vraždených zajatcov, ktorí sa v priebehu niekoľkých hodín dostali z pozície beztriestne ubližujúcich do úlohy obetí. Laxmí sa vystrašene dívala na tieto hrozné scény, z ktorých jej tuhla krv v žilách. Aj keď cítila nenávisť k tým, čo jej zabili otca, nemohla sa dívať na toto besniecie. Mocne stisla Charšanovu ruku a ešte viac sa k nemu privinula. „Dost, ihneď prestaňte!“ skríkol Charšan celou silou svojho hlasu. Všetci prestali s vraždením, ruky so zbraňou zostali nehybne visieť vo vzduchu pred hrdlami porazených a zaskočení ľudia hľadeli na muža, ktorý ich viedol do boja. „Viem, že mnohí z vás prišli o svojich blízkych pričinením niektorých z týchto ľudí, no aj medzi nimi sú nevinní, ktorí nikomu z nás vedome neublížili. Nesmieme sa stať bezcitnými beštiami ako naši nepriatelia. Nebu-

deme ako oni, každý z vás môže obviniť zo zločinu kohokolvek z týchto mužov, a potom bude spravodlivosti učinené za dosť.“ Ozvalo sa niekoľko reptajúcich hlasov. „Prečo by sme mali byť ku krutému, bezcitnému nepriateľovi spravodliví? Oni pre nás nepohli ani prstom, pre nich sme boli menej ako zvieratá. Zabíme ich!“ Opäť sa dvíhala búrka hnevu, ktorá mala dopadnúť na bezmocných zajatcov. „Ja som váš kráľ a každý, kto neuposlúchne moje rozkazy, bude potrestaný. Možno si to neuvedomujete, ale tým, čo sa udialo, sme vyhlásili vojnu nielen vezírovi ale aj sultánovi a celej jeho obrovskej krajine. Takže sme vo vojne a vy všetci ste vojaci a budete poslúchať rozkazy svojich veliteľov, inak sa do našich radov vnesie chaos a neporiadok, ktorý nás privedie do záhuby. Armáda bez disciplíny je odsúdená na zánik. Chcete svojím konaním priviesť seba a svojich blízkych k bolestnej smrti alebo naspäť do otroctva? Ja ako kráľ som váš najvyšší veliteľ. Nabudúce aj tú najmenšiu neposlušnosť nemilosrdne potrestám. Ľud môj, už nie ste otroci, ale slobodní občania ríše Kanaudž a ani ja už nie som otrokom. Som vašim druhom, bratom a otcom, som váš kráľ Charšan II. z rodu Vardhara, potomok Charšana Veľkého, syn Dejdžanda I., maharadža ríše Kanaudž, ktorý vás povedie od víťazstva k víťazstvu a nakoniec vás privedie naspäť do našej domoviny.“ Charšan tam majestátne stál, jeho šaty boli celé od krvi nepriateľa. Držal za ruku svoju ženu a upieral zrak na svoj ľud, ktorý tam ohromene stál. Kalpan a jeho vojaci stáli pripravení zasiahnuť. Vtedy zo zástupu vystúpil Rádžera a mocným hlasom zvolal: „Nech žije náš kráľ maharadža ríše Kanaudž Charšan II.!“ Potom pred ním s úctou pokľakol a aj tí najodbojnejší muži bažiaci po pomste a krvi vidiac, že pred mužom, ktorý má byť ich kráľom pokľakol ten od-vážny muž, o ktorom všetci dávno vedeli, že je šľachtic. Až teraz si skutoč-ne uvedomili, že pred nimi nestojí koniar Sámin, ale ich legítimný kráľ. S úctou pokľakli pred svojim novým maharadžom.

* * *

Po niekoľkých hodinách, počas ktorých sa oslobodení otroci konečne dosýta najedli – Charšan rozkázal otvoriť sýpky a komory, z ktorých spolahliví ľudia rozdeľovali štedré prídely – sa ľudia opäť zišli na dvore, aby odsúdili a potrestali Abdulaha a tých zo strážcov a dozorcov, čo mali na ru-kách krv nevinných ľudí ríše Kanaudž. Charšan, Rádžera, Kalpan a niekoľko ďalších mužov sa dlhý čas museli venovať súdeniu strážcov a dozorcov, ktorých postupne ďalší a ďalší obviňovali zo zločinov. Ľudia so slzami v očiach spomínali na svojich blízkych či priateľov, ktorí boli popravení, ubití na smrť priamo na poli či na dvore všetkým na výstrahu. Matky so zú-rivosťou a túžbou vlastnými rukami ich zniesť zo sveta žalovali ďalších zo znásilnení a zneučení ich dcér, sestier ba aj ich samotných. Abdulahovi vojaci, ktorým museli prekladať všetky obvinenia, vedomí si svojej viny a množstva svedkov, nepovedali ani slovo na svoju obhajobu, len tupo hľadeli do zeme šeptajúc modlitbu k Alahovi v očakávaní skorej smrti. Všetci, ktorým dokázali zločiny, boli odsúdení na smrť. Hŕstka nevinných bola odvedená do väzenia s príslubom, že ich po čase, keď sa povstanie dostatočne rozšíri, prepustia na slobodu. Abdulaha ani nemuseli pred-viesť pred súd, keďže jeho vina bola jednoznačná. Pred Charšanom stál jed-iný problém – akým spôsobom ho popraví, aby ľudia získali pocit, že bol dostatočne potrestaný. Muži sa prekríkovali a prednášali rôzne návrhy ako pomalé mučenie, rozštvrtenie, zbičovanie na smrť či dokonca stiah-nutie z kože tak, ako to mnohokrát dal urobiť on. Charšan sa zamyslel a prehovoril: „Podľa mňa ho môžeme trápiť, koľko chceme. Život to nevrá-ti ani jednej obeti jeho zločinov. Ja som za jednoduchú popravu statím. Zachovajme si vo svojej túžbe po pomste aspoň štipku ľudskosti aj voči ta-kémuto zločincovi.“ Po týchto slovách mnohí prosili svojho kráľa, aby ne-bol taký dobrý voči človeku, ktorý im bez jedinej výčitky svedomia pripra-voval nefúdské trápenie, zabíjal a mučil. Po tvári im stekali slzy zúfalstva, keď spomínali na utrpenie svojich blízkych, na ktoré dal príkaz ten bezcit-ný darebák. Charšan sedel a úporne premýšľal, ako utíšiť ten smäd po pomste, upokojiť svoj ľud, a zároveň mu dať pocit vykonania spravodlivosti. Rádžera, sediac po jeho boku, s uspokojením sledoval ako sa Charšan trápi a nevie si dať rady. „Ó bohovia, prečo ste mňa neurobili kráľom namiesto tohto neschopného hlupáka? Ale aj tentoraz mu pomôžem, tak ako predtým, keď sa proti nemu chceli búriť muži volajúci po pomste. Takto si postupne krok za krokom získam jeho dôveru, a potom, keď to bude najmenej čakať, ho neľútostne zničím.“ Pri týchto myšlienkach mu na tvári pohrával jemný úsmev. „Kráľ môj, dovoľ mi niečo navrhnúť,“ hl-boko sa uklonil Rádžera. „Hovor, priateľ môj,“ povzbudivo ho nabádal Charšan. „Pane, dať priniesť z poľa priadnu hŕbu skál veľkých približne ako päst, nech sa každému mužovi, žene i deťom ujde niekoľko. Takto sa utíši hnev ľudu a každý bude mať pocit, že sa pomstil nenávidenému otrokárovi.“ Všetci vykriklí radosťou nad týmto nápadom. Charšan ho musel prijať v snahe upokojiť ľudí. Slnko už tak nepálilo, blížil sa večer. Od severu zadul príjemný vánok, ktorý po celodennej horúčave pôsobil na ľudí ako osviežujúci balzam. Na dvore sa opäť zišli všetci muži, ženy aj deti a v ich unavených tvárach sa zračil nedočkavý výraz – nemohli sa dočkať zúčtovania so svojimi nepriateľmi, ktorí im pripravili toľko utrpenia. Po krátkej chvíli vyviedli z temnice Abdulaha a všetkých, ktorí boli odsúdení na smrť. Stráže a dozorcovia sa potácali s rukami zviazanými za chrbtom, v roztrhaných uniformách, so zašpinenými tvármi, niektorí zranení ešte z nočného boja pred rozzúreným zástup, ktorý ich preklínal ešte aj teraz, keď išli na popravu. Charšanovi muži ich zrazili na kolená a čakali na roz-kaz. Charšan stál otočený tvárou k ľuďom, zdvihol ruky a nastalo ticho. „Ľud môj! Dnes nastala chvíľa, kedy zločinci budú za svoje zločiny spravodlivo potrestaní.“ Zástup zahrnel výkrikmi spokojnosti. Na Charšanove znamenie boli v jedinej chvíli všetci odsúdení statí a na dlaždice dopadlo niekoľko desiatok hláv. Tie vydali buchot, od ktorého behal mráz po chrbte a v ústach zostalo sucho. Teraz už dav nekričal, ale zostal v nemom úžase nad touto hrôzou. Po dvore tiekli potôčiky krvi, ktoré sa pomaly pla-zili k prvým radom zástupu. Ľudia pred nimi so strachom a pocitom hnu-su rýchlo ustupovali. Niektorí nedokázali vydržať pohľad na privály krvi, ktoré tryskali z bezhlavých tiel. Zakrútila sa im hlava, zdvihol žalúdok a museli odbehnúť nabok, kde dlhú chvíľu vracali a tiekol z nich studený pot. Celý oddiel rýchlo naložil mŕtve telá na pripravené vozy a vyviezol ich za múry statku, kde už čakal miestny imám a tí zo strážcov, ktorí si svojou ľudskosťou zachránili život. Teraz všetci za imámom odriekali modlitbu nad hrobom, do ktorého boli všetci popravení pochovaní. Zhromažde-ných ľudí sa napriek volaniu po pomste zmocnila hrôza z toho zabíjania, čo videli. Zástup zakolísal vo svojom odhodlaní pomstiť sa a hrozilo, že nebude nikoho, kto by vykonal popravu toho, ktorý mal na zločinoch naj-väčšiu vinu. Rádžera sa s opovrhujúcim a zlostným výrazom díval do zne-chutených a vystrašených, bledých tvári ľudí, ktorí odvracali pohľady od preliatej krvi vytvárajúcej v priehlinách hrôzostrašné kaluže, od ktorých sa ľuďom dvíhal žalúdok. Rádžera predstúpil pred zástup so zachmúre-ným obočím, oblečený v tých najlepších látkach. Cítiac sa opäť tým, kým bol v minulosti, vyzeral vznešene a medzi ľuďmi svojím zjavom vyvolával prirodzený rešpekt. „Teraz ste ticho. Máte strach zo spravodlivej odplaty, ktorú sme teraz vykonali? Alebo dokonca ľutujete tých zločincov? Už ste zabudli na to, ako oni bez štipky ľútosti zabíjali našich blízkych? Zabudol si, Kumar, na svojho syna, ktorého stráže zbičovali na smrť?“ Starší, vyzia-bnutý muž s riedkou prešedivenou bradou zahanbene sklopil oči. „Ako možno na to zabudnúť?“ ledva počuteľne zašepkal svoju odpoveď. „Ty, Súsmita, si možno zabudla na svojho muža, ktorého obešili tu na tomto strome?“ kričal Rádžera a obracal sa na ľudí, v ktorých sa opäť rozhor-el plameň nenávisťi. Znovu kričali mená svojich mŕtvych a keby sa stal zázrak

a popravení by vstali z hrobu, znovu by ich popravili, aby pomstili všetky nevinné obete. Rádžera ich dostal presne tam, kde chcel. Vojaci doniesli niekoľko plných košov kamenia, ktoré vysypali pred ľudí. „Teraz potrestá-me najväčšieho vinníka a zločínca Abdulaha. Vykonajte spravodlivosť a pomste sa za svojich mŕtvych!“ povedal Charšan a spomenul si na Ami-ra a jeho utrpenie. V mysli sa mu vynorila Amirova tvár a sám sa utvrdil v tom, že robia spravodlivú odplatu. Abdulah stál obďaleč a triasol sa, pro-síkal ich o zľutovanie. Jeho tvár bola bledá, spodná pera sa mu triasla. Vo chvíli, keď ho neodviedli na popravu spolu s odsúdenými dozorcami a strážami v ňom skrsla nádej, že ho otroci ušetria a nechajú si ho ako ru-kojemníka. Uvidel popravu svojich vojakov a od strachu mu povolili nohy aj mechúry. Keď videl, aký osud ho čaká, kričal a prosil o holý život. Vo chví-li, keď pochopil, že mu už nič nepomôže, preklínal špinavých otrokov aj deň, keď ich kupil a priviedol na svoje panstvo. Vzpieral sa, hádzal a metal v rukách vojakov ako šialený, a keď prechádzal popri Charšanovi, podarilo sa mu vytvrhnúť zo zovretia a padnúť pred jeho kolená, objal mu nohy a prosil: „Zľutuj sa nado mnou, pane! Vidím, že si urodzený muž. Ušetri človeka, ktorý tiež pochádza z urodzenej krvi a nevypad ma tej besnej čvar-ge. Nechaj si ma ako rukojemníka! Za mňa ti moja rodina vyplatí tučné vý-kupné a zariadi tvoj bezpečný odchod do tvojej vlasti.“ Abdulah modlikal a prosebne upieral pohľad do Charšanovej tváre. „Koho prosíš o milosť, ty pes?“ odkopol ho Charšan od svojich nôh. „Teba, môj pane, zľutuj sa a od-pušť mi!“ váľajúc sa v prachu zavyl Abdulah. „Lenže teraz ťa nesúdi žiadny urodzený vládca, ale otrok Sámin, tvoj koniar a ten ťa odsudzuje na smrť ukameňovaním.“ Tí v zástupe, ktorí rozumeli po arabsky, radostne vykrikl-li a preložili to okolostojacim. Zástup opäť burácal a prevolával na slávu svojmu kráľovi. „Sámin, tak ušetri aspoň moje deti a ženy,“ plakal Abdulah a bozkával Charšanovu ruku. „Nikdy som neublížil nevinným, nie to ešte deťom a ženám. Nemusíš sa o nich báť. Sľubujem ti, že sa im neskrví ani vlas na hlave a prepustím ich na slobodu.“ Charšan si vytrhol ruku a priká-zal vojakom, aby ho odviedli. Zástup sa postavil do polkruhu. Abdulaha priviedli ku stene barakov, tvár mal skrivenú strachom. Do zástupu kameňujúcich sa postavil aj Charšan, vzal do rúk kameň a prvý so slovami: „To je za teba, Amir,“ zasiahol Abdulaha do tváre. Po ňom nasledovala spŕška kamenia – niekoľko z nich ho milosrdne zasiahlo do hlavy, a tak sa jeho utrpenie rýchlo skončilo. Keď dopadol posledný kameň, na zemi ležala len beztvárá kôпка krvavého mäsa. Ešte pred chvíľou bola hrdý Abdulahom, ktorý bol viac ako rok pánom nad ich životmi a smrťou. Teraz sa otroci pomstili za všetky zločiny a krivdy na nich spáchané a otroctvo bolo už len minulosťou, nad ktorou práve symbolicky zapadalo slnko.

* * *

Všade navôkol panovalo úplné ticho, ako keby sa na Abdulahovom panstve vôbec nič nestalo, akoby sa otroci nevzbúрили a krvavo nepomstili svojim otrokárom. Nočná obloha bola plná hviezd, no okrem stráží, ktoré rozostavil Kalpan na ne nikto nepozeral. Všetci boli príliš unavení a vystra-šení z toho všetkého, čo sa stalo a ešte viac z toho, čo ich čaká. Veľa z nich si v obavách o svoju budúcnosť smutne povzdychlo: „Čo len s nami teraz bude?“ Ostatní ich však povzbudzovali: „Nemáme sa čoho báť. Či nie je s nami náš kráľ, ktorý nám sľúbil, že nás vyvedie z otroctva a dovedie do-mov? Plač a strach nám v tom nepomôžu, tak prestaňte fňukať ako malé deti!“ Muži boli odhodlaní nasledovať svojho kráľa, vybojovať si slobodu a návrat domov. Charšan bol v malej, útulnej izbe spolu s Laxmí, ktorá od-mietla spať v bývalej Abdulahovej spálni. Charšan ju napriek Rádžerovým protestom prenechal Abdulahovým manželkám a deťom, ktorým dal svoje slovo, že sa im nič nestane a neskôr budú prepustení na slobodu. Laxmí ležala vedľa Charšana a dlhú chvíľu neprehovorila ani slovo. „Prečo nič ne-hovoríš, Laxmí? Už nemusíš mať z ničoho strach.“ „Ja nemám strach, Sá-min, vlastne Charšan. Pri bohoch, veď ja ani neviem, ako ťa mám vlastne volať?“ s plačom sa mu obrátila chrbtom. Charšan ju objal a hladkal po vla-soch: „Volaj ma ako chceš, ja som stále ten istý človek, ten istý muž, ktorý ťa nesmierne miluje a ktorého si manželkou.“ „Ako môžeš byť ten istý muž?“ prerušila ho Laxmí. „Ešte včera si bol otrok, koniar Sámin a dnes si kráľ, pred ktorým ľudia padajú na kolená. Ako sa mám v tom vyznať? Ne-viem, či sa ti mám pokloniť alebo ťa pobožkať? Celý čas si sa o tom nezmie-nil ani slovom. Svoju úlohu si zahral skutočne majstrovsky. Snáď si si ne-myslel, že ťa nejako prezradím? Akú máš vlastne ku mne dôveru?“ vzlykala Laxmí. „Nevieš, kto som? Necítiš moju lásku, nevidíš, že ťa ľúbim viac, ako svoj život? Prečo sa hneváš a vyčítaš mi, že som sa ti nezdôveril so svojím tajomstvom? Neuvedomuješ si, že keby som sa ti zdôveril, neriskoval by som len svoj život, ale aj životy celej našej rodiny a našich priateľov? Na to som nemal žiadne právo. Nevyčítaj mi, že som bol príliš opatrný, a tak veľ-mi sa o vás bál. Mój múdry učiteľ ma učil, že ak si skutočne chcem uchovať tajomstvo, nikdy o ňom nikomu nesmiem povedať ani slovo. Toho som sa držal, pretože som nechcel riskovať životy ľudí, ktorých som miloval a stá-le milujem. Bohovia sa nás nepýtajú, aký život by sa nám páčil. Človek nežije, kde chce, ale kde musí a nežije tak, ako by chcel, ale ako môže. Uver mi, že ani ja som si ten svoj nevybral. Všetci máme svoj osud a nikto pred ním neujde.“ „Veď práve to je to, všetci máme svoj osud a miesto v živote. Myslíš si, že teraz, keď si kráľ, môžeš mať za manželku ženu, ktorá pochádza z varny Nedotknuteľných? To ti nikdy nedovolial!“ Laxmí sa obrátila k Charšanovi – z jej veľkých tyrkysových očí tiekli slzy, ktoré steka-li na Charšanove líca. „Ach, láska moja, ja ťa nikdy neopustím! Navždy bu-deš jedinou ženou môjho života a zvykaj si na to, že mne nikto nemôže rozkazovať. Ja som kráľ a ty si kráľovná, či sa to niekomu páci alebo nie.“ Usmial sa na ňu a bozkami pokrýl oči, z ktorých tiekli potoky slz. „Mojím prvým rozhodnutím, keď si vybojujeme slobodu bude, že zruším ten nezmyselný Manuov zákonník, ktorý nespravodlivo deľí ľudí na varny a od-sudzuje človeka žiť buď vo večnom bohatstve alebo vo večnej chudobe a nešťasti. Jediným dobrým, čomu nás naučilo otroctvo bolo, že sme sa naučili žiť spolu bez ohľadu na to, z akej varny sme. Takto budeme žiť aj po návrate do vlasti.“ „Prosím ťa, Charšan, nehovor o tom teraz s nikým, lebo niektorým sa to určite nebude páčiť. Meniť tisícročné pravidlá tak úz-ko spojené s našou vierou, podľa ktorých sme žili od nepamäti, je nebez-pečné. Sľúb mi to, prosím.“ Laxmí sa mu s obavami dívala do očí a čakala na jeho slová. „Sľubujem, múdro mi radíš, ty moja hlavička. Ešte nie sme na to pripravení, najprv si musíme vybojovať slobodu. Toto budeme riešiť až po návrate do vlasti. A potom, že nie si kráľovná.“ Charšan sa prvýkrát odvtedy, čo sa dozvedel o Amirovom uväznení šťastne usmial a nežne Lax-mí pobožkal. „Viem, ako veľmi ti chýba otec. Spolu s ním akoby umrel kus mňa a tá rana na duši sa bude hojiť veľmi dlho, ak sa vôbec niekedy zahoj-jí.“ Charšan si ju mocne privinul a hladkal jej husté, vonavé vlasy. „Srdce mi puká pri myšlienke na to, že otec umrel preto, že ma bránil. Nikdy si to neprestanem vyčítať. Možno keby...“ „Prestaň,“ zahriakol ju Charšan. „Tvoj otec bol čestný muž a dobrý otec. Zachoval sa tak, ako mu prikazova-la česť. Umrel ako hrdina, na ktorého nikdy nezabudneme – on nám svo-jou odvahou ukázal cestu z otroctva. Pozri,“ ukázal Charšan na hviezdne nebo, ktoré na nich svietilo cez dokorán otvorené okno. „Spomínaš si, čo si mi hovorila o hviezdach pri našom vôbec prvom rozhovore na tej hroz-nej ceste do otroctva, keď som rovnako smútil za svojimi blízkymi? Medzi všetkými tými hviezdami je aj duša tvojho otca, ktorý sa na nás pozerá a je šťastný a spokojný preto, že jeho dcéra je zdravá a šťastná. O pár mesiacov mu porodí vnuka, ktorý sa stane, ak bohovia budú stáť pri nás, kráľom Amirom I. Neznie ti dobre a vznešene?“ „Charšan, tak veľmi ťa ľúbim! Drž ma a nikdy ma neopúšťaj,“ Laxmí sa k nemu ešte viac privinula a vášnivo ho pobožkala. „Láska moja, to jediné ti však nemôžem sľúbiť. Čaká nás eš-

te veľmi veľa prekážok, trápenia a obetí, ktoré musíme priniesť v ceste za šťastím. To, že sme si dokázali vybojovať slobodu, je len začiatok. Dnes na úsvite odchádzam. Začína sa skutočný boj o našu budúcnosť. Ženy a deti zostanú zatiaľ tu. Nechám vám niekoľko mužov, ktorí sa budú vydávať za Abdulahove stráže, takže si nikto nič nevšímne. My musíme povstanie rozšíriť na všetky mestá a dediny, kde sú naši ľudia. Len tak môžeme postaviť armádu, ktorá nám vybojuje návrat do vlasti. Dávaj na seba pozor a ak môžeš, povzbudzuj aj ostatné ženy, ktoré sa budú rovnako trápiť a báť o svojich blízkych. Dodaj im odvahy a modlite sa za nás. Ale teraz ešte nie je úsvit a my máme pred sebou takmer celú noc.“ Vášnivo sa objali a ich telá a duše splynuli v jedno. Ráno, tesne pred východom slnka, sa na dvore zhromaždilo sto dobre vyzbrojených mužov na krásnych koňoch, ktoré netrpelivo prešlapovali na kamennej dlažbe pokrytej rosou. Z barakov povychádzali aj ženy a deti, ktoré sa chceli rozlúčiť so svojimi manželmi, otcami a bratmi. Strapatí, s opuchnutými viečkami sa s hrdosťou dívali na svojich bojovníkov vo vybýlskanej zbroji, ako vzpriamene sedia v sedle a ani brvou nepohnú. Na svojom majestátnom Bucefalovi sa pred nich postavil Charšan. „Netreba dlhé reči, všetci si veľmi dobre uvedomujete, čo nás čaká. Každý z nás o tom po celý čas nášho otroctva sníval. Dnes ideme bojovať o našu slobodu, dnešok je však len začiatkom na dlhej a ťažkej ceste, ktorá na nás čaká. Vybojujeme ešte veľa bojov, kým prinesieme slobodu pre všetkých našich ľudí, ale jedno vám môžem sľúbiť – neprestaneme dovtedy, kým čo i len jeden náš brat či sestra bude v potupnom otroctve. Viem, že sa toho mnohí z nás nedožijú, ale či s radosťou nepoložíme život za našu slobodu a slobodu našich rodičov, bratov, sestier, manželiek a detí?“ Muži radosťne, súhlasne skríkli, nedočkaví a odhodlaní konečne vyraziť, obrátiť hore nohami celý Chorasán a vybojovať pre svoj ľud vytúženú slobodu.

Kapitola XIV. Alexandrova zbraň

V miestodržiteľovom paláci vládol od rána zmätok. Rozzúrený vezír pobehoval po priestorňných mramorových chodbách a jeho pestrý, hodvábny plášť za ním vial, keď uháňal do svojej honosnej príjímacej siene, kde očakával dôležitých hostí. Beda tomu zo sluhov, ktorý sa mu dostal do cesty. Jeho hnev nezmiernili ani tie najtvrdsie tresty, ktoré štedro rozdeľoval. Teraz sedel v prepychovej sále plnej zlata a hrubých pohodlných kobercov, ktoré svojimi krásnymi farbami a rafinovanými vzormi potešili oko návštevníkov. Vezír uvelebený na pohodlnom lôžku si v márnej snahe zmierniť ukrutnú bolesť hlavy nechal masírovať spánky svojmu eunuchovi. Vydával pritom zvuky, ako keby postupoval to najhoršie mučenie. Bolesť hlavy mu zapríčinila vzbura otrokov. Keď prišli prvé správy o tom, že sa na niekoľkých miestach vzbúрили otroci, nevenoval tomu pozornosť a nechával všetko na miestnych šejkov. Postupne sa však povstanie rozšírilo a naberalo na sile. Padli prvé mestá, najprv menšie, potom čoraz väčšie. Otroci ich vyrabovali a odišli. Takto armáda vzbúrených otrokov postupne dostávala čoraz viac oslobodených mužov a získavala na sile. Napokon sa vezír rozhodol poveriť potlačením povstania najsilnejšieho z miestnych šejkov – Abdula Rahima. Ten s jeho finančnou pomocou zozbieral tridsať tisícovú armádu, ktorá mala otrokov poľahky poraziť. Dnes ráno však dorazil posol so zničujúcou správou, ktorá na chvíľu akoby zastavila tlkot ustráchaného vezírovho srdca. Armáda Abdula Rahima bola pri meste Tús rozdrvená a zničená. Z tridsiatich tisícok dobre vyzbrojených a vycvičených mužov prežilo a útekom sa zachránilo ledva niekoľko tisíc. Abdul Rahim padol, zachránil sa však jeho syn, ktorého vezír každú chvíľu očakáva. V sále sa medzitým zhromaždili všetci dôležití muži provincie Chorasán. Napätou atmosférou sa nieslo netrpelivé mrmlanie bohatých, zatiaľ a drahokamami ozdobených šejkov, ktorí boli pohoršení a vôbec nechápali, ako je možné, že sa Abdulovi Rahimovi s takou armádou a božou pomocou nepodarilo potlačiť povstanie špinavých otrokov z Kanaudž. Vezírovi sa hlavou preháňali podobné myšlienky, no najviac myslel na iné nebezpečenstvo – čo ak sa tieto správy donesú k sultánovi skôr, ako krvavo potlačí túto vzburu. Príde o miestodržiteľstvo Chorasánu, vezírstvo a prav-

depodobne aj o hlavu. Po tvári a po chrbte mu stekali kropaje potu. Do sály vošiel sluha, ktorý ohlásil príchod Alího ibn Rahima. Nesmelo vošiel mladík s úzkymi chlapčenskými fúzikmi a riedkou bradou. Na páse pripnutý meč sa zdal priveľký na jeho postavu, takmer sa dotýkal zeme. Trasúc sa strachom sa prišuchtal k trónu, kde sedel vezír Já kub ibn Lais. Tomu na tučnej, okružlej tvári prísny výraz, ktorý mladíkovi vôbec nedodával odvahy. „Vitaj, Alí. Nech Alah prijme dušu tvojho nebohého otca. Nie som rád, že sa stretávame za takýchto okolností, no všetci tu s netrpelivosťou čakáme na tvoju správu z bojiska. Povedz nám, ako je možné, že silná armáda skúsených vojakov podľahla bande špinavých otrokov?“ poslednú otázku už vezír kričal, neovládajúc svoj hnev. Chlapec sa ešte viac roztriasol, sklopil oči a pevne pod pazuchou stískal zlatom pokrytý šíšak, nedokážuc sa dívať do tváre hrozného vezíra. „Pane, ten kto tam nebol, neverí! Hovoríš o bande špinavých otrokov. „Pane, ten kto tam nebol, neverí! Hovoríš o bande špinavých otrokov. Tak sa o nich vyjadroval aj môj otec a ostatní velitelia. Keď sme dorazili k mestu Tús, ktoré obsadili otroci, všetci žartovali na účet mestskej posádky a smiali sa nad ich neschopnosťou poradiť si s otrokmi. Vysmievali sa miestnym mužom, že ich porazili roľníci a sluhovia, ktorí nám čistia latríny. Rozložili sme tábor. Čas sa už chýlil k večeru, a tak dal otec mužom povolenie uvariť si večeru. Nikto sa veľmi nestaral o ostrahu tábora – všetci sme si mysleli, že sa otroci nepohnú z mesta mysliac si, že za hradbami sú v bezpečí. Počítali sme s ich strachom pred našou armádou a pripravovali sme sa na obliehanie. Naše obliehacie stroje ešte ležali nerozbalené na vozoch, keď sme sa uložili k spánku. Niekedy po polnoci sa naším táborom prehnala jazda otrokov. Viedol ich mladý muž na ohromnom, ako noc čiernom žrebcovi. Všade, kde sa objavil akoby sa prehnal sám anjel smrti, ktorý za sebou zanecháva len spúšť a smrť. Týmto nočným útokom sme stratili takmer tretinu mužov,“ mládencov hlas sa pri týchto spomienkach zlomil a v očiach sa mu zaleskli slzy. Do rána sme všetci zostali v bojovej pohotovosti, prípravení odraziť ďalší útok. K ďalšiemu útoku však nedošlo, a tak sme sa rozhodli napiť, najesť a odpočinúť si, no veľká časť nášho vojska s imánmi do neskorého poobedia čistila tábor a pochovávala mŕtvych. Muži boli unavení, keď z mesta vyšla armáda otrokov na čele s tým mladým mužom na čiernom žrebcovi, ktorý v našom tábore tak štedro rozsieval smrť. Otec dal nastúpiť všetkých našich mužov v plnej zbroji, všetci sme boli zúrivi a odhodlaní pomstíť sa za včerajšiu noc. Niekoľko našich najlepších mužov sa rozhodlo vyzvať na súboj toho mladíka, o ktorom sme sa dozvedeli, že je to vraj ich kráľ Charšan. Každý sa chcel doma popýšiť tým, že zabil kráľa bývalej mocnej ríše Kanaudž, no domov sa už z nich ani jeden nevrátil! Ich kosti ležia na poli pred mestom Tus,“ mládenec stážka preglol a na líca mu ešte viac vystúpil rumenec. Vezír pokynul sluhovi, ten pribelhol a podal Alímu pohár vody, ktorý chlapec s vďačnosťou prijal. Vezír ho nedočkavo vyzval, aby pokračoval. „Kráľ neveriacich ich jeden po druhom poľahky porazil, akoby to neboli najlepší bojovníci našej armády, ale malí nerozvážni chlapi. Toto v našich radoch zanechalo hlbokú stopu a muži si medzi sebou začali šepkať, čo je to za človeka, ktorý tak jednoducho rozsieval smrť – ako keď roľník osieva svoje pole. Otec, vidiac čo sa deje, rozhodol sa prehovoriť k mužom. Vo svojej reči ich povzbudzoval, spomínal o víťazné bitky, do ktorých ich už toľkokrát viedol. Hovoril o odvahu a cti, ktorá zdobí skutočných mužov. Táto reč v mnohých zahnila obavy a dodala im odvahy. No skôr, než otec stačil skončiť svoju reč a doznel náš odhodlaním naplnený bojový krik, sa na nás už hnala jazda otrokov. Až teraz, za denného svetla, sme zblízka videli, že nemáme do činenia s neskúsenými roľníkmi a sluhami. Proti nám sa rútila dobre vyzbrojená a disciplinovaná armáda pod vedením skúsených veliteľov. Počet mužov bol na oboch stranách približne rovnaký. No zatiaľ, kým my sme stáli a mohli sa len brániť nájazdu, otroci sa prehnali našimi radmi ako víchor, po ktorom zostane len skaza a smrť. Po krátkom boji muža proti mužovi sme prišli o väčšinu mužov, medzi nimi aj o nášho najvyššieho veliteľa – môjho ctihodného otca, nech ho Alah v raji požehná! Keď muži videli, že otroci získavajú prevahu, dali sa na ústup, no väčšina z nich sa nezachránila. Za našimi chrbtami ich čakala nepriateľská pechota, ktorá sa počas nočného prepadu musela usadiť za našimi líniami, a tak sme sa dostali do zovretia.

Z jednej strany nás prenasledovala jazda, z druhej na nás číhala pechota. Len niekoľkým oddielom sa podarilo prebiť z tohto obklúčenia. Ostatní tam zahynuli.“ Teraz už mladík neudržel svoj žiaľ a srdcervúco sa rozplakal. „Alí, Alí, predsa si len ešte chlapec. Ako ste sa mohli takto ľahko nechať poraziť? Nepostaviť silné stráže, nechať sa vyzvať k boju, keď sú vojaci unavení a dokonca si nechať prejsť za chrbát nepriateľskú pechotu. To sú chyby, ktoré sa nemohli inak skončiť, ako touto zdrvivujúcou, hanebnou porážkou. Tvoj otec, chudák, bol dobrý človek a šejk. Dobre vládol, ale prepáč, nebol dobrý veliteľ.“ Chlapec sa po týchto slovách zúrivo pozrel do vezírovej tváre a stisol päste. Niektorí zo šejkov niečo zamrmľali na obranu nebohého, iní hlasno dávali za pravdu vezírovi. „Určite to bol odvážny muž a dobrý vojak, ale potreboval niekoho, kto by ho do boja viedol,“ vysvetľoval a zmiernoval svoje vyjadrenie vezír. „Teraz je čas, aby som vzal veci do svojich rúk. Postavím mocnú armádu a rozdrvim na prach tých špinavých otrokov! Neponechám nažive ani jedného z mužov. Takto sa pomstím za tvojho otca a potokmi krvi neveriacich psov zmyjem potupu našej porážky!“ pri týchto slovách vstal z trónu. Všetci šejkovia mu prevolávali na slávu. Prichádzali k mladíkovi, potľapkávali ho po pleciach, bozkávali ho na líca, nazývali ho svojím synom a prisahali pomstu za smrť jeho otca. Prídal sa k nim aj vezír: „Prisahám ti, chlapče, že pomstíme tvojho otca! Ty budeš so mnou a budeš sa na to všetko pozeráť.“ „Nie, pane, nebudem sa iba prízerať. Ja sám budem bojovať a pomstím otca!“ pri týchto slovách vytiahol svoj pridlhý meč. „Tento meč patril môjmu otcovi. V poslednej chvíli sa mi ho podarilo zachrániť a prevziať z otcových meravých, mŕtvych rúk. A práve ním pomstím jeho smrť alebo nech zostane naveky zovretý v mojich mŕtvych rukách, to tu pred vami prisahám na svoju česť a krv!“ Mečom si zarezal do dlane, z ktorej vytiekol na kov zbrane pramienok jasnočervenej krvi. Krv kvapkala na mramorovú podlahu, kde sa rozprskávala na malé fľačky. Alí potom zdvihol meč nad hlavu s výkrikom Alah akbar, boh je preveliký. Šejkovia ho ako sfanatizovaní obstúpili a volali na slávu Alahovu, dotýkajúc sa zakrvaveného meča prisahali pomstu. Nad nimi všetkými stál pri tróne vezír a spokojne si hladil svoju hustú, čiernu bradu.

„Počul si už, Ibrahim, že otroci na hlavu porazili oddiely Abdula Rahima?“ „Tak to nám nevešť nič dobré. Možno aj nás vezír povolá do svojej armády a stratíme toto bezpečné a pohodlné miesto. Ktovie, či sa za úspechom neveriacich neskrývajú dáke čary toho starca, ktorého tu strážime.“ Ibrahim, jeden zo strážcov vo vezírovom väzení, sa díval na svojho druha, ktorý popíjal tuhý bylinkový čaj a usmieval sa nad poverčivosťou svojho kamaráta. Oblizol si husté, čierne fúzy a na jeho malej a okružlej tvári pohrával spokojný výraz. „Snáď si, drahý Ibrahim, hneď nepustiť do gatí pred hordou otrokov! Náš pán ich rozdrví na prach.“ „A ja ti hovorím, že za úspechmi otrokov sa skrývajú čary. Veď ty sám, Karim, si videl, čo dokázal ten starý muž z cely naproti. Vezír sa ho už rok snaží bezúspešne zlomiť. Pamätáš si, keď nám prikázal, aby sme mu nedávali jedlo ani vodu? Ten muž si len sadol, zatvoril oči a tri dni sa ani nepohol, ako keby ani nebol na tomto svete. Keď som sa ho potom spýtal, ako to dokázal, povedal mi, že dokáže svoju dušu odpútať od tela. Tak som sa ho posmešne spýtal, kde bola jeho duša a čo robila tri dni? Odpovedal mi, že sa po celý čas rozprával s anjelmi a pre neho to bol vraj len krátky okamih. A ako dokázal vyliečiť starého Husajna? Spomínaš si na Husajna – ten tu slúžil pred tebou. Už roky ho trápili vredy, ktoré mal po celom tele. Stále mu z nich vytekal hnis a mäso okolo nich sa rozkladalo. Chodil za mastičkami a chýrnymi lekármi, na ktorých minul kopu peňazí, ale nikto mu nevedel pomôcť. Jedného dňa, keď mu Husajn doniesol jedlo, dal sa s ním do reči a spomenul mu svoje trápenie. Ten Grék mu prezrel rany a nakázal, aby na druhý deň doniesol čo najviac ihiel na šitie. Husajn ho vo svojej zúfalosti a slepej nádeji poslušol. Takmer som od smiechu pustil do gatí, keď som videl Husajna ležať na bruchu a celý jeho chrbát bol plný napichaných ihiel. Potom mu starec dal recept na akúsi zázračnú masť a po dvoch týždňoch bol Husajn vyliečený! Nakoniec mu neveriaci ešte predpovedal, že sa mu narodí syn, ktorého tak dlho očakával. Nevieim, odkiaľ mohol vedieť, že Husajn mal dovtedy len samé dcéry. Sedem ich mal a po desiatich rokoch sa mu pred dvoma týždňami narodil syn. Husajn z vďaky doniesol Grékovi mnoho darov. Vyhlásil, že je to svätý muž, ktorý vraj pozná Korán lepšie ako hociktorý imám a on nemôže inak, len odísť z tejto služby, pretože sa nechce podieľať na väznení tohto spravodlivého. Ten človek je čarodejník! Vidíš, steny jeho cely sú celé pokryté číslicami. On vraj dokáže z hviezd vyčítať budúcnosť. Ak majú neveriaci vo svojich radoch takých viacerých, beda nám.“ Ibrahim sa striasol pri myšlienke na starého čarodejníka a všetkých jeho kolegov, ktorí im môžu počarovať. Tak, ako pomohol Husajnovi, môže s diablovou pomocou rovnako uškodiť tomu, kto sa mu znepáči. Karim sa oprel o vlhkú, kamennú stenu, na ktorej bola pripevnená čmudiaca fakla. Sfkal horúci čaj, ktorý ho mal zahriať v tejto hroznej vlhkosti a chlade podzemia. „Nebuď ako malé dieťa a never všetkému, čo ti narozpráva ten starec. Jednoducho, v noci si asi chytil potkana a vlhkosti na stenách je tu toľko, že mu pomohla prežiť. No a že vyliečil Husajna nie je nič zvláštne! Asi sa tam, odkiaľ pochádza, vyučil lekárskemu umeniu. Otrokom už nepomôže nič, ani žiadne pekelné čary. Náš veľký vezír sám povedie našu neporaziteľnú armádu proti nim, a potom im beda!“ zastrájal sa Karim. „Počul som, že otrokov vedie ich kráľ, ktorý vraj nejakým zázrakom prežil bitku pri Agre. Niektorí tvrdia, že sa vraj vrátil s podsvetia. Vraj má nad svojimi mužmi takú moc, že ho všetci slepo nasledujú v jeho šialenej odvahu, s ktorou nič nepriateľa. Hovorí sa, že mu ti z našich, čo ho videli bojovať a mali to šťastie, že prežili, dali meno Anjel smrti. Pretože vraj rovnako ľahko zháša životy.“ „Už prestaň s tými hlúpyimi babskými rečami! Mám pocit, akoby si tých otrokov a ich prekliateho kráľa, z ktorého sa ideš posrať, obdivoval!“ kričal Karim na svojho druha, ktorý sa pred ním krčil a sklonil svoju malú hlavu. Z veľkého špicateho nosa mu tieklo, chvatne si ho utrel do rukáva. „Ja ti len hovorím to, čo som počul a nemysli si, že som nejaký strachopud. Ak bude treba, budem bojovať rovnako dobre, ako každý,“ nepresvedčivo sa bránil Ibrahim. Aj on si do hlinenej misky nalial horúci čaj z kotlíka mal ohniskom a ohrieval si skrehnuté ruky. Obaja začuli na schodoch kroky. Od vezíra prišli stráže po toho starého čarodejníka. Keď ho Karim vyvádzal z cely, tak mu so škodoradosťným úšklabkom povedal: „Dúfam, že ťa vedú na popravu.“ Starec s dlhou, špinavou bradou a ešte špinavšími, roztrhanými šatami sa na neho usmial: „Kiež by si mal pravdu! Ale ja viem, že ma nepopravia. Jedno ti však môžem sľúbiť, sem sa už nevrátim.“

Zosima priviedli do súkromnej vezírovej komnaty, kde ho čakal vezír v prítomnosti ešte jedného muža. Ten svojím zjavom pripomínal veľkého čierneho vtáka. Obľčený bol celý v čiernom, aj jeho turban bol čierny, brada a fúzy boli ešte černejšie ako jeho odev. Malé očka a veľký zahnutý nos ako zobák dodávali tomuto mužovi výraz vtáka. Jeho vysoká a chudá postava sa skláňala nad nejakými zvítkami položenými pred ním. Vôbec si nevšimál príchod Zosima. „Tak čo, spurný Grék, ako sa ti páči moja pohostinnosť?“ posmešne sa mu prihovril vezír. „Ďakujem za opýtanie. Zatiaľ sa nesťažujem, ale určite si ma sem nepriviedol, aby si sa ma spýtal, ako sa mám. Snáď nemáš nejaké problémy, veľký vezír? Rád ti pomôžem, ak môžem,“ teraz sa posmešne usmieval Zosimos. Vezír stískal v hneve zuby, aby nevydal rozkaz na popravu tohto drzého Gréka. „Ako vidím, už si sa dozvedel o vzbure otrokov a asi aj to, že ich vedie tvoj žiak a obľúbenec Charšan. Mal som vás dať popraviť už vtedy, keď ste prišli s posolstvom do Ghazny. Nuž, spravil som chybu, ale druhýkrát ju už nespravím! Ale zbytočne sa neteš, lebo práve teraz sa schádza moja veľká, nepremožiteľná ar-

máda. Podľa odhadov budem mať stotisíc mužov v zbrani.“ Zosimovi sa po týchto správach podlomili nohy, tvár mu zbledla a perami mu vyšlo tiché zašepkanie: „On žije.“ Vezír spokojne ceril svoje riedke zuby v škodora-dostnom úsmeve domnievajúc sa, že sa starcovi podlomili nohy pri správe o veľkosti jeho armády. „Ešte stále tvrdíš, že mi otroci zrazia hlavu do pra-chu?“ Zosimos na to neodpovedal. V duchu sa modlil a ďakoval stvoriteľo-vi za Charšanovu záchranu. „Sám dobre vieš, že som ťa mohol dať popraviť bolestivým spôsobom dávno predtým, no dal som ti čas na to, aby sa mo-hlo vyplniť tvoje hlúpe a pochybné proroctvo, alebo aby sa dokázalo, že si obyčajný starý hlupák, ktorý ožratý rozsieva svoje diabolské a jedovaté kliatby. Pozval som k sebe muža, ktorý v sebe nosí vieru – nekonečnú a hl-bokú ako more. Prišiel sem na moje pozvanie priamo zo svätého mesta Mekky, kde konal svätú púť. Máš možnosť vidieť najväčšieho astrológa všetkých čias, Háfiza z Bagdadu, ktorý predpovedal mnoho politických udalostí, medzi iným aj nástup nového bagdadského emíra či pád ríše Ka-naudž a naše veľké víťazstvo. Teraz ti on sám vysvetlí, ako veľmi sa mylíš.“ Háfiz zodvihol zrak od zvitkov a uprel pohrďavý pohľad na ubohého starca v špinavých šatách. „Neviem, kto si. Doteraz som o tebe v živote nepočul, takže nemám potuchy o твоjich vedomostiach. Mohol si odtiaľ, kde si bol doteraz, sledovať nočnú oblohu a pohyby nebeských telies?“ Zosimos súhlasne prikývol. „Tak si určite videl, ako sa od západu prehnala oblo-hou vlasitica – hviezda, ktorá prináša vojny a predpovedá jednému vzostup a druhému pád. Podľa osobného horoskopu vznešeného Já kuba íbn Laisa a postavenia jeho hviezdy som zistil, že jeho život bude dlhý a šťastný. Túto, aj tie ďalšie vojny vyhrá a velebiť ho budú ústa pravover-ných.“ „Rozhodujúce však je, kto a ako sa na hviezdy pozerá. Ja som na nich videl, že vezírova hviezda spadla a zhasla. A pohltí ju kométa, ktorá predstavuje nášho kráľa Charšana, ktorý svoje vojsko vedie k víťazstvu,“ s odvahou a pocitom šťastia neohrozene odpovedal Zosimos. „Keď si taký dobrý veštec a astrológ, mal by si vedieť aj chvíľu, kedy opustíš tento svet. Kedy skončí tvoj biedny život?“ ozval sa rozzúrený vezír upierajúc pohľad plný nenávisťi na Zosima. Čakal na jeho odpoveď, pevne rozhodnutý uro-biť opak toho, čo bude on predpovedať, a tak mu dokázať, že nie je žiadny veštec. Ak povie, že dá príkaz na jeho popravu, tak ho ponechá nažive. Ak povie opak, tak ho dá najprv mučiť, a potom popraviť. „Pane, on nie je žiadny astrológ! Je to obyčajný hlupák, ktorý sa vôbec nerozumie hviez-dam a už vôbec z nich nevie vyčítať budúcnosť. Nemusíš sa báť jeho hlú-pych rečí. Ja ti hovorím, že dosiahneš veľké a ľahké víťazstvo,“ ozval sa Háf-iz a na jeho vtáčej tvári sa odrážalo sebavedomie vo svoje schopnosti, kto-ré vezíra naplňalo šťastím. Zaháňalo obavy, ktoré v ňom vyvolávali strašné vestby toho psa Zosima. „Pýtaš sa ma na to, či viem, kedy sa skončí môj život? To nemôžeš vedieť nikto, tak to zariadil náš stvoriteľ, ale jedno ti môžem povedať. Teraz to nebude. Zbytočne sa mi vyhrážaš, ty ma nedáš popraviť.“ nevšímajúc si Háfizove reči odpovedal vezírovi Zosimos. „A to už prečo? Stačí mi kývnuť prstom a tvoja hlava sa bude kotúľať pri mojich nohách!“ smial sa vezír a už chcel dať rozkaz strážam. „Nie, vezír, ty ma ne-dáš popraviť. A vieš prečo? Pretože mi budeš chcieť dokázať, že sa mylím! Najprv mi chceš ukázať, ako porazíš otrokov z Kanaudž na čele s ich krá-ľom, mojím milovaným Charšanom a až keď to všetko uvidím na vlastné oči, potom ma dáš s dobrým pocitom dokonalého víťazstva popraviť. A te-be, Háfiz, môžem povedať len jedno. Náš spor môže rozsúdiť len ten naj-neúprosnejší a najspravodlivejší sudca – čas. Ten rozhodne a všetkým nám ukáže, kto hovoril pravdu,“ Zosimos stál pred nimi vzpriamene a hr-do, ako keby mu dal niekto napit' živej vody. „Svojou rečou si si načas za-chránil život. Máš pravdu. Najprv ti ukážem, ako rozdrvím otrokov, a po-tom ti do rúk vložím hlavu tvojho žiaka Charšana. Teraz ho odvedte do niektorej izby v paláci, dajte mu nové šaty a dobrú stravu, aby sa trochu uzdravil a bol silný na dlhú cestu k vlastnej poprave.

* * *

V tábore vzbúrencov panoval pokoj, len deti pobehovali medzi stanmi rozľahlého mesta, ktoré vzniklo zo dňa na deň. Hrali sa a bojovali medzi sebou, kto z nich je veľký kráľ Charšan, ktorý ich povedie do boja proti ne-priateľom. Dvaja najsilnejší sa už váľali v prachu na zemi, aby ich sila roz-hodla o tom, kto sa bude pýšiť týmto hrdinským menom. Tak, ako rýchlo vzbĺkli chlapčenské spory, tak rýchlo sa aj urovnali. Ak ešte tomu dopo-môže prísny krik dospelých, všetko sa v okamihu skončí. Chlapci, ktorých káral starý muž s palicou sa s výskotom rozbehli preč z dosahu a dohľadu dospelých. Kfdeľ hrajúcich sa detí nasledovala svorka psov, ktorá šťastne obiehala okolo svojich malých pánov. V údolí, do ktorého rozložili svoj rozľahlý tábor, tiekla malá rieka, čo uspokojí potreby takmer stotisíc ľudí. Pri pohľade z neďalekého pahorku vyzerá celý tábor ako veľké mravenisko plné stanov, šiatrov a štvorkolesových vozov pokrytých plachtami, ktoré slúžia ako dočasný prístytk pre mnohé rodiny. Je to oveľa pohodlnejšie ako baliť a rozkladať stany pri častých presunoch, ktorými sú neustále sužovaní. Slnko príjemne hrialo a po belasej oblohe pomalíčky tiahli biele obláčiky. Charšan sa vytratil z tábora. V odľahlom ohybe rieky si schutí za-plával, potom si ľahol do vysokej, mäkkej trávy pod strom pri rieke a vysta-vil svoje telo blahodarným lúčom slnka. S pôžitkom vychutnával oddych a pokoj po všetkých tých bojoch a zabíjaní, ktoré za posledné mesiace zažil. Ako balzam na neho pôsobilo ticho, kde-tu prerušované šťastným krikom hrajúcich sa detí a brechotom psov. Dosť sa napačoval bojového revu, kriku zranených a umierajúcich. Teraz mu je dobre. Pomaly na neho prišli driemoty a tvrdo zaspal. Zo sna ho vytrhol nejaký vzdialený krik, te-raz už zreteľne počul svoje meno. Chvatne sa obliekol, keď sa z húštiny predral Kalpan. „Čo sa deje, Kalpan, prečo robíš krik na celý Chorasán? Veď ťa začuje aj sám vezír v Merve,“ šťastne žartoval Charšan. „Kráľ môj, odpusť, že som ťa vyrušil pri odpočinku, ale od východu sa k nám blíži akési vojsko!“ Keď dobehli do tábora, pred maharadžovým stanom už ne-trpezlivo postávali Emran, Rádžera a Gopal. Charšan ich pozval do stanu, kde si všetci posadali. „Emran, čo sa deje? Čo zač je to vojsko, ktoré sa k nám blíži? Ako to, že nás zvedovia o ňom dopredu neinformovali?“ Char-šan si pokojne obliekal uniformu, na ňu si dal drôtenú košeľu a zakladal pancier, ktorý mu Rádžera pomohol poriadne utiahnuť. „Pane, nikto ne-vie, čo je to za vojsko ani odkiaľ sa nabralo. Ako keby sa vynorilo zo stredú zeme!“ „Kolkó ich je?“ netrpelivo ho prerušil Charšan. „Podľa správ mo-jich zvedov niečo viac ako tri tisícky,“ prehovoril Rádžera a utiahol posled-ný remienok. „Kto môže byť taký blázon, aby sa nám postavil s takým vojskom?“ zamyslene sa spýtal Gopal, ktorý spod zeleného turbanu upieral svoje zvedavé oči na všetkých dookola a čakal na odpoveď. „Snáď nejaký miestny šejk, ktorého omrzel život a ponáhľa sa do raja,“ odpove-dať si Gopal sám. Pri myšlienke o prevahe svojej armády jeho okružla tvár opäť nadobudla spokojný výraz. „To sa hneď dozvieme,“ Charšan ukončil debatu o prichádzajúcej armáde a pripol si meč. Jeho tvár už opäť dostala výraz neúprosného bojovníka, prísneho a rozhodného vládcu, ktorého za posledné mesiace tak dobre z početných bojov poznali. „Emran, daj na-stúpiť mojich Grékov!“ „Už vás netrpelivo čakajú, pane. Práve sa vraj za-čali nudiť, tak sa tešia, že sa opäť trochu rozhybu, aby im zbrane nezhrdza-veli.“ „Dobrá práca, Emran. Ty skutočne myslíš na všetko,“ pochválil ho Charšan a priateľsky poklepal po pleci. Emran spokojne prijal pochvalu a hlboko sa uklonil. Keď docválali na vzdialenejší pahorok, videli pred se-bou malú armádu, ktorá sa ako úzky had pomaly približovala. Z tejto vzdialenosti už mohli vidieť, že je to armáda výborne vyzbrojená, na skve-lých koňoch bez pečoty, ktorá môže mať niečo medzi dvoma až tromi tí-síckami mužov. Charšan dal príkaz nastúpiť svojmu vojsku, ktoré sa rozo-stúpilo po celej šírke pahorka. Vo vetre sa zatrepotali zástavy s vyobraze-

ním bohyne Kálí, bojovej bohyne Durgy. Vo chvíli, keď chcel dať Charšan rozkaz k útoku, rozvinula prichádzajúca armáda svoje prápory. Charšan a ostatní div nespadli z koňa od prekvapenia, keď videli, že na ich zástá-vách je tá istá bohyňa Kálí ako na ich vlastných. „Kto to môže byť?“ netr-pezlivo sa spytovola Charšan. „Nech vojaci zostanú na svojich miestach, ja to idem preskúmať!“ „Nie, kráľ môj,“ chytil Rádžera jeho koňa za uzdu a zabránil mu odcválať. „Môže to byť pasca a ty si príliš dôležitý pre náš ná-rod, aby sme ťa mohli stratiť. Idem ja, ak mi to dovoľíš.“ „Dobre, priateľ môj, chod! Zober si bielu zástavu ako znamenie posla a ak ju odhodíš, bu-de to znamenie, že je to pasca a máme zaútočiť.“ Rádžera neohrozene od-cválal spolu s niekoľkými mužmi. Emran sa po chvíli rozhodol ho nasledo-vať. Nemohol zostať bokom, ak išlo o takúto nebezpečnú úlohu. Aj Char-šanom šli všetci čerti, mrvil sa v sedle, ako keby sedel na mravenisku. Uprene sledoval bielu zástavu v Rádžerových rukách, aby mohol hneď za-útočiť. Aj z prichádzajúcej armády im vyšlo v ústrety niekoľko mužov. V polovici cesty sa stretli, chvíľu sa rozprávali, a potom sa Rádžera obrátil a zamával bielou zástavou. Charšan dal takmer rozkaz na útok, keby si ne-všimol Emrana, ktorý sa objímal s jedným z príchodiacich. Potom otočil koňa a tryskom uháňal k svojmu kráľovi. Zadychčaný docválal a na tvári mu pohrával šťastný výraz. „Neuveríš, pane, kto to je! Nikdy by si si to ani nepomyslel!“ „Nenapíňaj ma ako blanu na bubne a vysyp to!“ nervózne ho okríkol Charšan. „Je to knieža Virata a jeho banaraskí jazdci. Tvoj najlepší priateľ nám prišiel na pomoc!“ „Charšan zbledol a neveriacky krútil hla-vou. „Veď som počul, že ho z bojového poľa odniesli mŕtveho. Nemýliš sa, Emran? Dobre si počul?“ „Spolahni sa, pane. Už mám ešte dobré,“ šťastne sa smial Emran. Vojaci stále stáli v bojovej pohotovosti pripravení vyraziť do boja. Kone nervózne fľkali a hrabali kopytami. „Musím sa presvedčiť na vlastné oči, preber velenie!“ popochl Bucefala do behu. Okolo uší mu vial príjemný vetrik a zvažujúca sa krajina pod ním rýchlo ubiehala. Nezastal ani pri skupinke, kde postával Rádžera s ostatnými, keďže tam nevidel Vi-ratu. O chvíľočku dobehol k prvým radom prichádzajúcej armády. Prudko zastavil Bucefala, ktorý sa ako vždy pri tomto manévri postavil na zadné a mocne zaerdžal. Na čele vojska videl známu tvár svojho najlepšieho pria-tela. Ten, uzrúc Charšana, vybehol mu v ústrety. Zastal tesne pri Bucefalo-vi a obaja si padli do náručia. Od šťastia ich zadúšali slzy. „Virata, priateľ môj, ty žiješ! A ja som ťa už dávno oplakal.“ „To isté môžem o tebe povedať aj ja! Všetci hovorili, ako si hrdinsky padol pri Agre a hľa! Vďaka bohom si zdravý a ako vidím, aj šťastný. Vďaka bohom, vďaka bohom!“ mocne ho objímal Virata a šepkal ďakovnú modlitbu. Potom sa obrátil k svojim voja-kom. „Odvážni banaraskí jazdci! Pozdravte svojho kráľa, maharadžu ríše Kanaudž Charšana II.!“ Vojsko spokojne a šťastne volalo na slávu svojmu maharadžovi a banaraskemu kniežatú. Zatiaľ Emran priviedol Charšanove oddiely, ktoré si padli do náručia s vojskom kniežata Viratu. Muži sa úprimne tešili a objímali s úplne neznámymi druhmi ako so stratenými bratmi, ktorí so sebou priniesli kus ich domova. Všetkých spájala spoloč-ná vlasť. Medzi mužmi panoval akýsi všeobjímajúci pocit, spoločný cieľ a jediný muž, ich kráľ. Večer v tábore bol úplne odlišný, ako pokojný a driemajúci deň. Všade vládol čulý ruch, každá rodina chcela privítať a pohostiť vo svojom stane niekoho z banaraských oddielov, ktoré im prišli pomôcť definitívne vybojovať slobodu a návrat domov. Vojaci chodi-li zo stanu do stanu, ľudia sa schádzali pri ohňoch a desiatky párov očí a uší priam hltali každé slovo z úst vojakov, ktorí im rozprávali o vzdiale-nej vlasti. Hostia boli neustále centrom pozornosti. Ženy ich každú chvíľu ponúkali jedlom a muži si napriek tomu, že boli nasýtení museli brať z každého jedla, aby neurazili niektorú z rodín, ktorá ich hostila. Keď sa skončila hostina a vojaci porozprávali všetko, čo vedeli, muži vybrali hu-dobné nástroje, dievčatá a mládenci sa slávnostne poobliekali. Diváci vy-tvorili kruh a hudba začala hrať. Pružné, šťhľe telá dievčat sa ladne vlnili, na nohách im cengali šnúrky zo zvončekmi, ktorými pri každom taneč-nom kroku udierali do taktu. Aj ruky mali ozdobené podobnými, menšími zvončekmi. Mládenci si turbany prizdobili perami a s dievčatami utvoril rad. Tanečníci sa predklonili, podišli dva kroky dozadu a vyrovnali sa. Opäť sa ohli v drierku a urobili dva kroky dopredu. Rad sa znovu narovnal a podišiel dva kroky naľavo, potom zase napravo. Medzi predklonmi spravi-li vždy poskok, ktorý rozozvúchal zvončeky na rukách a nohách, potom sa zovreť rad rozbehol o pol kola na jednu a na druhú stranu. Tanečníc-kom aj divákom sa na tvárach usadil šťastný úsmev a radosť naplnila ich srdcia. Všetci tleskali do taktu, aj ich kráľ a šľachtici stáli spoločne s ľudom a bavili sa pri pohľade na tancujúcu mladosť a krásu. Potom vystúpilo nie-kolko spevákov. Zaspievali piesne, pri ktorých mnohí clivo pomysleli na tých, čo sa týchto dní nedožili a padli v bojoch o slobodu. Charšan si spo-menul na Amira a zaplavila ho vlna smútku. Vrúčne stisol ruku Laxmí, kot-rá stála pri ňom a so záujmom počúvala spevákov. Ľudia ešte vonku chvilu si tancovali, keď Virata, Charšan a Laxmí sedeli v stane a rozprávali sa. Charšan mu vyrozprával príbeh o tom, ako ho Amir aj s rodinou zachránili polomŕtveho spod kopy mŕtvol, ako ich odviekli do otroctva, kde sa z Charšana stal Sámín. Pri tejto spomienke sa zasmiali, keď sa Laxmí priznala, že ešte aj dnes ho občas osloví ako Sámína. Hneď však ich tváre zosmutneli, keď si spomenuli na Amira. Jeho poprava vyburcovala ľudí k tomu, aby sa postavili svojim otrokárom. Charšan spomínal na to, ako sa za úsvitu vybralo sto odvážnych mužov bojovať o slobodu a budúcnosť pre seba a svoje rodiny. Dnes môže vidieť takmer sedemdesiattisíc slobod-ných ľudí, ktorí boli ešte pred tromi mesiacmi otrokmi. Hospodárstvo za hospodárstvom, dedina za dedinou a mesto za mestom sa museli skloniť pred ich zbraňami a vydať svojich otrokov. S hrdosťou v hlase spomínal Charšan na bitku pri Túse, kde na hlavu porazili tridsať tisícovú armádu šejka Abdula Rahima. Všetci muži bojovali statočne. Z roľníkov a remes-elníkov sa za krátky čas stali dobre vycvičení a odvážni vojaci. „Ale dosť bolo o nás, teraz nám porozprávaj všetko o sebe, Virata. Všetko od okamihu, ako sme sa rozišli pri Agre,“ vyzval Charšan svojho priateľa. „Ako dobre vieš, bojoval som na druhom krídle ako ty, pod Amithabovým velením. Vo chvíli, keď nastala panika a muži sa nepriateľovi obracali chrbtom s úmyslom na útek, Amithab ich chytl pod krk so slovami: „Útekom si život nezachrániš!“ Obracal ich späť do boja, no nech sme sa snažili akokoľvek, stále viac vojakov bezhlavo utekalo z boja. Amithab nevidiac východisko sa sám s niekoľkými najvernejšími rozbehol proti nepriateľovi v snahe svojou odvahou strhnúť mužov. Všetko však bolo márne,“ po-vzdychol si Virata. „Amithab v okľúčení nepriateľov padol skôr, než som mu mohol pomôcť. Pravdupovediac, ja sám som bol v ohrození života, niekoľko rán som už utŕžil a stratil dosť krvi. Nakoniec mi niekto z nepria-teľskej pechoty zasadil úder kopijou do boku. Pancier zmiernil útok, avšak aj tak som bol vážne zranený. Stačila chvíľka a boli by ma dorazili, ale moje oddiely ma odtiaľ vysekali a na nosidlách odniesli z bojiska. Niekoľ-ko týždňov som bojoval o život. Rana sa zapálila a hnisala. Horúčky ma vy-silili natoľko, že som takmer každý deň upadal do bezvedomia. Takže som vôbec nevedel o tom, ako Mahmúd zničil Kanaudž a vyvráždil...“ pri tých-to slovách sa Virata zháčil a nemohol vyrieknuť tie strašné slová „celú tvoju rodinu“, ktoré mal povedať Charšanovi. Zaťal päsť v bolestnom krčí a v očiach sa mu objavili slzy. Jedna veľká, krištáľovo čistá, v ktorej sa odrážal svit sviečok, mu stiekla po jeho peknej, mužnej tvári a zachytila sa na jemnej, čiernej brade. „Otec ma nechal odviezť domov do Banarásu, kde sa ma ujali tí najlepší lekári a moja ctená matka, ktorá takmer neod-chádzala od môjho lôžka. Trvalo niekoľko mesiacov, kým som sa celkom uzdravil. Počas nich som sa dozvedel, že si padol. Prelial som potoky slz nad našou ríšou a svojím najlepším priateľom a bratom,“ opäť sa Viratovi

- LITERATÚRA: ZABUDNUTÉ KRÁLOVSTVO -

do očí tislí slzy. „Ani nevieš, koľko modlitieb som sa musel pomodliť za tvoju dušu, a ty si zatiaľ žiješ v šťastí a s takouto krásavicou,“ žartoval cez sl-zy Virata. Charšan a Laxmí sa na seba šťastne usmiali, akoby úsmevom chceli zahnať smútok, ktorý sa ich všetkých zmocnil. „Veľké bolo moje prekvapenie a ešte väčšie šťastie, keď tvoji poslovia doniesli slobodným radžom odkaz, že žiješ a vyzývaš ich do boja proti uchvatiteľom, ktorí sa rozhodli okradnúť nás o našu ríšu a zotročiť náš ľud. Už ma nemohlo nič zastaviť. Doma som vládu odovzdal mladšiemu bratovi. Prehovoril som k svojim vojakom a spýtal som sa, kto chce dobrovoľne ísť so mnou bojo-vať za slobodu a návrat nášho kráľa. Ruky zodvihli takmer všetci, ale otec mi dovolil vybrať len každého desiateho. Rozdelili sme sa na karavány, ktoré potrebujú aj ozbrojený sprievod a po dlhej ceste sme dorazili k tvoj-mu táboru. Nebolo to vôbec ťažké – celá táto krajina nehovorí o ničom inom, ako o hroznom kráľovi neveriacich, ktorého prezývajú Anjel smrti a trasie sa pred ním celý Chorasán,“ smial sa Virata a uznanlivo poklepká-val Charšana. „No a čo radžovia, ako prijali moje vyzvu na boj? Vyhlásia Mahmúdovi vojnu a napadnú ho? A čo radžovia na obsadenom území? Vzbúria sa, alebo sa zmieria s osudom?“ Charšan chrlil na Viratu jednu otázku za druhou a pritom sa nervózne prechádzal po stane. „Sadni si, takto znervóžňuješ aj mňa,“ poprosil ho Virata. Charšan si neochotne sa-dol. „No vidíš, takto je to oveľa lepšie. Neviem, ako sa zachováš všetky kniežatstvá a radžovia, ktorí im vládnu. Jedno ti však môžem sľubiť – môj otec povedie vojnu proti Mahmúdovi, ale iba vtedy, ak bude aspoň tá naj-menšia reálna šanca na úspech.“ „To si ma teda veľmi nepotešil! Vážim si počínanie tvojho otca, ale on sám nič nezmôže, ak nebude mať silnú po-dporu ostatných radžov. Nevynutne potrebujeme, aby vznikol druhý front, kde Mahmúd bude viazať svoje armády. Ak sa tak nestane, veľmi rýchlo pošle všetky svoje sily, a potom... Každý, kto vie aspoň trochu počít-ať vie, čo bude nasledovať,“ Charšan nedokoncil vetu a pri tejto myšlien-ke si zúfalo prešiel rukami po hlave a rozstrapatil si svoje dlhé kadere. Lax-mí nevediac, ako mu pomôcť, ho chytila za ruku a silno ju stisla, aby mu dala na vedomie, že vždy bude pri ňom. „Nevešaj hlavu, kráľ môj, doma máš ešte silnú podporu, ktorú vedie tvoj oddaný priateľ.“ „Kto?“ spýtal sa Charšan a zvedavo pozeral do usmiatej Viratovej tváre. „Zabudol si na náš-ho priateľa, knieža zo Sánčí?“ „Khán, ako som mohol na neho zabudnúť! Ak on bude podporovať moju vec, tak sa ničoho nemusíme báť,“ Charšan si spokojne udrel pästou do dlane a dobrá nálada sa mu opäť vrátila. „Ve-ru tak, Khán sa ako prvý z kniežat postavil proti Dejdzandovmu plánu vy-dať naše hlavné mesto bez boja a vydať sa na milosť a nemilosť Mahmúdo-vi. Vrátil sa do Sánčí a ubránil ho pred rabujúcimi Mahmúdovými jednot-kami. Na ceste sem som sa u neho zastavil a odkazuje ti, že s ním môžeš počítať. Čaká len na tvoje príkazy, aby sa všetci vydali do boja a oslobodili naše územia.“ „Keď sme už pritom, ako to tam vypadá? Čo miestni radžovia, povstanú?“ „Ako kde, niekde sú radžovia a šľachta nespokojní, hlavne vo východných, obsadených kniežatstvách v Gudžaráte a Rádžastane. Tieto kniežatá určite povstanú, ale Pandžáb a pohraničné oblasti asi ťažko. Je tam príliš veľké množstvo moslimov, ktorí Mahmúdov príchod len privítali. Aj miestna šľachta pomaly prechádza na islam. Je to pre nich výhodnejšie, pretože ak to urobili, Mahmúd im ponechal postavenie a ma-jetky. Ak nie, tak sa ich jednoducho zbavil. Máme však veľké šťastie, že sme viac ako polovicu krajiny ubránili, takže budeme mať dosť síl na vedenie vojny a ak nám v našej spravodlivej vojne pomôžu Čálukjovci, tak Mahmúd nemá ani tú najmenšiu šancu!“ Viratovi v očiach svietilo od-hodlanie a viera vo víťazstvo. Charšan vzal karafu a nalial všetkým trom ví-no. „Tak, na toto si pripijeme! Pripime si na naše skoré víťazstvo.“ Virata aj Charšan naraz vyprázdнили svoje poháre. Laxmí ledva omočila pery, unave-ne vstala, ako to robievajú tehotné ženy. „Odpusť mi, drahý Virata, že vás nateraz opustím, ale som na smrť unavená. Viem, že si s Charšanom máte ešte veľa toho povedať, my sa uvidíme zajtra. Pobozkala Viratu na líce, a potom pobozkala aj Charšana. Jej hodvábné zelené sári sa zavlnilo a už jej nebolo. V stane po nej zostala len príjemná vôňa. „Charšan, brat môj, máš ty ale šťastie. Stretol si tú najkrajšiu ženu, akú som kedy videl a v očiach jej vidím, ako bezvýhradne a oddane ťa miluje. V srdci cítim, že je to dobrý človek a čistá duša.“ „Nebyť jej, tak teraz ty nie som. Zaľúbil som sa do nej na prvý pohľad. Čím viac som ju spoznával, tým viac som bol naplnený láskou, a to nielen k nej, ale k celému svetu. Ona ma naučila mi-lovať ľudí a život, tešiť sa z maličkostí a z prítomnosti ľudí, ktorých máš rád. Už nie som ten istý Charšan ako predtým. Pýcha a pocit akejsi nadra-denosti, to je niečo, čoho som sa pri nej navždy zbavil. Milujem ju, priateľ môj, viac ako svoj život. Zničil by som aj celý svet, len aby som mohol byť s ňou a chrániť ju a moje dieťa, ktoré nosí pod srdcom. Dúfam, že sa môj syn už narodí doma. Opäť postavíme zničený Kanaudž a bude ešte krajšia a vznešenejšia ako predtým! Vytvoríme nové kráľovstvo, nový svet, kde už nebude nikto trpieť a budeme si navzájom pomáhať. Zrušíme všetky tie ponižujúce varny, v ktorých ľudia poznajú len biedu a utrpenie. U nás bu-dú ľudia žiť spolu a budú si navzájom pomáhať tak, ako je to teraz.“ „Po-zor, Charšan, pečieš barana, ktorý ešte behá po lúke. Najprv sa musíme odtiaľto dostať, a potom postavíme ten tvoj nový svet,“ Virata sa šťastne usmieval a objal Charšana. „Teraz som ten najšťastnejší človek na zemi. Mám pri sebe najlepšieho priateľa a vedľa spí žena, ktorú nadovšetko mi-lujem.“ „No tak ju nenechaj čakať a choď. Streneme sa zajtra. Neboj sa, mňa sa už nezbavíš.“ Obaja vyšli zo stanu. Tábor bol unavený a tichý, bolo počuť vánok v korunách stromov a žblnkot rieky. Ľudia tvrdo spali, len stráža sa vo dvojiciach prechádzali po pridelených úsekoch a bdeli nad ich bezpečným spánkom. Virata ešte raz objal Charšana, ktorý ho chcel od-prevadiť do stanu, čo on rázne odmietol. Akosi sa nemohli rozlúčiť, bez slov si pozerali do očí a mali pocit, ako keby si ešte niečo dôležité nepovedali. Virata sa ako prvý rozhodol na odchod, a tak si pred stanom na rozlúčku podali ruky. Nad obzorom vykúkali prvé slnečné lúče.

* * *

Prešli dva dni, počas ktorých sa Virata zoznámil s fungovaním a rozde-lením vojska. Charšan mu vysvetlil, že jednotlivé oddiely tvoria rodinne spriaznené rody a ich spriatelene rodiny. Toto zloženie jednotiek sa uká-zalo ako správne, lebo ak máte pri sebe svojich blízkych, nebojujete len o svoj život, ale aj o životy svojich otcov, bratov, strýkov, bratrancov a pria-teľov. Nikto sa neotočí nepriateľovi chrbtom, aby si útokom zachránil život tak, ako sa to stalo pri Agre. Muži budú bojovať do posledného dy-chu, tým si bol Charšan istý. Virata doplnil zásoby zbraní a železa, ktoré so sebou priniesol. Aj keď sa vzbúrenci dobre vyzbrojili, zo zásob v zbrojni-ciach miest a dedín, ktoré si podrobili, s radosťou privítali ďalšie zbrane a kvalitné železo, z ktorého šikovné ruky kováčov urobia skvelé meče. Charšan, Virata, Rádžera a ostatní sa práve prizerali práci kováča. Neďale-ko svojho stanu mal postavenú nad plytkou jamou taviacu pec. Steny boli ohraničené hrubšími, vonkajšími stenami zo skál a hlíny. Všetko bolo spevnené tvrdým ale pružným drevom mladých stromov. V tejto peci tavil Chingar železo z vrstiev dreveného uhlia a železnej rudy. Okolo pece bola vykopaná plytká priekopa. Sediac na jej okraji fúkal do pece veľkými mechmi potrebné množstvo vzduchu. Pod mohutným náporom plameňa sa ruda rozpadla na drobné kúsky kovu, ktoré sa usádzali na dne pece. Chingar šikovne otvoril odtokovú dieru zapchatú hlinenou zátkou. Z pe-ce vytiekol žeravý prúd, ktorý rýchlo tvrdol a Chingar ho pred ich očami spracovával ťažkým kladivom na meč. Práca mu išla od ruky, jeho silné ru-ky bili na rozžeravené železo, z ktorého odletovali celé hufy isker. Nohy mal ohnuté, akoby stále sedel na koni. Krátke, ale silou prekypujúce telo, tvár začiernenú od sadzí. Na čele stará, špinavá šatka, ktorá zachytáva pot.

Husté, kučeravé vlasy sa mu vlnia pri každom údere, zuby má zaťaté a také biele, že úplne žiaria na zasadennej tvári. Meč, ktorý bol ešte pred chvíľou len kusom železa, ešte raz, naposledy, zasýci vo vode. Charšan zobral meč do ruky a položil ho na prst. Bol perfektne vyvážený. Udreľ ním na nákovu a priestorom sa rozlhal čistý zvuk kvalitného kovu. „Dobrá práca, Chingar, si skutočný majster! S tvojimi mečmi bude rádže bojovať!“ uznanlivo pokyvkával hlavou Charšan a aj všetci, ktorí sa zhromaždili pred kováčovou dielňou. Kováč sa usmieval od ucha k uchu a spokojne ceril svoje krásne, biele zuby. Do tábora pricválala stráž. Vojak podišiel k Emranovi a pošepkal mu niečo do ucha. „Kráľ môj, naše stráže zajali skupinu vezírových vojakov s bielou zástavou. Vedie ich akýsi šlachtic, ktorý tvrdí, že je vezírov posol. Aké sú tvoje rozkazy?“ spýtal sa Emran a trpezlivo čakal, ako jeho kráľ rozhodne. „Nech sa čo najviac mužov skryje do stanov, aby posol nemohol odhadnúť náš počet. Virata, ty tiež a tvoji muži nech zo stanov nevytrčia ani nos, nech sa nepriateľ do poslednej chvíle nedozvie o príchode tvojich banaráskych jazdcov!“ prikazoval Charšan. „Kráľ môj, nebolo by jednoduchšie zaviazat im oči?“ navrhol Virata. „Práve naopak! Vonku nech sa poneviera čo najviac žien, detí a neozbrojených remeselníkov. Nech si nepriateľ o nás myslí, že sme oveľa slabší ako v skutočnosti. Ak nás totiž podcení, bude to pre nás znamenat ďalší významný krok k jeho porážke,“ vysvetľoval svoje zámary Charšan. Emran s niekoľkými vojakmi viedol do tábora na prvý pohľad skúseneho muža, ktorého nasledovali štyria dôležitá sa tváriaci vojaci. Jeho výraz, keď vstúpil do tábora, bol úplne pokojný. Díval sa len pred seba. Tváril sa, že si nič nevšíma a nič ho nezaujíma. Uvedli ho do kráľovského stanu a keď vošiel dnu, na tvári mu bolo vidieť prekvapenie, že prišiel do úplne jednoduchého stanu. Žiadne ozdoby, drahé koberce či nábytok. Takýto stan má u nás hocikajký bežvýznamný dôstojník, pomyslel si, keď si dôkladne poprezeral stan, ktorý patril kráľovi otrokov. „Moje meno je Said ibn Džahl a prinášam ti, pane, posolstvo od vezíra a miestodržiteľa Chorasanu, vznešeného Já kuba Ibn Laisa.“ Posol bol vysoký muž s pestovanou hnedou bradou v pestrom, hodvábnom oblečení zdobenom zlatom, s bieloskvúcim turbanom. Podal zvitok Rádžerovi, na ktorého sa nápadne podobal. Vyzeralo to, ako keby sa stretli bratia. Keby medzi zhromaždenými, ktorí do polkruhu obstúpili trón svojho kráľa nepanovala taká napätá atmosféra, určite by sa na tom dobre bavili. Ale v tejto chvíli nikto nemal náladu na žarty. Charšan dal pokyn Rádžerovi, aby list pred všetkými prečítal. Rádžera začal čítať silným hlasom, ktorým chcel vyvíziť svoju zlú gréčtinu.

Ctený princ, pozdravujem Vás a želim Vám veľa zdravia. Tento list považujte za pokus ukončiť to strašné krviprelievanie, ktoré panuje v mojej provincii už niekoľko mesiacov. Vy a Vaši ľudia všade rozsievate len skazu a smrť. Už ste zavraždili veľa našich vysokocentených poddaných a vyrabovali desiatky našich miest a dedín. Táto zburda nemá obdoby v dejinách našej krajiny. V snabe urovnať celú záležitosť a opäť priniesť pokoj a poriadok do Chorasanu, bez ďalšieho krviprelievania, Vám navrhujem toto. Dokážem pochopiť, že Vy, pôvodom urodzený a vysokopostavený človek, ste sa nemohli rovnako ako Vaši šlachtici, ktorých postihol rovnaký osud, zmieriť s otroctvom a porobou, preto Vám a Vaším šlachticom zaručujem bezpečný odchod a návrat do Vašej vlasti. Ako sprievod si môžete zobrať päťtisíc najvernejších bojovníkov, aby ste sa mohli so ctou vrátiť domov. Ak sa však rozhodnete naďalej sužovať moju krajinu, tak na Vás udriem celou svojou silou a bez lútosti Vás zničím a neponechám nažive ani jedného zo vzbúrencov. Tento list považujte za gesto dobrej vôle a ocenenie Vašej odvaby.

Veľkovezír a miestodržiteľ provincie Chorasán Já kub ibn Lais.

Rádžera dočítal. Od vzrušenia hlasno a naprázdno preglgol. List podal svojmu kráľovi. Charšan ho rýchlo preletel očami, akoby nemohol uveriť obsahu. Ako prvý prerušil ticho Rádžera. Na jeho tvári pohrával spokojný výraz. „Pane, nie je tento návrh to, na čo sme čakali? Teraz môžeme bezpečne odísť späť do vlasti.“ Niekoľko šlachticov súhlasne pokyvkávalo hlavami, čím dávali Rádžerovi za pravdu. „A nechať tu všetkých našich ľudí?“ Charšan vyletel zo svojho trónu a zlostne prerušil Rádžerove návrhy. „Mám sa spokojne vrátiť, doma zasadiť na trón a pokojne si užívať, zatiaľ čo môj ľud nechám napospas nepriateľovi, ktorý sa mu za vzburu kruto pomstí a tí, čo vezírovu pomstu prežijú, budú opäť neľudsky trpieť v otroctve? Toto mám urobiť? Takto sa má zachovať váš kráľ?“ Charšan sa zlostne díval do tváří zhromaždených šlachticov a veliteľov. Niektorí, čo súhlasili s Rádžerom teraz uhýbali pohľadom a neboli schopní povedať ani slovo. Ostatní, a tých bola drvivá väčšina, hlasno dávali za pravdu svojmu kráľovi. „Kráľ môj, veď ja som nechcel nechať ľud v tejto krajine navždy. Po našom návrate by sme doma zozbierali armádu a oslobodili nielen nateraz obsadené územia, ale aj našich spolubojovníkov, ktorým by musel viesť prísľúbit beztrietnosť.“ Rádžera vidiac, že jeho návrh neuspel a vrhol na neho zlé svetlo sa pokúsil zmieriť, vysvetliť svoj nepodarený návrh a ospravedlniť sa za svoje neuvážené vyhlásenie. „Už som si takmer myslel, že ti myšlienka na návrat do vlasti pomútila rozum a stal sa z teba zbabelec. Vieš čo mi napadlo? Že by som takého človeka, čo by skutočne chcel prijať tento hanebný návrh, vydal do rúk ľuďom, ktorých chcel tak podlo zraadiť a vydať do rúk nepriateľa,“ prísne ho karhal Charšan. „Kráľ môj, chceš tým povedať, že som zradca? Ja, ktorý som od začiatku stál vždy verne pri tebe, ochotný obetovať svoj život za teba a náš ľud?“ Rádžera sa bil do prs a pozeral do tváří všetkých naokolo, očakávajúci, kto sa ho zastane. „Priateľ môj, Rádžera. Nikdy som o tebe vážne nepochyboval. Si statočný muž a odvážny bojovník, bez ktorého by sme sa asi ťažko zaobišli. Lenže tento tvój postoj bol nesprávny. Keďže si môj priateľ a pravá ruka, na ktorú sa vždy spolieham, tak od teba aj viac na očakávam a ak pochýbiš, tak aj prísnejšie káram a napomínam. Odpusť mi, ak som bol na teba príliš prísny,“ Charšan mu podal ruku a objal ho. „Ty mi odpusť, pane. Máš pravdu, myšlienka na domov mi asi nedovolila premýšľať, keď som nepomyslel na svojich bratov a sestry, s ktorými sme od začiatku zdieľali trpký osud otroctva a vybojovali mnoho ťažkých bojov. Odpusťte mi všetci,“ Rádžera sa so slzami v očiach všetkým poklonil. Charšan ho opäť objal na znak toho, že je mu odpustené a môže sa spoľahnúť na to, že stále požíva kráľovu dôveru. „Môj ctený učiteľ Zosimos mi stále rozprával bájky od jedného veľmi múdreho muža menom Ezop, ktorý žil v Grécku mnoho storočí pred nami. Teraz vám porozprávam jednu, ktorá sa na túto situáciu veľmi dobre hodí.

Za dávnych čias, keď zvieratá vedeli hovoriť, došlo k vojne medzi vlkami a ovcami. Keďže vlci boli vo veľkej prevabe, spojili sa obrozené ovce so psami. Takto spojení mohli úspešne spoločnými silami zabnúť vlkov. Tu sa zjavil medzi ovcami vlk vyslaný svorkami, vošiel do ich stredú a povedal: „Ak nechcete viac viesť vojnu, ak nechcete, aby vás stále napádali a prajete si mier, vydajte nám psov. Potom budete môcť pokojne spať a bezstarostne sa popásť bez večného strachu pred nebezpečenstvom a obrozením.“ Ovce sa dali presvedčiť a vydali psov. Vlci roztrhali psov, a potom pokojne požrali ovce.“

Každý zo zhromaždených mužov si uvedomil, ako dobra táto bájka vyjadruje ich terajšie polohenie. V tejto chvíli už aj tí, čo boli spočiatku naklonení prijať vezírov návrh, kričali, aby kráľ vyhodil vĺčieho posla. Stanom sa niesli výkriky: „My nebudeme takí hlúpi ako ovce, nikdy nevydáme

našich druhov a spolubojovníkov!“ Rádžera sa k nim pridál, ale v srdci cítil strašnú krivdu, ktorú na ňom spáchal Charšan. Slzy, ktoré preliak pred ním neboli slzami ľútosti, ale slzami hnevu a bezmocnosti. „Keby som ja bol kráľom, pokojne by som prijal vezírov návrh a bez výčitek by som tu nechal všetkých tých šúdrov a Nedotknuteľných. Veď aj tak je otroctvo ich veľkým údelom. Samozrejme, že by to vezíra stálo peknú kopu zlata. Vrátil by som sa domov a polahky prevzal vládu ako hrdina, ktorý si v krajine hrozného, mocného a silného sultána vybojoval slobodu. Potom by som si len užíval pokojný a príjemný život v blahobyte,“ takéto myšlienky sa mu preháňali hlavou, keď stál po pravici Charšanovej, ktorého nenávidel každým dňom viac a viac. Teraz, keď ho tak veľmi ponížil pred všetkými, jeho nenávisť bola vybičovaná do krajnosti. Stál tak blízko muža, ktorého nenávidel, že cítil jeho vôňu a počul jeho dych. Najradšej by mu vrazil dýku do srdca. Vedel, že ak chce po ňom prevziať vládu a získať Laxmí, musí to urobiť tak, aby na neho nepadol ani ten najmenší tieň podozrenia. Počas tejto porady nikto nevnímal prítomnosť posla. Ten sedel a vôbec si nevšímal celý ten hurhaj okolo. Všetci boli presvedčení, že nerozumie ich jazyku, a tak nepovažovali za nutné poslať ho von, kým mu dajú odpoveď. Said ibn Džahl napriek tomu, že sa tváril úplne nechápavo, rozumel každému vyslovenému slovu. Jazyk sadrí, ktorým hovorili títo otroci je veľmi príbuzný so sanskrtom, ktorý sa naučil už pred rokmi. Neskôr, keď pôsobil ako vezírov zved na území Kanaud si ľahko osvojil aj tento jazyk. Trpezlivo a nezüčastnene čakal, kedy si ho už všimnú a dajú mu odpoveď pre jeho pána, ktorú on už však dávno pozná. Charšan si opäť zasadol na trón. „Povedz tvojmu pánovi, že ani ja si nepravem krviprelievanie a vojnu. Avšak s jeho návrhom na mier budem súhlasiť iba vtedy, ak nám dovolí všetkým, a to aj mojim ľuďom, ktorí sú ešte stále v otroctve v Merve a okolí, odísť do vlasti. Ak to urobí, dávam mu svoje slovo, že pokojne v čo najkratšom čase opustíme jeho provinciu.“ „Takže jeho návrh neprijímaš?“ opýtal sa Said zberajúc sa na odchod. „Ási dobre nerozumieš alebo nechceš rozumieť! Návrh prijmem, ak nás nechá odísť všetkých, to je všetko. Môžeš ísť.“ Niektorí z mužov, inšpirovaní Charšanom vyrozprávanou bájkou, posmešne za odchádzajúcim poslom zavýli ako za vĺčím poslom, ktorý však na rozdiel od bájk tu neuspel.

* * *

Keď posol odišiel, táborom sa šírila správa, že sa na nich chystá sám veľký vezír so sto tisícovými vojskom. Ženy zalamovali rukami nad blížiacou sa skazou a prelievali slzy nad tými, ktorí padnú v tejto bitke. Muži vybrali zo svojich príbytkov zbrane, ktoré začali čistiť, opravovať a brúsiť, akoby sa mal boj odohrať už o pár hodín. Deti sa bezstarostne hrali a už opäť pobehovali uličkami tábora. Slnko už tak veľmi nepažilo, a tak sa ženy vybrali prať bielizeň k blízkej rieke. Pri praní si spievali rytmické piesne, ktoré sa odovzdávajú z matky na dcéru už od nepamäti. Táborom sa rozliehali desiatky hlasov, ktoré spľývali do jedného. Charšan sa vybral s Viratom na prechádzku, aby ho oboznámil s vezírovým posolstvom. Prechádzali sa po hustej, vysokej tráve a zhlboka dýchali občerstvujúci, chladivý vetrik, ktorý vial z blízkych lesov. „To by predsa neprijal ani ten najpodlejší zradca. Podľa mňa si treba dávať väčší pozor na toho Rádžeru. Dovoľ mi ho vypočuť,“ Viratovi sa zachmúřila tvár, keď si predstavil slová, ktoré vyslovil Rádžera. „Nie, Virata, to nebude potrebné. Rádžera sa osvedčil ako spoľahlivý priateľ. Keď som ho potreboval, vždy stál verne pri mne. To, čo ho napadlo, treba pripísať jeho nesmiernej túžbe po domove.“ „A ja ti hovorím, že človeku, ktorému príde na um takáto myšlienka, nemožno úplne dôverovať. Dáva si na neho pozor.“ „Za Rádžeru ručím, je to môj priateľ,“ dôrazne ukončil túto debatu Charšan. „Neriešme teraz Rádžerove pochybenie, ale radšej by sme mali rozmyšľať, ako sa postavíme takej presile. Ako by sme mohli prejsť vezírovi cez rozum, čo na neho vymyslieť?“ Charšan úporne premýšľal, díval sa do zeme a šúchal si svoju na hladko oholenú bradu. „Čo tu možno navymýšľať, treba sa nepriateľovi postaviť s odvahou, odhodlaním a víťazstvo musí byť naše,“ povzbudzoval ho Virata, ktorého rovnako nič nenapadlo. „Uvedomuješ si, proti akkej presile sa postavíme? Vezír proti nám postaví možno aj stotisíce mužov, z nich bude možno osemdesiatstisíc jazdcov. Veď nás roznesú na kopytách. My máme možno tridsaťpäťtisíc mužov a z nich je polovica pechota.“ Charšan kľučal a paličkou v prachu počítal, koľko má mužov a aká je sila nepriateľa. „Zbytočne sa tým netráp, bohovia už aj tak rozhodli, aký bude výsledok tejto bitky dávno predtým, ako bude vystrelený prvý šíp,“ Virata spokojne žuval v kútku úst steblo trávy a pozoroval obrovské okriedlé koní, ktoré sa pásli na protíľahlom kopci, kde ich strážili pastieri. Okolité pahorky boli rovnako posiate čriedami koní, oviec, kôz a mlieč. „Chcel by som mať tvoju vieru, ktorá ti dodáva taký pokoj. Mne však toto nedá spať. Ľudia sa na mňa spoliehajú, som za nich zodpovedný, a tak musím na niečo prísť.“ „Niečo ti poradím, ale sľúb mi, že ma hneď neodbiješ a skúsiš to,“ Virata sa figliarsky usmieval popod fúzy. „Čo máš za lubom?“ „Najprv mi to sľúb.“ „Dobre, sľubujem.“ „Daj si vyveštiť, určite je medzi takým množstvom ľudí kopa veštcov. Veď naši ľudia si bez vyveštenia nekúpia ani mulicu.“ „Ale, Virata! Myslel som, že prídeš s niečím, čo mi skutočne pomôže, a ty ma pošleš za veštcom. Veď vieš, ako som na týchto šarlatánov, ktorí len ťahajú z ľudí peniaze pozeral už v minulosti. Sám si mal možnosť presvedčiť sa, ako dopadli predpovede, čo vyveštili môjmu bratovi pred vojnou s Mahmúdom. Víťazstvo a nehnynúcu slávu,“ zlostil sa Charšan. „Treba sa obrátiť na skutočných veštcov, nie na podvodníkov.“ „A ako ich rozoznáš? Kým na to prídeš, už bude neskoro.“ „Niečo si mi pred chvíľou sľúbil,“ usmieval sa Virata. „Dobre, ale nepraj si ma, ak mi ten veštec povie len nič nehovoriace hlúposti a nakoniec ako vždy veľké víťazstvo a nehnynúcu slávu.“ „Bol by si radšej, keby ti predpovedal porážku a večnú hanbu? Takto sa budeš môcť aspoň chvíľu tešiť zo sľúbeného víťazstva a nevyhrážaj sa mi, vieš, že som ťa v zápase vždy porazil,“ žartoval Virata. „Takže ty si ma vždy porážal? Tak sa na to pozrieme!“ smial sa Charšan, oblapil Viratu okolo pása ako pri zápase a obaja so smiechom spadli do mäkkej trávy.

* * *

Hneď ako prišli do tábora dal Charšan rozkaz, aby k nemu priviedli najlepších veštcov. Emran, Rádžera, Gopal ale aj radoví vojaci ich privádzali pred Charšana. Mladých a neskúsených, ktorí upadali do tranzu, zviľali sa na zemi, až im z úst vytekala odporná hustá pena, ale aj starých mužov s dlhými bielymi bradami, ktorí vzbudzovali úctu. No všetci mu predpovedali to isté, veľké víťazstvo a nehnynúcu slávu. Keď skončil posledný z nich, ktorý maharadžu videl na ohnivom koni ako stína sultánovu hlavu a sedí na tróne v Ghazne, Charšan sa obrátil na Viratu s kyslým, sklamaným výrazom. „Čo som ti hovoril? To sme si mohli odpustiť a nie takto márniť hracenný čas.“ Vtedy do stanu vošla Nity spolu s Laxmí. Viedli za ruku vetrichú, vekom zhrbenú, slepú starenu. Spod prikrývky hlavy jej vykúkali dlhé, šedivé strapce vlasov. „Syn môj, dopočuľa som sa, že potrebuješ dobrého vešťa, a tak som ti dovedla tu najlepšiu veštkyňu, čo som kedy stretla. To je Zinta – od narodenia nevidí, ale bohovia ju obdarili vnútorným zrakom, ktorým vidí do ľudských duší a vie sa ponoriť aj do rieky času.“ Nity posadila starenu pred Charšanov trón. „Matka, prečo sa unúvaš mojimi problémami a načo trápiť túto úbohú ženu?“ Charšan vstal a objal Nity aj Laxmí. „Viem, chlapče, že mi neveríš a ani sa ti nečudujem. Ale ja nepotrebujem tvoje zlato tak, ako tí predo mnou,“ ozval sa čistý a príjemný hlas, ktorý všetkých prekvapil. Tento hlas ako keby nevychádzal z tohto stareckého tela, ale znútra mladéj, zdravej ženy. „Sadni si, a ja ti poviem, čo ťa čaká. Už nevestím nikomu, veľmi ma to vyčerpáva. Každému, kto sa chce pozrieť do budúcnosti hrozí, že vo vesmírnej rieke

času môže navždy uviaznuť. Jeho telo síce zostane tu, ale duša blúdi, kým sa nad ňou bohovia nezľutujú a neukážu jej tú správnu cestu. No pre teba urobím výnimku aj preto, že za mnou prišla táto dobrá duša Nity, z ktorej vychádza krásne, čisté, modré svetlo, aké som už dávno nevidela a samozrejme, nemôžem predsa odmietnuť svojho kráľa,“ Zinta sa zasmiala svojimi bezzubými ústami. „Tak poď, chlapče, a podaj mi ruky,“ veštica vystrela svoje chatrné, starecké ruky. Charšan stále sedel na tróne a váhal. Nepatrne šťuchol do Viratu a ukázal mu, aby k Zinte predstúpil on. Virata sa posadil a vložil veškyni svoje ruky do jej stareckých dlaní. Na okamih ho zaplavil pocit neopísateľnej energie. „Aj keď si najlepší kráľov priateľ, kráľom nie si. No tak, Charšan, prestaň sa správať ako chlapec, lebo tu budeme čakať až do skončenia sveta.“ Všetci sa pozreli na Zintu a od údivu nad jej schopnosťami zostali v nemom úžase s otvorenými ústami. Charšan podišiel k veškici a opatrne jej vložil do dlaní svoje ruky. Zinta sa začala pomaly rytmicky knísať a šomrať si modlitby a zaklínadlá, ktorým nikto z prítomných nerozumel. Po krátkej chvíli sa dostala do tranzu a prehovorila: „Vidím pred sebou mužov. Je ich toľko, ako mravcov, chystajú sa do boja proti tebe a tvojim mužom. Na ich čele stojí veľmi zlý, tučný muž, ktorý sa rozhodol vyhubiť celý náš ľud. Ak by zvíťazil, nebude mať s nami žiadne zľutovanie. Na pomoc mu prišiel mladý Sivý vlk. Vidím celé to hrozné vojsko ako tisíchlavú šelmu, ktorá sa chystá zhltnúť a rozdrviť vo svojich ostrých zuboch teba a tvojich mužov. Keď sa už bude zdať, že vás to nepriateľské more všetkých pohltí a roztrhá vo svojich veľkých, krvilačných ústach a vy budete cítiť, že ste stratení a nie je vám pomoci, objaví sa duch veľkého, dvojrohého bojovníka, ktorý vytrhne zo zeme vysoký strom týčiaci sa až do nebies. Tento strom ti podá do rúk. Ty a tvoji muži vrazíte strom do tváre zlého, tučného muža a jeho bojovníkov. Aj mladý Sivý vlk, ktorý mu bude pomáhať, zahynie tvojou rukou,“ Zinta pustila Charšanove ruky a takmer padla od únavy na zem. Z kúťka úst jej tiekla slina. Charšan jej pomohol vstať a dal ju odniesť do jej stanu. Zinta sa pri východe zo stanu stretla s Rádžerom, ktorý vchádzal dovnútra. „Pri bohoch, to je strašné svetlo! Ochráňte nás, bohovia, od tohto zla! Vyžeňte ho, zničte, inak nás zničí on,“ takmer nečujne septala vyčerpaná Zinta. Nikto si to v tom zmatku a zhluku vzrušených hlasov, ktorý panoval v kráľovskom stane po vyrieknutí veštbý, nevšímal. No Rádžera to počul a uprel na odchádzajúcu veštkyňu nenávisťným pohľad. Keď vošiel do stanu, Charšan sedel obklopený Emranom, Viratom a Gopalom a o niečom sa horúčkovo radili. „Kde si bol, Rádžera? Nepočul si Zintinu veštbu a poviem ti, prišiel si o veľa,“ privítal ho Gopal. „Odpusť mi, kráľ môj, ale práve prišiel môj zved s dôležitými správami z Mervu. Keď sa sultán dopočuľ o porážke pri Túse, takmer vydal rozkaz, aby mu z Mervu priniesli vezírovu hlavu. Nakoniec mu dal poslednú možnosť. Ak nás v nasledujúcej bitke nerozdrví a kruto nepotrestá, tak bude o hlavu kratší. Nad všetkým má dohliadať jeho mladší syn, princ Umar, ktorého na vezírovu nesmiernu zlosť poslal Mahmúd do Mervu. Sultán má plnú hlavu starostí. On sám zbiera vojsko, pretože ako povedal knieža Virata, na našom území vládne nepokoj. Keď sa miestni radžovia dopočuľ o tom, že ich maharadža žije a chystá sa prebiť domov, začali pod vedením kniežaťa Khána do Sánčí zbierať vojsko proti Mahmúdovi, a tak sultán bude musieť rozdeliť sily, čo my nevyhnutne potrebujeme. Vezír zatiaľ trpezlivo zbiera armádu a dobre sa pripravuje, aby neurobil rovnakú chybu ako Abdul Rahim pri Túse. Nenechá nič na náhodu, bude sa spoliehať na svoju obrovskú prevahu. Nechal zložiť miestnych šejkov so svojimi bojovníkmi. Podľa predbežných zhadov bude mať k dispozícii osemdesiatstisíc bojovníkov. Máme sa na čo tešiť,“ vzdychol si Rádžera. „A to sme sa mohli bez problémov vrátiť domov, keby tento obmedzenec, ktorý sedí na tróne, vedel aspoň trochu rozmyšľať,“ pomyslel si Rádžera. „Teraz mi Zintine slová dávajú zmysel a začínam rozumieť celej veštbe. Tučný muž, to je vezír Já kub ibn Lais a mladý Sivý vlk, ktorý mu bude pomáhať, to je princ Umar,“ Virata sa tešil, ako všetko vo veštbe dobre do seba zapadá. „Ale kto je dvojrohý muž, ktorý nám má pomôcť svojím do neba týčiacim sa stromom? To, že tučný muž veliaci nepriateľskej armáde je vezír a mladý Sivý vlk, sultánov syn, je očividné a jednoduché. Ale kto je dvojrohý muž?“ spytoval sa Charšan. Lámal si hlavu, ale na nič nemohli prísť. V stane vládlo ticho a ani po dlhých hodinách debát na nič neprišli. Teraz len sedeli a bezmocne upierali pohľad do zeme. Myšlienky im utekali k Rádžerovým slovám o osemdesiatich tisíckach nepriateľov. Dobre si uvedomovali, že takej presile bude ťažké odolať. Charšan sa postavil a začal sa nervózne prechádzať po stane, mrmlajúc si popod nos: „Dvojrohý muž, dvojrohý muž, kto to môže byť a ako mi podá do ruky strom?“ „Keby tu bol náš múdry učiteľ Zosimos, ten by nám vedel poradiť,“ vzdychol si Virata. Charšan si tiež spomenul na Zosima. Videl ho pred sebou – jeho láskavý, múdry úsmev, s ktorým mu rozprával o Alexandrovi Veľkom, o Caesarovi a iných veľkých vládcov a vojvodcov. Zrazu sa jeho tvár rozjasnila a takmer skríkol legendárne heuréka, ako múdry Archimedes, o ktorom sa tiež učil. Objal blízko stojaceho Rádžeru a od šťastia sa úplne rozplýval. „Mám to!“ kričal na plné hrdlo. „Čo máš? Tak nás už nenapínaj a podeľ sa so svojím objavom,“ netrpelivo ho pobádal Virata. „Prišiel som na to vďaka môjmu ctenému učiteľovi, nech ho bohovia odmenia. Vieš, aké bolo jedno z mnohých mien Alexandra Veľkého, keď porazil Dareia a prevzal vládu v Egypte?“ Všetci mlčali a netrúfali si odpovedať, iba Virata po chvíli zašepkal: „Dvojrohý.“ „Správne, Virata. Náš Zosimos by bol na teba právom hrdý. Tak ho nazývali v Egypte, kde sa stal faraónom, a teda aj prevtelením ich boha Amona, ktorého zobrazovali s baraními rohmi. Tak bol zobrazený v Egypte na minciach a freskách aj Alexander.“ „Takže, to by sme mali. Ale čo strom, ktorý ti má, kráľ môj, podať ten dávno mŕtvy Alexander?“ pýtal sa Gopal stále nechápajúci, čomu sa jeho kráľ a banaráske knieža tak tešia. „Vieš, Gopal, čo bola typická zbraň pre macedónske falangy?“ „Nie, kráľ môj, ja dosť dobre neviem, ani kto bol ten Alexander, nie ešte to, aké mal zbrane,“ znechutene odpovedal Gopal, priznávajúc sa k svojej nevzdelanosti. „Odpovieš nám, žiak Virata?“ žartoval Charšan sršiaci dobrou náladou. „Sarissa, bola to kopija dvadsať lakťov dlhá. Postrach každej jazdy a zbraň, ktorá priniesla macedónskym falangám neporaziteľnosť.“ „Správne, teraz už všetci vieme, čo znamená, že mi dvojrohý podá do rúk strom, ktorý vrazíme do tváre vezírovej armády.“ „Ale ako, pane, vyrobíme kopije dvadsať lakťov dlhé pre celú armádu?“ spýtal sa opäť Gopal. „Hneď zajtra ráno pôjdu všetci muži do okolitých lesov prichystať drevo na naše sarissy. Naši remeselníci ich vyrobia tak, že dva kusy toho najtvrdšieho drieňového dreva z dosť dlhých a rovných stromov spoja v strede železnou sponou. Kopije budú mať na oboch stranách železné hroty, aby sa mohli po prvé zapichnúť šikmo do zeme a skloniť v ostrom uhle pred útočiacou jazdou. A po druhé preto, ak sa kopija zlomí, tak ešte vždy ju môže vojak obrátiť opačným koncom a bojovať s ňou ďalej. Už to chápete, priatelia? Máme zbraň, s ktorou porazíme vezírovu jazdu! Ale nikto z nepriateľov sa o tom až do poslednej chvíle nesmie dozvedieť! Využíjeme najúčinnejšiu zbraň, proti ktorej nie sú obrany. Prekvapenie. Emran, dávam ti za úlohu to, že do tábora ani z tábora sa od tejto chvíle nikto nedostane. Stráže vysunieme omnoho ďalej, aby žiadne oko nedovidelo, čo chystáme. Osobne mi za to ručíš,“ prísne prikazoval Charšan. „Od toho, či ustrážime toto tajomstvo, závisí náš osud. Do strázenia tábora a okolia zapojíme aj banaráskych jazdcov. Do tábora ani z neho neprenikne ani myška bez toho, aby sme o tom nevedeli. Rádžera, za aký čas asi vezír zozbiera vojsko?“ „Nestihne to skôr, ako za mesiac. Možno to bude trvať ešte dlhšie.“ „Za mesiac musíme vyzbrojiť sarissami celú našu armádu, aj keby som mal dať vytáť všetky stromy v Chorasane,“ s neochvejným odhodlaním prehlásil Charšan.

Súkromná spojená škola

Biela voda 2, Kežmarok

www.ssos-kezmarok.sk

Chcete si zmeniť, doplniť alebo rozšíriť kvalifikáciu?

Ak už máte ukončené aspoň učňovské vzdelanie v akomkoľvek inom odbore, ponúkame Vám tieto akreditované kurzy:

Umelecký kováč

Murár

Umelecký stolár

Kaderník

Krajčír – dámske odevy

Čašník, servírka

Pracovník v ťažbovej činnosti v lesníctve - pilčík

Kurzy sú určené pre osoby vo veku od 18 do 55 rokov.

Po absolvovaní získavate plnú kvalifikáciu na výkon tejto profesie a Osvedčenie o absolvovaní vzdelávacieho programu ďalšieho vzdelávania vydané podľa § 14 ods. 9 zákona č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ak ste bez zamestnania a ste evidovaný uchádzač o zamestnanie, využite príležitosť prefinancovania kurzu prostredníctvom RE-PASu.

Bližšie informácie Vám radi poskytneme denne na telefónnom čísle: 0911 523 517, alebo mailom: ssoskk@gmail.com

Súkromná spojená škola

Biela voda 2, Kežmarok

www.ssos-kezmarok.sk

Ste bez vzdelania? Radi by ste získali aspoň čiastočnú kvalifikáciu?

Vyberte si jeden z našich akreditovaných kurzov, ktoré Vám pomôžu získať kvalifikáciu pre pomocné práce.

Pomocné práce pri výrobe konfekcie
(pomocná krajčírka)

Pomocné stavebné práce

(pomocný murár)

Pomocné práce pri spracúvaní dreva

(pomocný stolár)

Pomocné práce v lesnej výrobe

(lesný robotník)

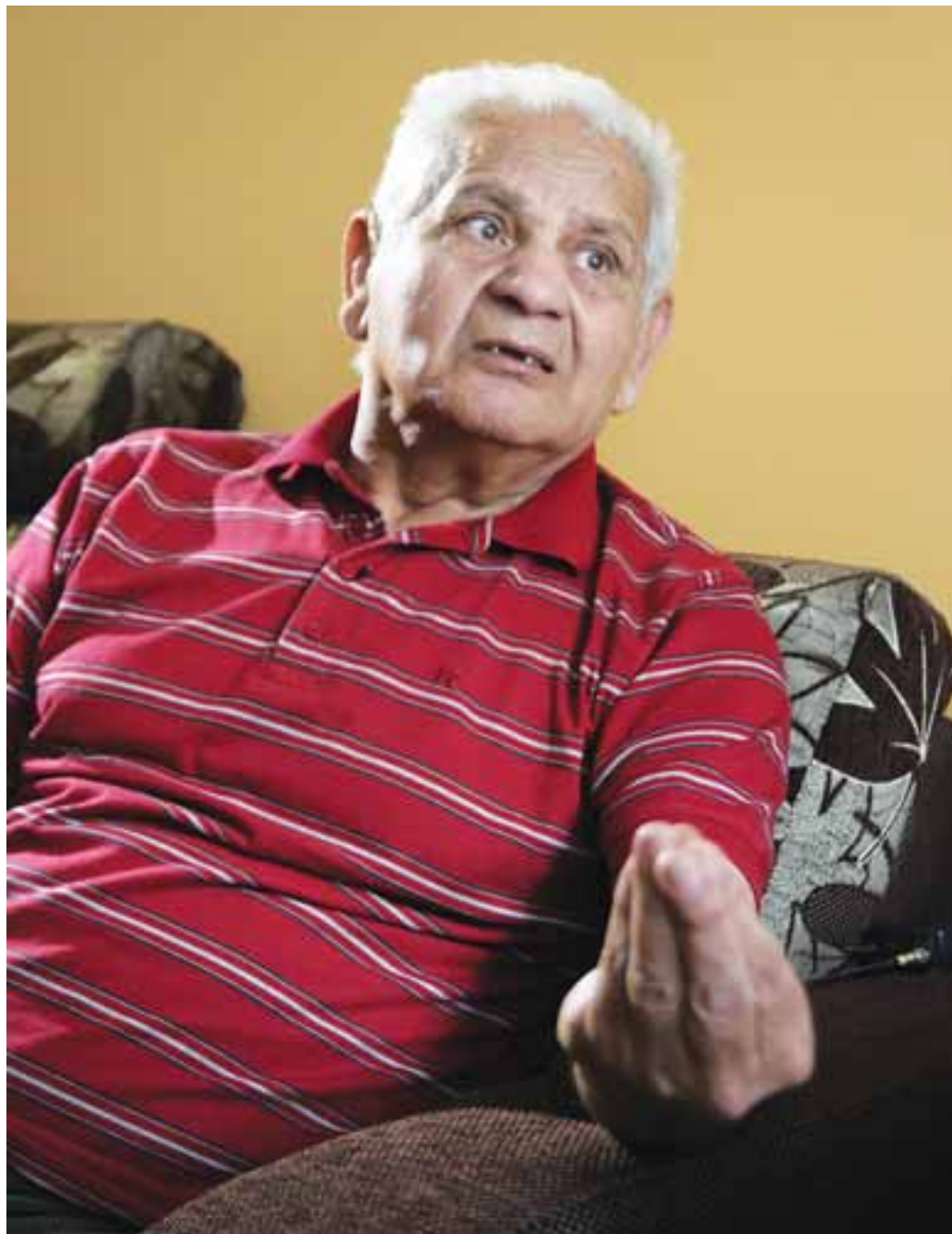
Pracovník v ťažbovej činnosti v lesníctve
(pilčík)

Kurzy sú určené pre osoby vo veku od 18 do 55 rokov.

Po absolvovaní získavate čiastočnú kvalifikáciu na výkon tejto profesie a Osvedčenie o absolvovaní vzdelávacieho programu ďalšieho vzdelávania vydané podľa § 14 ods. 9 zákona č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ak ste bez zamestnania a ste evidovaný uchádzač o zamestnanie, využite príležitosť prefinancovania kurzu prostredníctvom RE-PASu.

Bližšie informácie Vám radi poskytneme denne na telefónnom čísle: 0911 523 517, alebo mailom: ssoskk@gmail.com.

♦ Gustáv Karika. Foto: Štátna vedecká knižnica v Prešove, www.portalsvk.sk

ISSN 1338-3027

Rómsky nový list - nezávislé kultúrno-spoločenské noviny Rómov na Slovensku od roku 1993 do augusta 2008 viedla Daniela Hivešová-Šilanová, ktorá sa rozhodujúcou mierou pričínila o ich udržanie a rozvoj.
Vydavateľ: Združenie JEKHEANE-SPOLU, sídlo združenia a redakcie: Jarková 4, 080 01 Prešov, e-mail: zdruzeniejekhetane@gmail.com, www.jekhetane-spolu.net, šéfredaktor: R. Conka. Jazyková korektorka: I. Durinová.
Redakcia: R. Conka, E. Godlová, J. Gáborová Kroková, D. Obšasníková, B. Oláh, I. Durinová, P. Durinová.
Preklady do rómskeho jazyka: Erika Godlová, Stanislav Cina, M. Balog. Ilustrácie: J. Fečo, J. G. Mandel. Sadzba: Martin Hajduk. Tlač: Rotaprint Košice.
Náklad: 3000 ks. Evidenčné číslo 375/08. Objednávky novín prijíma redakcia. Neobjednané rukopisy a fotografie nevracame. Redakcia si vyhradzuje právo krátenia, jazykovej a stylistickej úpravy príspevkov čitateľov.
♦ Uverejnené názory sa nemusia zhodovať so stanoviskom redakcie ♦ Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky – program Kultúra národnostných menšín 2017.
Obnovu technologického vybavenia na vydávanie novín podporilo Ministerstvo vnútra SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.
Za obsah projektu zodpovedá výlučne občianske združenie Jekhetane-Spolu ♦

ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY